

Výchova v sociokulturním kontextu ve Zlínském kraji

Bc. Zuzana Muchová

Diplomová práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Zuzana Muchová**
Osobní číslo: **H130001**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Výchova v sociokulturním kontextu ve Zlínském kraji**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení teoretických východisek vztahujících se k současné výchově, vzdělávání a k edukaci v 60. letech minulého století.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace smíšeného výzkumu pomocí dotazníku a rozhovoru.
Zpracování a vyhodnocení dat, včetně jejich prezentace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení do praxe.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HAVLÍK, Radomír a Jaroslav, KOŤA. Sociologie výchovy a školy. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0042-0.

CHLUP, Otakar. K psychologickým základům výchovy a vyučování. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1959.

CHLUP, Otakar a kol. Pedagogika: příručka pro vysoké školy. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1965.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a.s., 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

PETRUSEK, Miloslav a Jan, BALON. Společnost naší doby: populární psychologie (ne)populárních problémů. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1965-3.

PETRUSEK, Miroslav a kol. Sociologie. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1994. ISBN 80-04-26588-x.

POPELOVÁ, Jiřina. Etika. Praha: Československá akademie věd, 1962.

SKALKOVÁ, Jarmila. Obecná didaktika. Praha: ISV nakladatelství, 1999. ISBN 80-85866-33-1.

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Helena Skarupská, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: **7. ledna 2015**

Termín odevzdání diplomové práce: **17. dubna 2015**

Ve Zlíně dne 7. ledna 2015

doc. Ing. Aněžka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 10.2.2015.

.....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací.

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užití či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výtěžku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k větší výtěžku dosaženému školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá změnou ve výchově v dnešní době a v 60 letech minulého století. Diplomová práce je rozdělena na dvě části: teoretickou a praktickou. Teoretická část se zaměřuje na znaky a cíle výchovy, na historii výchovy, na problémy společnosti, rodinu a její vliv na výchovu. Cílem praktické části je zjistit, do jaké míry se dnešní výchova změnila oproti výchově v 60. letech minulého století. Pro výzkum byl zvolen polostrukturovaný rozhovor a na doplnění dotazník.

Klíčová slova: výchova, styly výchovy, cíle výchovy, složky výchovy, hodnoty, rodina, typy rodin, funkce rodiny

ABSTRACT

This thesis deals with changes in education today and in 60 years of the last century. The thesis is divided into two parts: theoretical and practical. The theoretical part focuses on the characteristics and objectives of education, history of education, the problems of society, the family and its influence on education. The practical part is to determine the extent to which today's education has changed from education in the 60s of the last century. Research was chosen semi-structured interview and questionnaire completion

Keywords: Education, training styles, the objectives of education, family education, values, family, family types, family function

Chtěla bych poděkovat své vedoucí práce paní PhDr. Heleně Skarupské,Ph.D. za její pomoc při zpracovávání téhle práce, za její odborné rady, za její trpělivost a ochotu. Moc Vám Děkuji.

Děkuji také rodičům a ženám, které mi dovolily s nimi udělat rozhovor a tím mi poskytly požadované informace. A svému příteli za podporu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 VÝCHOVA A JEJÍ FORMY	12
1.1 ZNAKY VÝCHOVY	17
1.2 CÍLE VÝCHOVY.....	18
1.3 SLOŽKY VÝCHOVY.....	22
1.4 HODNOTY A MORÁLKA.....	25
2 HISTORIE VÝCHOVY	31
3 OSM HŘÍCHŮ SVĚTA PODLE KONRADA LORENZE	36
4 RODINA A JEJÍ VLIV NA VÝCHOVU	42
4.1 TYPY RODINY, DISFUNKČNÍ RODINY.....	44
4.2 FUNKCE RODINY.....	47
4.3 VÝCHOVNÉ STYLY V RODINÁCH A DISFUNKČNÍ VÝCHOVA V RODINĚ.....	49
5 SOCIOKULTURNÍ KONTEXT VÝCHOVY	52
II PRAKTICKÁ ČÁST	53
6 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	54
6.1 TYP VÝZKUMU A METODY SBĚRU DAT.....	54
6.2 VÝZKUMNÝ SOUBOR PRO ROZHOVORY.....	56
6.3 PRŮBĚH VÝZKUMU ROZHOVORŮ.....	57
6.3.1 Mějme se rádi.....	58
6.3.2 Možnosti.....	61
6.3.3 Naše ctnosti.....	62
6.3.4 Jak vychovávat.....	64
6.4 ZÁVĚR Z POLOSTRUKTUROVANÝCH ROZHOVORŮ.....	66
6.5 VÝZKUMNÝ SOUBOR PRO DOTAZNÍK.....	67
7 ZÁVĚRY VÝZKUMU	75
ZÁVĚR	77
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	78
SEZNAM PŘÍLOH	81

ÚVOD

Tato práce zkoumá rozdíly ve výchově v současnosti a ve výchově v 60. letech minulého století. Poukazuje na rozdíly v cílech výchovy a v jejich normách. V teoretické části se zaměřuji na výchovu, styly výchovy a hlavními cíli výchovy. Dále vlivy prostředí a rodiny na výchovu a vývoj výchovy v 60. letech minulého století.

V praktické části provedu výzkum mezi matkami, abych zjistila, v jaké míře se změnily způsoby a styly výchovy. Jako výzkumnou metodu jsem zvolila rozhovor, který doplním dotazníkem pro rodiče, jejichž děti navštěvují mateřskou školu.

Svým výzkumem chci poukázat na značné změny ve výchově. V minulosti byly děti vychovávány k solidaritě a úctě ke starším, k ochotě pomoci, toleranci a slušnému chování na rozdíl od dnešní výchovy. V současnosti tyto cíle a normy výchovy značně zaostávají, ba dokonce i zcela chybí.

Jedním z mnoha důvodů může být změna společnosti, životního stylu rodiny a více alternativních možností výchovy. Největší vliv na výchovu má rodina a rodiče dítěte. Pokud se rodič bude chovat nevhodně, dítě s velkou pravděpodobností bude toto chování napodobovat a nakonec si jej i osvojí jako své vlastní chování. Děti si své rodiče většinou berou za své vzory v chování.

Hlavním důvodem, proč se nám zdají děti v dnešní době drzejší, nevychovanější a arogantnější, je v mnoha případech oslabení výchovy ze strany rodičů, vlivy prostředí nebo celkové vypuštění výchovy zapříčiněno ignorací rodičů, nezájmem o dítě nebo na něj mají příliš málo času.

Vždyť usudte sami míra rozvodovosti v dnešní době je asi o polovinu větší než v 60. letech minulého století. Matek samoživitelek také přibývá velkou rychlostí. Nechci podceňovat výchovu jednoho rodiče, ale přece jenom rodina s oběma rodiči svou výchovnou funkci plní mnohem efektivněji a lépe než výchova jednoho rodiče. Matka nikdy plně nenahradí otcovskou roli výchovy a otec nikdy zcela nenahradí vřelou matčinu náruč. Vždy byla pro děti nejlepší výchova v rodině, kde jsou oba rodiče, kde vládne klid a pokoj.

Nejběžnější scénář dnešní rodiny vypadá asi nějak takto: rodiče jsou ve většině případů rozvedeni, nebo se právě rozvádějí, nebo dokonce jeden rodič zde zcela chybí. To může být zapříčiněno úmrtím v rodině nebo nepodílením se jednoho z rodičů na výchově. V těch lepších případech jsou rodiče oba, ale nejsou oddáni a každý z rodičů má jiné příjmení.

V minulosti situace jako matka samoživitelka a nebo neoddaný pár, který měl spolu dítě, byl jen výjimkou. To hlavně z morálních důvodů. Bylo to bráno jako potupa rodiny, ostuda a zahanbení pro ženu. O takové ženě pak kolovaly neslušné pomluvy a nadávky. A podívejme se dnes, stačilo přečkat několik pár desetiletí a situace se zcela obrátila. Matky samoživitelky a nesezdané páry jsou více častější než „normální“ rodiny.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝCHOVA A JEJÍ FORMY

Grecmanová, Holoušková a Urbanovská (2002) tvrdí, že základní podmínka veškeré výchovné činnosti vyplývá z tvárnosti lidského jedince. Každý člověk je schopný do určité míry napodobovat, přizpůsobovat se, naplňovat svoji přirozenou zvědavost a touhu po poznání. Vlastní možnost lidského poznání vychází z míry vychovatelnosti, která je závislá na individualitě, rozdílném rodinném prostředí a společenských norem. Výchovou se tedy člověk stává schopný žít podle přirozeného předpokladu, čímž se naplňuje individuální význam výchovy, který spatřujeme v úsilí o osobní rozvoj, prospěch a uplatnění jedince.

Čáp a Mareš (2001) uvádějí, že výchova je záměrná, cílevědomá a směřuje k určitému výchovnému cíli - může tím rozvinout v dítěti jisté vlastnosti, názory, postoje a hodnotové orientace. Při tomto působení se využívá určitých výchovných prostředků a metod, které jsou založeny na zkušenostech, tradici a také na vědeckých poznatcích. I některé vlivy prostředí mohou sledovat výchovné cíle a používat zdůvodněných prostředků a metod, zatímco výchova v rodině i ve škole nemusí splňovat určitý výchovný cíl, může postupovat spíše nahodile než podle propracovaného metodického postupu.

Musil (2014) zase tvrdí, že smyslem výchovy je předávání vědomostí a dovedností, kultur a zvyků dalším generacím za účelem socializace. Říkáme tedy o ní, že je společenským jevem. Je stará jako lidstvo samo. S názory, jak vychovávat, se setkáváme již v dílech řeckých filozofů (př. Platón, Aristoteles). Dle Musila (2014) je tedy výchova záměrná a cílevědomá formování jedince, jehož smyslem je dosahování pozitivních změn v jeho osobnosti. Toto formování může být krátkodobé nebo dlouhodobé.

Většina dětí se rodí čisté a neposkvrněné jakýmkoliv zlozvykem a špatností. A jaké dítě vyroste a jaké získá zkušenosti a charakteristiku záleží na tom, jak se mu budou rodiče věnovat a jakou zvolí formu výchovy. Je velmi známé, že dítě do tří let se nejčastěji učí pomocí napodobování vzorů a přivlastňováním si jejich chování. Pro malé děti jsou nejčastěji vzorem chování rodiče nebo jim blízké osoby, s kterými přijdou každodenně do kontaktu. Děti v tomto věku ještě nerozeznají dobré a zlé. Na to mají rodiče, a ty by měly být dětem jen jako kladný a dobrý příklad, jak v chování, tak i ve vyjadřování, citech i formách výchovy, kterou dětem předávají.

V definicích výchovy se často objevují nejrůznější stránky výchovné praxe. Poté zdůrazňují pouze jednu stránku výchovy, kterou je formování jedince ve smyslu přizpůsobování se něčemu, někomu. Výchovu vymezila Čábalová (2012) několika způsoby:

- výchova je přípravou na život, na práci;
- výchova je přípravou k osvojování sociálních rolí;
- výchova je prostředkem k harmonickému rozvoji osobnosti;

Pro pedagogickou praxi je podle Čábalové (2012) nezbytné chápat výchovu komplexně, jako systém různých prvků a vztahů. Pro fungování a efektivitu výchovy je nezbytný vztah výchovy a vzdělávání.

Brezinka (1996) nahlíží na výchovu ze společenského hlediska a říká, že výchova je nástrojem k zachování společnosti i její kultury po celé generace. Protože mladí lidé jsou přizpůsobováni řádu společnosti: ve všeobecném vědění, ve schopnostech, v hodnotových postojích a v přesvědčení založených na víře, která se od každého očekává, tak jako ve zvláštních znalostech a schopnostech, na nichž při spolupráci založené na dělbě práce závisí uchování celku.

Ve společnosti se v současné době klade velký důraz na individualitu a na ni musíme přihlížet i při výchově. Na každého jedince platí jiné výchovné postupy, metody a formy. To, co platí na jedno dítě, nebude stoprocentně platit na druhé, a proto rodiče, vychovatelé a učitelé musejí hledat ty metody, které budou jejich svěřencům nejvíce vyhovovat. A to není zrovna snadný úkol. Proto řada rodičů výchovnou funkci ponechává na vychovatele a učitele ve vzdělávacích institucích, které začínají jeslemi, školkou a dále pokračují ve škole.

Gremanová, Holoušová a Urbanovská (2002) dodávají, že při klasickém vedení vychovatelem, který určuje cíle, obsah a prostředky výchovy, hovoříme o pozitivní výchově, ale když vychovatel při výchově odstraňuje vychovávanému pouze překážky, které by působily při jeho samostatném rozvoji rušivě, jedná se o negativní výchovu. I když výchova má svá specifika, považujeme ji za celistvý a jedinečný proces, jehož smyslem je celoživotní rozvoj každého člověka, který chápe svět a snaží se ho učinit lepším. Z toho důvodu je mnohdy vhodné opustit stereotypy, které ovlivňují a brání vývoji ve směru porozumět sobě a druhým, získat zdravé sebevědomí, dívat se na problémy z různých úhlů nejen pomocí rozumu, ale i citu, odnaučit se egocentrismu a nezdravé soutěživosti na úkor spolupráce, komunikovat s ostatními i se sebou samým .

Výchovné úkony jsou podle Brezinky (1996) tak rozdílné, jako lidé, kteří je vykonávají, a jako situace, v nichž probíhají. Teorie výchovy jsou stejně komplikované a nejednotné jako skutečnost výchovy. To zejména ovlivnilo nejednotnost moderního životního stylu dnešních lidí. Rozmanitost životních forem, vzorů a ideálů, která charakterizuje naši společnost jako celek, působí přirozeně i na výchovu. Dnes má každý mladý člověk mnoho vychovatelů a každý vychovatel mnoho spoluvychovatelů. Ve výchově panuje dělba práce. Předem daný je celkový úkol: nově narozenému dopomoci za zhruba 18 let k životní zdatnosti, aby se zvládl orientovat ve světě, byl sociálně zralý a dokázal si založit vlastní rodinu.

Vybrala jsem tvrzení pana Průchy (2000), že výchova je v pedagogickém pojetí považována za záměrné působení na osobnost jedince s cílem dosáhnout změn v různých složkách osobnosti. Většinou toho, co označuje jako obecná teorie výchovy, lze řadit k filozofii výchovy. Názory odborníků se odlišují i v tom, zda vůbec je teorie výchovy samostatnou pedagogickou disciplínou, nebo zda je součástí filozofie výchovy.

Dle Čábalové (2012) se prostředí a výchova mohou velmi významně ovlivnit vývoj jedince, jeho chování k sobě, svému okolí, společnosti i ke světu. Naše chování, jednání a výchova jsou ovlivněny jak přírodní, tak sociokulturními vlivy. Významným sociokulturním jevem ovlivňujícím výchovu jsou i rozdílné jazykové vybavení, jiné ekonomické a sociální podmínky dítěte. Sociokulturní prostředí se podílí na utváření životní orientace, hodnotových systémů, způsobech jednání a reakcí na jednání.

Dá se říci, že na výchovu velkým vlivem působí ekonomická situace rodiny a pracovní vytížení rodičů. Protože pracovní vytížení rodiče, nemají na své děti mnoho času. Aby ulevili svému svědomí koupí dítěti jakoukoliv hračku, nebo starším dětem dají peníze, ať si koupí, co potřebují. Většina těchto dětí bývá rozmazlených, nevychovaných a drzých. Chybí jim pozornost dospělé osoby, kterou ve starším věku hledají mimo rodinu.

V neposlední řadě bude potřeba podle Čábalové (2012) brát ve výchově v úvahu genetickou výbavu člověka, která určuje základní směr jeho dalšího vývoje, jeho možnosti, potence a limity. S tím souvisí různost a adaptace dítěte na různé životní situace podle vlastní genetické výbavy. Genetická předurčenost však nezabavuje člověka odpovědnosti za jeho činy, ale určuje určitý směr jeho vývoje.

Malé dítě se učí nejprve pozorováním chování a následným opakováním. Takže když ve svém blízkém okolí vidí dospělého člověka, který se chová arogantně, je zlý na ostatní lidi neslušně mluví, dítě se takovému chování lehce naučí a přivykne a bude ho brát za normální. Následná náprava ve starším věku bude opravdu těžká a zdlouhavá. Může se stát, že si dospělý jedinec tohle chování zakotví tak hluboko, že se ho již nikdy neodnaučí. Proto je nejlepší se v rodině s malým dítětem chovat slušně a příkladně, aby si neosvojilo nějaké zlé návyky.

Na počátku 21. století se podle Chudého (2006) nezdá, že by se složitost výchovy, která doprovází člověka celé věky, jakkoli vyjasňovala a zjednodušovala. Naopak, komplikovanost a nejednoznačnost postmoderní epochy, ve které žije, otázky po smyslu, cílech a obsazích výchovy činí složitější. Jak uvádí Brezinka (1996) žijeme a vychováváme děti v době rozmanitosti ideálů a hodnotových postojů a v době neustálého zápasu stoupců protikladných přesvědčení o vliv na celek.

Podle Brezinky (1996) je dnešní výchova výchovou v diferencované, labilní, napětí plné společnosti s velkou svobodou volby a s nedostatkem opěrných bodů při orientaci, s malou cizí kontrolou, ale s velkou odpovědností, s mnoha životními šancemi, ale i s mnoha nebezpečími pro duševní zdraví. Vychovávat za těchto podmínek je obtížnější, než tomu bylo v uzavřených společnostech a v hodnotově jistých dobách. Výchovu ve smyslu, orální a zákonné povinnosti nazýváme snahy ovlivňovat děti a mladistvé tak, aby se stali životně zdatnými a to v každém ohledu: tělesně i duševně, společensky a profesně, morálně a duchovně.

Dle Janiše a Loudové (2011) v průběhu historie se v souvislosti pohledu na výchovu, která vycházela s požadavků společnosti, respektive těch, kteří určovali normy chování a vymezovali také cíle výchovy, se postupně měnil i pohled na výchovu a také na předmět teorie výchovy. Tedy pohled na výchovu a vzdělávání dětí a dospívajících se také měnil. Postupně se dostával do popředí zájmu pedagogiky. Jak je notoricky známo, výchova existuje již od vzniku společnosti, je to jev objektivně nutný a měnil se tak, jak se měnily jeho cíle, obsah, podmínky i prostředky a výchova nabírala v průběhu dějin nejrůznější podoby, zůstává v jistém slova smyslu jevem věčným.

Rodiče mají největší povinnost a to péči a výchovu dětí. Ti je přivedli na svět a jsou za ně zodpovědní, tak dlouho, dokud děti nemohou žít samostatně na svoji zodpovědnost. Jak uvádí Brezinka (1996), rodiče a děti byli však vždy začleněni do větších společenství rodu,

kmene, vesnické či městské obce, církve a státu. Rodinnou výchovu podporovaly, kontrolovaly a doplňovaly nadrodinné veřejné instituce. V dnešní době není výchova dětí rozdělena jen na jednoho nebo dva rodiče a mnoho učitelů, ale i na předškolní a mimoškolní spoluvychovatele, jejich služby si rodiče zajišťují. Jsou to podle okolností pěstounky v dětských jeslích a školách, duchovní, učitelé hudby, sportovní instruktoři, pomocní učitelé atd. Mají dílčí výchovné úkoly, které plní na různých místech mimo rodinu.

Dále můžeme navázat Čábalovou (2012) a jejím tvrzením, že vzájemné vztahy jako interakce a komunikace mezi vychovatelem a vychovávaným odráží různé styly způsoby výchovy. Podle těchto vztahů Čábalová (2012) uvádí tyto styly výchovy:

1. Autoritativní (autokratický), který je charakterizován plným podřízením se vychovávaného (žáka, dítěte) požadavkům a normám vychovatele. Chybí pochybnost o pravdě vychovatele, nebo je pravda velmi tvrdě potlačována, trestána.
2. Liberální, v něm převažuje aktivita vychovávaného. Je podceněn a zcela chybí cíl, je výrazně potlačena role vychovatele (dítě je středem veškerého dění).
3. Demokratický (sociálně integrační), je modelem, kdy vychovatel i vychovávaný jsou spolupracujícími subjekty ve výchově. Jsou vzájemně respektovány jejich potřeby a individuální zvláštnosti.

Tab. č. 1 Schématické zobrazení způsobů (stylů) výchovy podle Čábalové (2012)

	AUTOKRATICKÝ	DEMOKRATICKÝ	LIBERÁLNÍ
Druh normy a pravidla	Příkazy, zákazy, povinnosti	Smysluplné normy a pravidla (dle potřeby , respektive pravidel soužití)	Nejasná pravidla
Tvůrce normy a pravidel	Ten, kdo má moc	Podílí se všichni členové společnosti	Není jasné, kdo je určuje, vznikají nahodile
Příjemce normy a pravidel	Pro ty, co nemají moc	Platí pro všechny	Nejsou závazné

Pokud bychom chtěli v pedagogické praxi diagnostikovat způsoby výchovy, pak je vhodné, jak uvádí Čábalová (2012), použít některé z metod pedagogické diagnostiky např. rozhovor, pozorování, některé projektivní techniky, dotazník atd.

1.1 Znaky výchovy

Je mnoho autorů, kteří popsali znaky výchovy, já jsem si vybrala rozdělení podle Janiše a Loudové (2011). Ti rozdělují znaky výchovy do sedmi skupin, kterými jsou: záměrnost, rozvojetvornost, dlouhodobost, dynamičnost (procesuálnost), bipolárnost cykličnost a univerzálnost.

Jeden z determinujících znaků výchovy je **záměrnost**. Záměrnost můžeme nahradit blízkými pojmy jako jsou cílevědomost, plánovitost, soustavnost, systematičnost atd. Je pravděpodobné, že výchova ve výchovných institucích, která je prováděna profesionály bude cílenější, promyšlenější, systematičtější a soustavnější než výchova v rodině. Podle Janiše a Loudové (2011) je výchova specifickou lidskou činností. Což znamená, že je sociálně (společensky) podmíněna. Člověk s člověkem, lidé s lidmi realizují každodenně nepotřebnou řadu sociálních kontaktů. Obdobně nezdravé celospolečenské klima může deformovat děti i dospívající generaci. Opačný pohledem je celkově vysoká kultura vztahů určité sociální skupiny, může sama o sobě velmi pozitivně ovlivnit vývoj svých jednotlivých členů. Z toho pohledu lze ocenit značný formativní význam např. u estetizace prostředí dítěte, determinující je celková humanizace přístupu k vychovávanému, nebo i pouhé úspěšné posilování pěkného chování mezi dětmi navzájem.

Podstatou **rozvojetvornosti** je v záměru vychovatele navodit u vychovávaného pozitivní změny. Výsledkem snažení vychovatele, jak uvádí Janiš a Loudová (2011), není určující proto, zda určitou činnost označíme jako výchovu nebo nikoliv. Pokud jsou výsledky výchovného působení velmi dobré, mluvíme o kvalitní výchově, ale pokud vychovatel svou aktivitou spíše škodí, mluvíme o špatné výchově. Právě výsledky působení „špatných vychovatelů“ vedly řadu myslitelů k úvahám, že nejlepší výchova je žádná výchova – ve smyslu minimalizace záměrných zásahů do vývoje dítěte.

Ve výchově platí, že významných a stabilních výsledků lze dosáhnout pouze **dlouhodobým** působením. Správná výchova nese ovoce teprve během týdnů, měsíců a let. Ale závažné chyby vychovatelů napáchají značné škody již po velmi krátké době. O co je nekvalitní působení dlouhodobější a razantnější, o to je obtížnější a časově náročnější převý-

chova (redukace). Blízkým znakem podle Janiše a Loudové (2011) dlouhodobosti je permanentnost výchovného působení. Plně platí tehdy, když proces výchovy chápeme jako celoživotní, nikdy nekončící záležitost.

Dynamičnost vyjadřuje podle Janiše a Loudové (2011) všudypřítomný faktor změny. Výchova je v tomto smyslu dynamický proces. Nic ve výchově není neměnné a jednou provždy dané. Vyvíjí se vychovávaný, vyvíjí se i vychovatel a současně se mění podmínky výchovy (chápáno v širším smyslu: společenské prostředí, cíle, obsahy, prostředky i metody výchovy). Neschopnost diagnostikovat dynamiku změn a naopak konzervovat bez ohledu na ně jednou osvědčené metody a postupy, znamená být ve výchově neúspěšný.

Bipolárnost znamená, že výchova má dva póly: vychovatele, což můžeme popsat i jako subjekt výchovy, a vychovávaného, kterého považujeme za objekt výchovy. Jak tvrdí Janiš a Loudová (2011) při respektování uvedených znaků to znamená, že mezi subjektem a objektem výchovy vzniká vztah, jehož kvalita se postupně mění. U malého dítěte je závislost na vychovateli velmi nutná, ba dokonce životně důležitá. Postupem v souladu s vývojovými změnami – vychovávaný za svůj rozvoj přebírá stále větší díl odpovědnosti, stává se ve větší míře sám sobě subjektem výchovy. Subjekt a objekt výchovy u skutečně dospělého a zralého jedince splývají v jedno.

Janiš a Loudová (2011) tvrdí, že **cykličnost** v sobě zahrnuje dvě stránky: částečnou opakovatelnost výchovných dějů a neukončitelnost s výchovou ani sebevýchovou nejsme nikdy zcela hotoví. Výchova nezná konečný stav, který už nelze zdokonalovat a zlepšovat. Je to tedy opakující se, de facto nikdy nekončící proces.

Posledním znakem výchovy, který uvádí Janiš a Loudová (2011), je **univerzálnost**. Výchova není pouze záležitostí určitého historického období, nějaké skupiny lidí nebo jednotlivce. Výchova v té či oné míře jako společenský jev vždy existovala a jistě tomu bude napořád.

Uvedené znaky výchovy se navzájem propojují, doplňují a částečně překrývají. Nejsou prostým součtem, ale v souhrnu tvoří syntézu specifické kvality.

1.2 Cíle výchovy

Základní cíle výchovy se v průběhu historie měnily tak, jak se vyvíjela společnost a představy vládnoucí vrstvy v konkrétní společnosti. Lze spatřovat odlišnosti vzhledem k jednot-

livým společenským skupinám, k jiným cílům směřuje výchova také s ohledem na pohlaví. Teleologie je jedna z pedagogických disciplín, která se zabývá problematikou cílů. Představy o tom, čeho se má výchovnou činností dosáhnout, jsou odlišné tak, jak jsou odlišné různé filozofické koncepce. Cílem života je podle Janíše a Loudové (2011) nejen plně žít, ale i uskutečňovat jistá individuální i kolektivní dobra, jejichž hodnoty jsou formulovány kulturním obsahem dané společnosti.

Čábalová (2012) tvrdí, že cíle výchovy významně ovlivňují kvalitu výchovného procesu. Cíle výchovy se orientují na základní výchovně-vzdělávací hodnoty. Vychovatel v cíli respektuje přijetí a jeho zpracování cíle vychovávaným a bere v úvahu konkrétní souvislosti, vztahy a jevy. Stanovení cílů znamená, provedení hluboké analýzy základních procesů ve společnosti a perspektiv vývoje, základních možností a činností člověka, sociálních rolí a změn v jeho osobnosti.

Cílem výchovy se rozumí společenský ideál, představa toho, čeho se má dosáhnout ve výchovné činnosti pomocí výchovných činitelů. Čábalová (2012) uvádí, že ve výchovném cíli se formulují požadavky, které jsou vyžadovány od člověka, formulují jaký má být, připravují ho pro společenský život. Výchovné cíle nám dávají jasný směr, perspektivu a tvůrčí aktivitu. Z výchovných cílů také zjistíme obsah, prostředky, principy, metody a formy výchovy. Proto je formulování cílů dlouhodobým a složitým procesem, na kterém se podílí mnoho společenských činitelů.

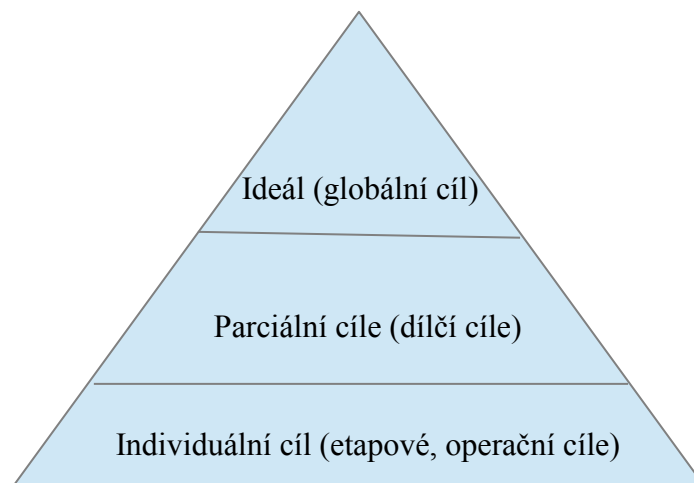
I Grecmanová, Holoušová a Urbanovská (2002) se zabývají cíli výchovy. Uvádějí, že cíl výchovy musíme neustále srovnávat s realitou společnosti a v konkrétnosti ho stále upravovat. Protože výchova je zaměřena nejen na plnění úkolů současných, ale také i budoucích, proto formulace cílů musí vycházet nejen z rozboru aktuálních podmínek společnosti, ale i rozboru podmínek budoucích. Rozvoj vědy a techniky neustále zvyšuje nároky a požadavky na člověka a vynucuje si formulace stále nových náročných výchovných cílů.

Dalším autorem, který zkoumá cíle výchovy je Brezinka (1996), podle kterého je struktura výchovných cílů hierarchickým uspořádáním hodnot, které závisejí na přesvědčení a světovém názoru. Kritérium pro výběr a pořadí vlastností osobnosti může být jen světónázorové. Z formálního hlediska je celkovým cílem výchovy osobnost, která je hodnotově zaměřená vlastním světovým názorem, a disponující hodnotami kultury, která ji obklopuje. Výchovné cíle jsou předpoklady k prožívání a jednání, které člověka uschopňují k plnění

rozmanitých, nutných a oprávněných požadavků, které kladou společenské skupiny na své členy. Přitom se předpokládá, že každý příchozí na tento svět vstoupí do určité skupiny, s určitou, předem danou kulturou .

V cílech výchovy je zahrnut, jak soubor znalostí a činností, postojů, názorů a hodnot, tak i jednání a chování člověka, jeho návyky, motivační struktury, vlastnosti osobnosti apod. Podle Čábalové (2012) změny cíle ovlivňují změny systému výchovy, jeho prvků a vztahů ve vyučování. Cíle ve výchově a jeho konkrétní rozpracování je naprosto nepostradatelným činitelem pro efektivitu výchovy a vzdělávání. Konkretizace cíle, stanovením podmínek jejich dosažení, normou zvládnutí cíle a jeho vyjádření v žákově činnosti zajišťujeme soulad a provázanost mezi jednotlivými prvky systému výchovy, mezi projektováním výuky, její realizaci a jejími výsledky.

Základní strukturou hierarchií cílů podle Janiše a Loudové (2011) je rozdělení na ideální (globální) cíle, parciální (díličí) cíle a individuální cíle (etapové, operační).

Obr.č 1. Hierarchie cílů podle Janiše a Loudové (2011)

Janiš a Loudová (2011) rozdělují cíle na : **ideální cíl**, který vymezuje v dokonalé podobě požadavky kladené ze strany společnosti na své členy. Jedná se o neobecné cíle, kterým je společné veškeré výchovné snažení. Měl by vyjadřovat vztah člověka k přírodě, ke společnosti, ale také k sobě samému. **Parciální (díličí) cíl** je širokou škálou jednotlivých cílů odpovídající jednotlivým složkám výchovy. Mohou to být cíle mravní, estetické, pracovní, světonázorné, rozumové a také cíle výchovy k rodičovství, sexuální, rodinné, dopravní a ekologické výchovy a mnoho dalších. Poslední **individuální cíle** si před sebe klade každý jedinec. Posláním výchovy je, aby jednotlivé cíle byly vzájemně v souladu a ne ve

vzájemném antagonickém postavení. Do naplnění individuálních cílů se úzce promítá především otázka vůle.

Každý cíl výchovy plní celou řadu funkcí. Funkce cílů výchovy můžeme rozdělit podle Grecmanové, Holouškové a Urbanovské (2002) do několika skupin, kterými jsou: orientační a anticipační, motivační a stimulační, realizační a poslední je regulační funkce.

Grecmanová, Holoušková a Urbanovská (2002) uvádějí, že mezi **orientační a anticipační funkcí** cíle můžeme zařadit dobře vymezené cíle výchovy, které poskytují vychovávajícímu i vychovávanému správnou pedagogickou orientaci a pedagogický směr. Jsou anticipací základních pedagogických možností i projektem výchovně vzdělávacích výsledků. Janiš a Loudová (2011) doplňují, že pro dosažení cíle je nezbytná správná orientace. Požadavky tvoří součást všech výchovně vzdělávacích programů a představují jistou strategii pro subjekt výchovy.

Další skupinou jsou **motivační a stimulační funkce** cílů výchovy. Zde najdeme společensky i osobně významné cíle, které mají pro všechny osobnosti podílející se na výchově, jednak význam motivační a jednak stimulační. Podle Grecmanové, Holouškové a Urbanovské (2002) je dosahování postupných cílů, s nimiž se lidé ztotožnili, a s tím spojené úspěšné překonávání přiměřených překážek, odpovídá lidské mentalitě. Janiš a Loudová (2011) doplňují, že motivační funkce cíle spočívá ve vyvolání určitého napětí mezi aktuálním a požadovaným cílem. Dosažení cíle, přesněji řečeno postupné přiblížení se k cíli, se stává silným motivem, a to jak pro subjekt, tak zejména pro objekt výchovy.

Realizační funkce cílů pomáhá správně zvoleným cílům se proměňovat z pedagogických představ ve skutečnost. Čím prospějí podle Grecmanové, Holouškové a Urbanovské (2002) je projekt výchovně vzdělávacích výsledků, tím snadnější, kvalitnější a efektivnější může být úsilí o jeho existenci, tím účinnější je i zjišťování dosahovaných výsledků. Jak uvádí Janiš a Loudová (2011), správně reálně zvolené cíle napomáhají snahám subjektu i objektu výchovy dosáhnout daného cíle. To znamená, že kvalita výchovně vzdělávacího projektu dává reálný předpoklad pro plnění cíle, ale současně napomáhá při zjišťování „kvality“ dosahovaných výsledků.

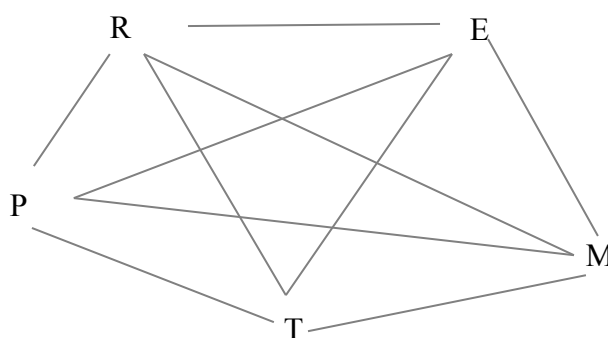
Poslední funkcí je podle Grecmanové, Holouškové a Urbanovské (2002) **regulační**. Je nutné srovnat požadovanou hodnotu s hodnotou aktuální a podle toho usměrnit další rozhodování a jednání. Stálá konfrontace výchovných, průběžných a cílových údajů umožňuje

průběžné úpravy a komplexní účinné řízení celého pedagogického procesu. Jasně a jednoduše cíle výchovy a sebevýchovy jsou předpokladem pedagogické kontroly (sebekontroly), objektivnější diagnostiky výchovně vzdělávacích výsledků. Janiš a Loudová (2011) tvrdí, že uvedená funkce vychází z neustálé sebereflexe a sebekontroly aktuálního stavu k projektovaným postupným cílům. Důležitou součástí naplnění uvedené funkce je dostatečně objektivní schopnost diagnostikovat stávající stav.

1.3 Složky výchovy

Složky výchovy můžeme obecně rozdělit podle Janiše a Loudilové (2011) do pěti oblastí. Jsou to: výchova rozumová a názor na svět, výchova mravní, výchova technická a pracovní, výchova estetická a umělecká a poslední oblastí je výchova tělesná, ke zdraví a zdravému životnímu stylu. V následující části tyhle složky výchovy popíši a objasním.

Obr.č.2 vzájemné vztahy mezi jednotlivými složkami výchovy podle Janiše a Loudové (2011)

Legenda:

R- výchova rozumová a názorů na svět

P – Výchova pracovní a technická

T- výchova tělesná, ke zdraví a zdravému životnímu stylu

E- výchova estetická a umělecká

M- výchova mravní

Jednotlivé složky nemůžeme vnímat izolovaně, ale právě naopak. Jejich význam roste, jsou-li chápány a rozvíjeny ve vzájemné návaznosti a propojenosti.

Výchova rozumová a názoru na svět. Rozumovou výchovu můžeme definovat podle Janiše a Loudové (2011) jako výchovné působení, které bude formovat člověka maximálně užívajícího intelektuálních potencií lidského druhu k řešení všech životních situací ve prospěch svůj i ve prospěch společnosti, na základě hlubokého poznání světa jako celku. Cílem této složky výchovy je na základě získaných prvků vědomostí, utvářet si co nejobjektivnější představu o okolním světě, o prostředí, v kterém žijeme. Do rozumové výchovy spadá především rozvoj poznávacích procesů. Právě rozumová výchova se používá ve všech typech škol.

Složkami výchovy se zabýval i Malach (2007). Ten tvrdí, že tuto složku výchovy může mít pouze jedinec, který bude schopen komunikovat, myslet a tvořit na základě hlubokého poznání přírodních a společenských zákonů. Dokáže cílevědomě a plánovitě jednat na základě racionálních rozhodnutí a řešit přitom vznikající problémy způsobené objektivními i subjektivními příčinami.

Grecmanová, Holoušková, Urbanovská (2002) doplňují, že rozumová výchova se neopírá jen o rozumové schopnosti, ale zapojuje do výchovy i složku citovou a volní. Ze všech složek výchovy je rozumová složka nejvíce spojena s vyučováním. Jde o dlouhodobý, složitý a mnohostranný proces, na kterém se podílejí i další výchovné složky. Tento proces začíná již v předškolním věku, rozvíjí se výchovně vzdělávací působení školy a pokračuje v době dospělosti.

Malach (2007) tvrdí, že pokud se pokusíme definovat obecné cíle **mravní výchovy**, narazíme na společenské transformace dostatečně přesvědčivě modifikovány a obecně přijímány. Je tomu tak zákonitě ve spojení s morálkou jako kategorií společensky proměnlivé, vyjadřující vůli určité mocensky silné skupiny a postupující pravidla vyhovující dosažení určitých skupinových cílů. Oporou při vymezování cílů mravní výchovy mohou být hodnoty, které současná společnost považuje za žádoucí, přijatelné a pro její vývoj podstatné a určující.

Janiš a Loudová (2011) dodávají, že smyslem a úkolem mravní výchovy je rozvoj mravního vědomí, citění, přesvědčení a chování jedince, a to včetně mravních návyků, utváření jeho volních, charakterových a prosociálních vlastností, ovlivňování jeho postojů a názorů, hodnotového žebříčku apod. Stává se základem budoucího aktivního občana demokratické společnosti a současně nástrojem její stability i rozvoje směrem k humanitě, právu, spravedlnosti a svobodě.

I Grecmanová, Holoušková, Urbanovská (2002) uvádí, že mravní výchova je jednou z nejdůležitější, ale také nejsložitější složkou výchovy, protože zabezpečuje významnou součást rozvoje osobnosti. Morální normy nemají na rozdíl od právních norem závazný charakter, ale opírají se o sílu veřejného mínění a vnitřní přesvědčení jedince, a jejich dodržování závisí jen na jeho vůli. Právní normy taky usměrňují vztahy lidí, a navíc obsahují sankce za jejich nedodržování. Mravnost zahrnuje prostor, který má širší působnost než právo.

Výchova pracovní a technická je Janišem a Loudovou (2011) definována jako posláním pracovní výchovy, osvojování si základních návyků duševní i tělesné práce. Jde o vytváření pracovních dovedností a návyků na základě ovládnutí jak teoretické, tak praktické stránky výchovy. Obecným cílem pracovní výchovy je formování schopného člověka, který v průběhu svého života bude schopen vykonávat takový druh práce, který mu zajistí splnění jeho potřeb a současně umožní další rozvoj společnosti jako celku.

Grecmanová, Holoušková, Urbanovská (2002) to doplňují, že pracovní výchova také pěstuje pracovní kulturu. Tím rozumíme způsob zpracování pracovní činnosti, schopnost organizovat, racionalizovat, efektivně a odpovědně konat práci. Je to vlastně soubor kvalit, jimiž se projevuje člověk v práci a v lidských vztazích, které jsou s prací spojeny.

Malach (2007) uvádí, že **estetická a umělecká výchova** usiluje o navazování potřeb estetických prožitků a estetického sebevyjádření a utváření hodnotícího vztahu člověka k estetickým jevům. Pod pojem estetická výchova můžeme zahrnout výchovu estetického osvojování skutečnosti jak v umění, tak mimo umění, tedy i pěstování smyslu pro krásu v přírodě, a v pracovním procesu, realizaci principu krásy v chování a jednání ve společnosti i ve svém nejintimnějším soukromí. Spadá sem i výchova vkusu, který chápeme jako estetiku denního života, jíž je kultivován smysl pro krásu jevů a předmětů běžné každodenní potřeby.

Janiš a Loudová (2011) dodávají, že cílem estetické výchovy je kultivovat estetické city, vypěstovat schopnost vnímat a chápat krásno, pěstovat vztah k umění i k prožívání vlastního života. Realizace této složky se významně podílí na vlastní radosti ze života. Vedle přímého uplatnění v jednotlivých vyučovacích předmětech se zde výrazně uplatňuje estetičnost prostředí, v němž k realizaci samotné výchovy dochází.

Dále Janiše a Loudová (2011) uvádějí **výchovu tělesnou, ke zdraví a zdravému životnímu stylu**. Cílem je kultivovanost fyzické a psychické stránky osobnosti. Součástí je rozvoj návyků na tělesné hygieně, zájem o pravidelné otužování a posilování zdatnosti, podpora takových vlastností, jakými jsou např. odvaha, vytrvalost apod. Tělesná výchova a další rekreačně-sportovní aktivity se významně podílejí na vytváření pozitivního vztahu ke zdravému životnímu stylu.

Ve výchově ke zdraví je podle Janiše a Loudové (2011) zdraví definováno Světovou zdravotnickou organizací (WHO) jako stav tělesné, duševní a sociální rovnováhy. Je zde zřejmé subjektivní hodnocení vlastního stavu.

Základní a specifickou funkcí v rámci tělesné kultury v rámci péče společnosti o výchovu a rozvoj je podle Malacha (2007) působení na jeho zdraví, na formování, zdokonalování jeho tělesného a pohybového vývoje, duševního, mravního a celkového rozvoje osobnosti, na uspokojování zájmu o pohybovou aktivitu, kulturní a efektivní využívání volného času.

1.4 Hodnoty a morálka

Vališová a Kasíková a kol. (2007) uvádí, že v cíli se promítá celková a celospolečenská představa skupin i jednotlivců o tom, čeho má být dosaženo, co se očekává, co je normou, k jakým změnám je třeba přistoupit. Především se v této kategorii odráží celková koncepce výchovy, vzdělání a vyučování a její společenská a teoretická (filozofická, psychologická, sociologická atd.) východiska.

Strouha (2013) tvrdí, že věc výchovy je v každém případě věcí životní orientace a to znamená, že je především věcí etickou. Již samo rozhodnutí převzít vychovatelskou odpovědnost a vést člověka tam, kde se původně nenacházel, znamená stanovit rozdíl mezi lepším a horším. Postmoderní pluralita možných perspektiv nahlížení na průběh výchovy se na první pohled zdá znemožňovat formulaci teorie, která by aspirovala na obecní přežití nebo mohla počítat se širším konsenzem v pedagogické komunitě.

Vacek (2008) tvrdí, že otázky dobra a zla přitahují pozornost lidstva od pradávna. Psycholog Hoffman rozlišil tři základní koncepce v přístupu k problematice morálního vývoje. První model „dědičného hříchu“ doporučuje, co nejranější výchovné zásahy dospělých do života dítěte (v dětství usměrňovat a velmi záhy napravovat). Dalším modelem je nauka o tzv. „vnitřní čistotě“ (původní dětské nevinnosti, dobrotě). V tomto případě se má za to, že vnější společenské vlivy vnějšího sociálního světa i včetně přímého výchovného zasahování, především v raném období vývoje, jsou minimalizovány. Třetí koncepce vychází z úvahy, že dítě není dobré ani špatné, a má tedy nejbližší k pojetí člověka jako „nepopsaného listu papíru“ (tabula rasa).

Vacek (2008) dále tvrdí, že s uvedenou Hoffmanovou klasifikací úzce souvisí i trojí zaměření, teorií morálního vývoje a také potřeba položit si tři základní otázky: *V čem jsou si*

všichni lidé podobní (problém univerzálnosti ve vývoji)? *V čem jsou někteří lidé podobní jiným lidem* (problém skupinové podobnosti a kulturních odlišností)? *A v čem je každý jedinec unikátní* (problém individuálních odlišností)?

W. Brezinka (1996) v jedné z definic představuje výchovu k hodnotám jako systematickou snahu pomoci žákům poznávat a rozvíjet své osobní hodnoty, získat senzibilitu pro hodnoty a morální záležitosti, objasňovat hodnoty a odstraňovat předsudky o hodnotách. Za nejdůležitější oblasti výchovy k hodnotám považuje náboženskou a světonázorovou orientaci, sebekázeň, sociální a občanské ctnosti .

Čáp a Mareš (2001) dodávají, že některé postoje se vztahují k hodnotám společnosti, tedy k tomu, co určitá společnost hodnotí za významné, cenné, o co je třeba usilovat, a co je zapotřebí chránit. K hodnotám můžeme přiřadit mír, zdraví, životní prostředí, demokracii, svobodu, spravedlnost, materiální zabezpečení, práce, volný čas a zájmové činnosti. Postoje lidí k hodnotám se jmenují postojové orientace. Ty silně ovlivňují život jedince i skupin, včetně jejich zařazení do společnosti. Lidé se navzájem liší v hierarchii hodnotových orientací či hodnot.

Pojem mravní vědomí lze strukturovat následujícím způsobem podle Vacka (2008):

1. **MRAVNÍ ZNALOSTI**- znamenají být obeznámen s pravidly a normami, mít tedy dostatek potřebných informací o tom, co je a co není správné, mravní či nemravné.
2. **POZNÁNÍ MRAVNÍCH HODNOT**- mravní znalosti umět aplikovat v různých situacích (úkolem učitelů a vychovatelů je tedy naučit své svěřence přenést abstraktní hodnoty např. respektu a odpovědnosti do konkrétního mravního chování).
3. **ÚHLY POHLEDU**- na události a situace pohlížet i z hlediska druhých lidí, zejména na těch, kteří se jakkoliv výrazněji odlišují od průměru či většiny.
4. **MORÁLNÍ USUZOVÁNÍ** – jde o to pochopit, proč bychom měli být morální- rozvíjení morálního úsudku postupně umožňuje odlišně a podmíněně porozumět některým klasickým morálním principům.
5. **MORÁLNÍ ROZHODNUTÍ**- rozhodovat se s ohledem na existující možnosti, ale také se zřetelem na důsledky, ke kterým rozhodnutí povede.

6. **SEBEPOZNÁNÍ**- být si vědom vlastních silných a slabých stránek (nezbytná podmínka rozvoje charakteru, k dokonalejšímu sebepoznání žáků mohou přispět právě učitelé a vychovatelé) .

Můžeme na to navázat panem Brezinkou (1996), ten tvrdí, že hodnotová výchova a výchova k hodnotám bývá většinou chápána jako mravní výchova, etická výchova a výchova charakteru. Brezinka (1996) poukazuje na šest možných výkladů slovního spojení hodnotová výchova. Podle toho, jak chápeme slovo hodnota ve vztahu k hodnotové výchově, lze tuto výchovu chápat jako:

- Jakoukoli výchovu zaměřenou na výchovné cíle.
- Výchovu k vědění o státních (morálka, právo, jazyk, povolání, stát,...), jejich smysluplné užívání, osvojení a úcta k nim.
- Výchovu k odkrývání hodnot.
- Výchovu k morálním povinnostem, normám a ctnostem.
- Výchovu k získávání hodnotových postojů, stanovisek, přesvědčení.
- Výchovu k umění správně hodnotit.

Sádovská (2012) zase uvádí, že i pro pojem morálka existuje několik vysvětlení a definic. Morálka může být definována jako proměnlivý, historický a kulturně podmíněný souhrn hodnotících soudů, zvyků, názorů, ideálů, pravidel a institucí a norem, kterými se lidé v určitém ohledu řídí ve svém praktickém mravním konání. Vycházíme z toho, že jde o systém, základních hodnot, norem, pravidel, požadavků, podle kterých by se měli lidé v běžném životě chovat. V teorii můžeme morálku spojit s informacemi o tom, že jisté hodnoty, normy a pravidla existují. Proto by slovní spojení morální výchova bylo chápáno jako výchova na odevzdávání poznatků o dobrém nebo zlém chování.

Vacek (2008) upozorňuje na mravní cítění, které má v Lickonově pojetí šest vzájemně propojených součástí. První z nich je **svědomí**. To má dvě stránky: kognitivní a emoční. Zralé fungující sebevědomí zahrnují smysl pro povinnost (vnitřní odpovědnost). Rozlišujeme dvě svědomí a to konstruktivní a destruktivní. Destruktivní svědomí k nám promlouvá slovy: „Jsem špatný člověk.“ Funguje-li konstruktivní svědomí, pak slyšíme „nejednal jsem podle vlastních zásad, je mi to nepříjemné, budu se snažit o nápravu.“ Tento druh svědomí tedy působí jako pohnutka ke korekci postoje.

Jako druhé pojetí, které Vacek (2008) uvádí, je **sebeúcta**, pozitivní, seberepektující vztah k sobě je základem kladných vztahů k druhým. Úkolem vychovatelů je přispět k sebeúctě budování na takových kvalitách osobnosti, jako je poctivost, odpovědnost, pracovitost, zdvořilost atd.

Následuje **empatie**. Což je podle Vacka (2008) schopnost vcítovat se do druhých osob, je to vlastně emocionální složka úhlu pohledu v rámci mravního vědomí. Jeden z významných úkolů vychovatelů je rozvíjet tzv. generalizovanou empatii, tedy takovou, která umožňuje kriticky spoluprožívat křivdy a nespravedlnosti jako základ pro jednání, jež směřuje k jejich nápravě.

Vacek (2008) tvrdí, že **láska k dobru**, dobro má mít větší přitažlivost než zlo. Způsob jeho prezentace nesmí být pro děti a mládež naivní, čítankový nebo jinak nevěrohodný. Killpatrick říká, že dobře vychovaný jedinec umí nejen odlišit dobro a zlo, ale také má rád prvé a nenávidí druhé. Pokud mají lidé rádi dobro, je pro ně také příjemné je konat.

Sebekontrola nebo-li sebeovládání podle Vacka (2008) znamená schopnost být mravní dokonce i tehdy, kdy sami nechceme. Snížená sebekontrola vede u dětí a mládeže k řadě problémů spojených s porušováním norem, k různým agresivním excesům, závislostem apod.

Skromnost je definovaná podle Vacka (2008) jako citovou stránkou sebepoznání. Pomáhá nám překonávat pýchu a je hnacím motorem aktivizace potřeby být lepší a dokonalejší. Domýšlivost je zdrojem arogance a předsudků, v jejichž důsledku mohou pyšní aktéři špatných skutků vydávat tyto činy za dobré a chvályhodné.

Vacek (2008) uvádí, že **mravní přesvědčení** obsahuje vedle vědomí (znalosti) normy, pravidla či principu i vnitřní citový náboj. Být přesvědčen tedy znamená vědět (rozumět), ale také v souladu s tímto poznáním i cítit .

Dalším nástrojem, který se podílí na naplnění cílů mravní výchovy, je podle Janíše a Loudové (2011) estetická výchova, která byla vždy v popředí zájmu všech zainteresovaných subjektů výchovy v civilizovaném světě, ale současně bývala v hojné míře zformalizována, opomíjena a podceňována. Etika nejdříve rozvíjí a probouzí dispozice, schopnosti a způsobilosti, které navazují a ulehčují prosociální chování. Současně upevňuje pozitivní charakterové vlastnosti každého jedince.

Brezinka (1996) uvádí, že celosvětově panuje shoda v tom, že vychovatelé všeho druhu jsou odpovědní za své výchovné jednání. Jejich odpovědnost se vztahuje i na úmyslné zanedbávání či nezasahování a na jeho důsledky pro vychvalované osoby. Ideály a výchovné cíle nás mohou dostatečně orientovat jen tehdy, když uvedou obsahové znaky. To vyžaduje hodnocení, rozhodnutí, výběr z více možností a trvání na vybrané komunitě, na závazku a vztahu k sobě samému. Ústřední cíle výchovy musejí být materiálními cíli.

Dále Brezinka (1996) tvrdí, že výchovnými cíli předpoklady k prožívání a jednání, které člověka uschopňují k plnění rozmanitých, nutných a oprávněných požadavků, které kladou společenské skupiny na své členy. Přitom se předpokládá, že každý nově příchozí na tento svět vstoupí do určité skupiny s určitou, předem danou kulturou. Každá skupina - ať je to rodina, stát, profesní skupina, náboženské společenství či národ - má normy sloužící orientaci, které zajišťují její soudržnost a přetrvání.

Klasifikace hodnot

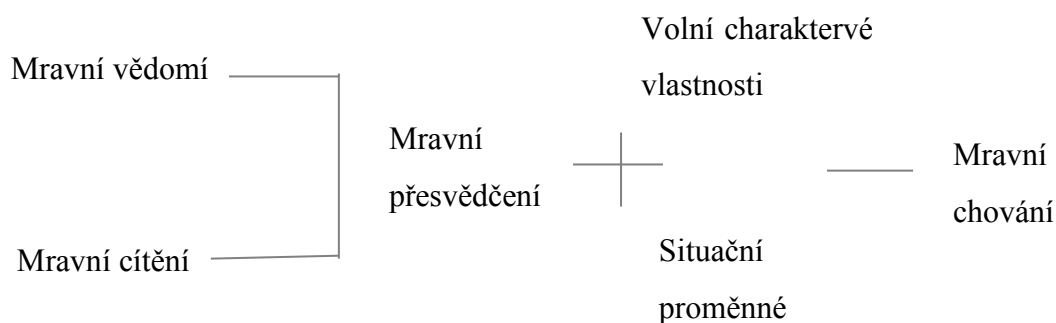
Vacek (2008) uvádí, že pojem hodnota bývá vymezen nejrozličnějším způsobem. Nejobecněji lze říci, že jde o obecný pojem pro ocenění čehokoli ve smyslu materiálním i duchovním. Z filozofického hlediska se za hodnotu považuje to, co dává světu smysl, lidské skutky apod., co umožňuje člověku základní (hodnotovou) orientaci ve světě. Sekera seznamuje se souborem hodnotových orientací:

- **DINÓSKÉ** hodnoty (řadíme sem konzumaci, komfort, dobré živobytí, luxus, v krajním případě může tato orientace vyústit v egoismus a příživnictví);
- **HERKULOVSKÉ** hodnoty sledují vlastní moc nad druhými, jejich ovládnutí, touhu po vládě, slavně a společenském uznání;
- **APOLLÓNSKÉ** hodnoty se týkají tvořivosti, poznání světa, rozvoje vědy a umění;
- **PROMÉTHEOVSKÉ** hodnoty se vztahují k boji za spravedlnost, proti zlu, bolesti, krutosti, za skupinovou soudržností;
- **SOKRATOVSKÉ** hodnoty zahrnují sebepoznání, porozumění sobě samému a zdokonalení vlastní osobnosti. Sokratovské hodnoty (jak poznat a změnit sebe) bývají úzce propojeny s apollónskými (jak poznat a změnit svět).

Vacek (2008) tvrdí, že mravní postoje a rozhodnutí musí být zdůvodněny, má-li být morálka něčím víc než „poslušností otroka“ nebo sociální přizpůsobivostí závislou na odměně

a trestu. Pocity strachu, viny, hlas svědomí- to vše je možno vnímat jako poslední emocionální prvky morálního vývoje. K hlubšímu proniknutí do podstaty vztahů mezi mravním vědomím, cítěním, přesvědčením a mravním jednáním napomůže schéma.

Obr. č. 3 Struktura vztahů mezi mravními komponentami podle Vacka (2008)

Fisher a Škoda (2009) uvádějí, že v současné době jsme svědky zvýšeného výskytu kvalitativních proměn jevů, které jsou většinou společností hodnoceny jako nežádoucí, nebo dokonce až nepřijatelné. Jsou vnímány značně negativně, protože ohrožují společenský vývoj z hlediska morálky a mravnosti. Společenská pravidla nebo společenské normy jsou nezbytnou součástí života člověka a celé společnosti. Určují totiž vzorce a způsoby chování jednotlivců a skupin jako přiměřené a přijatelné, chtěné a žádoucí. Také stanoví, kdy je chování pro společnost nepřiměřené a nežádoucí, respektive až nepřijatelné. V případě, že by se lidé těmito pravidly neřídili, žili by v prostředí charakterizovaném jako chaos a zmatek.

Sádovská (2012) uvádí, že další výchovnou oblastí je vštěpování mravních představ, ve kterých jde o vyřízení dostatečného množství obsahově náležitých zkušeností v marné sféře a současně o rozvoj morálního usuzování, aby byl chovanec schopný zdůvodnit mravní pravidla a požadavky. V mravní výchově se nemá zapomínat na citové působení, které je myšlené jako vzbuzování sympatie k dobru (láska ke spravedlnosti, radost z ušlechtného úspěchu, soucit s nespravedlivě trpícím) a antipatie ke zlu (skoupost, nespravedlivost). Mravní cítění, mravní chtění a myšlení mají harmonicky splývat v celistvém žití.

2 HISTORIE VÝCHOVY

Kasper, Kasperová (2008) říkají, že výchova neprobíhá ve vzduchoprázdném prostoru, v podobě jakéhosi jednosměrného spojení mezi vychovatelem a chovancem. Spíše je víceméně součástí tkáně vysoce komplikovaného života v celku v dějinách a sama je historickým fenoménem. Každá doba má kulturně a pedagogicky utvářenou podobu, řeší své vlastní úkoly na základě speciálních podmínek a impulsů .

Dále Kasper, Kasperová (2008) uvádějí, že v 17. a 18. století se vědy rozhodným způsobem vymaňují z područí teologie a racionalizují se na základě pevného přesvědčení o síle a praktické moci vědění, o určité a přesné zákonitosti všeho světa. První moderní vysokoškolskou institucí se stala univerzita v Halle, zřízená roku 1694, na které vládla svoboda myšlení a bádání.

I Janiš (2009) se zabývá historií výchovy a tvrdí, že pragmatická pedagogika je pedagogický směr vycházející z pragmatické filozofie, která byla od konce 19. století do 50. let 20. století nejrozšířenější v USA. Zakladatelem a nejvýznamnějším představitelem je J. Dewey. Vzdělávání chápe jako nástroj řešení problémů, se kterými se člověk setkává v praktickém životě (Janiš, 2009).

Chlup (1957) uvádí, že v 19. století se jednalo o dvou hlavních etických směrech, které se uplatnily v tehdejší pedagogice. Je to především formalistický směr německého idealismu, který usiluje o mravní soudy. V druhé řadě jsme se zabývali etikou směru teologického.

Ve 20. století se setkáváme s celou řadou pedagogických směrů, jak uvádí Jůva (1997), které odrážejí různá filozofická východiska i různé sociálně politické podmínky, za kterých tyto směry vznikají, a dále se rozvíjejí. Pedagogické myšlení 20. století je charakteristické zvýšeným důrazem na emocionální stránku, která často pedagogickým směrům vycházejícím z osvícenského, pozitivistického a pragmatického racionalismu unikala.

V osvobozeném Československu po druhé světové válce sdružení Čechů a Slováků převzalo moc a vytvořilo stát lidové demokracie. V pedagogické teorii podle Štveráka (1983) měly rušné politické události poválečné doby svou odezvu v kritice buržoazní školy z hlediska dialektického a historického materialismu. Velkou pomocí tu byly zkušenosti sovětské školy, které mohli pokrokoví učitelé čerpat z četných pedagogických přednášek i z prvních předpokladů sovětské odborné pedagogické literatury.

Vývoj české pedagogiky ve druhé polovině dvacátého století charakterizuje, jak uvádí Jůva (1997), několik skutečností. Pedagogické pracoviště byla postupně vybudována na všech vysokých školách a intenzivně se rozvíjela specializovaná výzkumná pedagogická pracoviště. V roce 1964 vzniká Československá pedagogická společnost jako organizace, která usiluje o rozvoj a inteligenci pedagogických snah ve společnosti. Zájem pedagogické vědy se rozšířil z oblasti školské, kam tradičně směřoval, i na oblast výchovy mimoškolní a rodinné a vedle výchovy dětí a mládeže se stále více zaměřoval i na oblast dospělých, a to i v postproduktivním věku.

Podle Havlíka a Koti (2011) se po roce 1948 stal určující ideologií státu marxismus-leninismus, prosazovaný prostřednictvím komunistické výchovy. Rok 1989 otevřel cestu novým politickým cílům výchovy, idejím demokracie, tržní ekonomiky a lidských práv. Těsnost vztahu pedagogického působení na straně jedné a politických (mocenských) zájmů na straně druhé nejvýrazněji vyjadřuje marxismus se svojí tezí třídní podmíněnosti všech společenských jevů a jím ovlivněné koncepce radikální sociologie výchovy.

V dějinách pedagogického myšlení se podle Strouhy (2013) objevily pokusy definovat výchovu zpravidla v závislosti na určité teorii lidské přirozenosti, nebo vzhledem ke společenským potřebám, či dokonce státním zájmům. Již od doby prvních systematických prací v oblasti pedagogiky lze dokládat někdy až urputnou snahu definovat výchovu.

Mějme stále na mysli ohromné, světodějné dědictví, jaké bylo dáno lidstvu v odkaze Karla Marxe. Z díla Karla Marxe a Lenina vznikla marxismo – leninovská teorie, která byla propagována v 60. letech minulého století, jak uvádí Chlup (1957). Leninská teorie odrazu učí, že se skutečnost jako objektivní jev odráží subjektivním myšlením člověka. Vychovatelská skutečnost se odráží v tehdy myslících lidech, u kterých zanechává subjektivní duševní odraz, určovaný přírodními a společenskými zákonitostmi.

V 60. letech podle Matouška (2003) pronikají do Evropy americké superliberální postoje k dětem. Návštěvníci USA jsou nejdříve šokováni tím, co všechno si mohou děti dovolit, ale v 70. letech vidíme i u nás byty, v nichž si děti kreslí na zdi a dělají pořádek podle svých představ. Pediatr Sock své názory později reviduje, dokonce si klade za vinu rostoucí zločinnost a úpadek morálky.

Anton Semjonovič Makarenko je pedagog, který již svou působností spadá do éry Sovětského svazu. Právě vysoká kázeň byla pro Makarenka typická. Nechápal ji však jako

prostředek, ale jako cíl výchovy. Chápe ji jako boj za vyšší kvalitu a kulturu práce, překonávání strádání a jiných obtíží a dosažení stanovených cílů. Janiš (2009) uvádí, že Makarenko ani nepodceňoval poslušnost, pořádek, tresty, dodržování pravidel, osobní příklad apod. Dle něho je trest přirozenou součástí výchovy, měl by však následovat jako poslední možnost řešení .

Jak uvádí Jůva (1997) od konce 60. let se rozvíjí antiautoritativní pedagogika. Její záměry ovlivnilo několik významných okolností. Šedesátá léta jsou poznamenána radikalizací studentského hnutí. Mimořádný nárůst studentů středních a vysokých škol v rozvinutých zemích vedl ke kritice dosavadního školství a sociálních podmínek škol odrážejících výchovné tradice minulé epochy.

Marxismus podle Matouška (2003) měl mnoho společenského náboženstvím slibovaným rájem byla beztřídní společnost. Vize rovnoprávnosti obou pohlaví, nastolitelná odstraněním mužské ekonomické převahy, zněla přitažlivě. Vliv totalitního socialistického státu na rodinu je ještě zřetelnější v Rusku. Pozorovatelé studující současné ruské rodiny tvrdí, že ženy mají doma postavení naprosto dominantní. Ve veřejných funkcích zase naprosto převládají muži.

Jůva (1997) dále uvádí, že od počátku 80. let vstupuje na filozofickou scénu nová vlna označována jako postmodernismus. V krátkém časovém sletu se objevují studie tohoto hnutí jako např. V roce 1979 vydává Jean-François Lyotard spis Postmoderní úděl brzy na to i druhý spis Neshoda. V Německu základní idee postmodernismu formuluje Wolfgang Iser, který v roce 1988 vydává ve dvou spisech Cesty z moderny a Naše postmoderní moderna.

Společenský vývoj u nás po roce 1989 obrací pozornost laické i odborné veřejnosti k řadě témat, která pociťujeme jako naléhavá a volající po určitých změnách a řešeních. Do této oblasti podle Vacka (2008) patří i otázky morálky a morálního rozvoje budou v centru zájmu teoretiků i praktiků.

Chlup (1957) říká, že nacistická okupace zastavila ve střední a západní Evropě předválečný rozvoj školství a teorií vychovatelů. Školství se mělo stát nástrojem německé nacistické invaze. V době, kdy se již objevily známky rozkladu německé teroristické ofenzivy proti Sovětskému svazu a kdy se v Rusku začínalo uvažovat o poválečné hospodářské a kulturní rekonstrukci, objevila se také skupina moskevských pedagogů Kairov, Modynskij,

Svadkovskij, Kormilov a jiných, aby vytvořily Akademii pedagogických nauk, jejímž účelem je revize předválečné teorie i praktické pedagogiky. Sovětská škola i pedagogika užívala metody dialektického materialismu i v otázkách výchovy a vyučování, historického vývoje vychovatelství teorií a forem vyučovacích.

Průcha (2000) uvádí, že v české pedagogice před rokem 1989 byla tendence považovat teorii výchovy za samostatnou disciplínu (oficiálně byla proklamována teorie komunistické výchovy). Tato disciplína, respektující její teorie byla zakládána na filozofických kompetencích. Tak je tomu i v nové teorii výchovy u nás po roce 1989. Také v zahraničí se uplatňuje často pojetí, že teorie výchovy není jednou z dílčích disciplín pedagogiky, nýbrž je to obecná teorie filozofického charakteru.

Podle Čábalové (2012) nejen totalitní systém, ale i současná doba přináší řadu technik a strategií k ovlivňování názorů jedince, často vede k manipulaci s lidmi. Doposud škola i rodina působí často na jedince manipulativně. Mnoho žáků podřizuje své jednání a chování soudům učitele, vychovatele, rodiče a spolužáků.

Chlup (1957) uvádí, že vlastenectví, lidovost, nové slovanství, upřímné zanícení pro vítěznou ruskou revoluci, tyto vlastnosti odhodlaného buditele našeho lidu ukazovaly směr budoucí politické činnosti, která ukazovala na obrat v názorech na výchovu našeho lidu a naší mládeže.

Jůva (1997) uvádí, že v oblasti výchovy jde postmodernismus dále ve směru, který již nanažčoval předchozí období. Charakteristická je snaha zbavit výchovu všeho autoritativního, důsledně ji pojímat jako pomoc jedinci na jeho životní cestě a více než dosud respektovat subjekt a osobnost v pedagogickém procesu. Jedinec má být veden k pluralitnímu vidění a chápání skutečnosti, k toleranci a ke vzájemnému porozumění. Jednotné výchovně-vzdělávací programy jsou nahrazovány programy alternativními, volitelnými, oboustranně dohodnutými, jak co do obsahu, tak co do metod a prostředků.

Strouha (2013) tvrdí, že dnes jsme dobře obeznámeni s nedostatkem čistě sociologických definic výchovy, které ji chápou, jen jako způsob, jimiž chce společnost zajistit prodloužení svého života či udržet určitý status. Teorie výchovy se musí ptát, co v oněch zvyklostech a institucích k výchově určených již přežilo svou dobu a co je v nich naopak hodno zachování .

V rámci komunistické výchovy Vacek (2008) uvádí, že byla mravní výchova zjevně nejvíce prostoupena ideologickým balastem jediného vědeckého učení: marxismus – leninismus. Koncepce komunistické mravní výchovy se odvíjela od dogmatického výkladu etiky, v níž byla tzv. komunistická etika (morálka) povýšena nad všechny ostatní etické systémy, vzato historicky i poměřováno současností. Kučerová ukazuje, že poměr dobra a zla se pokládal za vyřešený v důsledku postupné přeměny společenského řádu v řád socialistický a následně komunistický. Veškeré zlo se redukovalo na přežitky kapitalismu ve vědomí, bez třídní společnosti byla líčena jako nejvyšší dokonalá a zcela bezkonfliktní.

3 OSM HŘÍCHŮ SVĚTA PODLE KONRADA LORENZE

Tu to pasáž jsem se sem rozhodla dát, protože si myslím, že výstižně popisuje dnešní problémy společnosti a lidstva. A tyto problémy neovlivňují jen společnost, ale také je ovlivněna i výchova. Proto si myslím, že je vhodné se o tomto díle zmínit.

Chudý (2006) uvádí, že možná bude zvláštní zmiňovat vědní obor, který zkoumá chování lidí a zvířat, ale pro výchovu a vzdělávání nám poskytuje mnoho podnětů, ze kterých můžeme sestavit model chování lidí v procesu výchovy v rámci změn podmínek života lidí. Na díle Osm smrtelných hříchů od Konráda Lorenza ukážeme změny lidského chování v řadě změn životních podmínek v osmi základních oblastech.

Podle Chudého (2006) je prvním problémem současného lidstva je přelidněnost Země. Tento problém je třeba vidět v rovině lidského žití a společnosti. Lidská společnost dospěla do situace, kde ve větší míře ve velkých městech dochází k „odumírání“ společenských vztahů. Snižuje se interakce mezi lidmi i pocit spolupatříčnosti a přátelství lidí. Naopak zase roste kriminalita, citová vyprahlost a nedostatek kontaktů.

Lorenz (2014) říká, že namačkání lidských mas v moderních velkoměstech nese jistě velký díl viny na tom, že ve fantazii lidských podob, jak se věčně mění, překrývají a mizí, už nedokážeme spatřit tvář bližního. Naše láska k bližnímu se v masách bližních, kteří jsou příliš blízko, rozplyne beze stopy. Kdo chce ještě projevovat srdeční a vřelý cit k lidem, musí se soustředit na malý počet přátel, navíc nejsme vytvořeni tak, abychom mohli milovat všechny lidi. Nahuštění mnoha lidí v těsném prostoru vede nejen skrze vyčerpání a rozmělnění mezilidských vztahů nepřímo k projevům odlidštění také vyvolává agresivní chování.

I když autor tyto názory sepsal v minulosti, můžeme je považovat za aktuální i v současné době. Spíše se může zdát, že se tento stav ještě více zhoršil. Ve velkých městech se lidé starají jen sami o sebe. Nikdo nepozdraví a i když jen pouhé 4 metry od vás někoho přepadnou, jen málokdo zasáhne a ohrožené osobě pomůže. Nedávno jsem viděla jeden výzkum mladých studentů, kdy dali do výtahu kameru a dva herci (muž a žena) sehráli před každým cestujícím ve výtahu scénku domácího násilí. Muž ženě ve výtahu nadával, strkal do ní, tahal jí za vlasy, křičel na ni. Žena plakala, choulila se v koutě a dokonce také volala o pomoc, ale nikdo jí nepomohl. Herci čekali, že někdo zareaguje, že ženě (herečce) někdo pomůže, ale ke svému obdivu nikdo nezakročil. Všichni dělali, že je to nezajímá, že to není jejich věc, odvraceli pohledy jinam. Po třech hodinách to chtěli všichni vzdát, protože

nikdo nezakročil, až nakonec jedna žena zasáhla. Muži řekli ať toho hned nechá nebo zavolá policii. Herci ženě vše vysvětlili a poděkovali jí, že za celou dobu (tří hodin) nikdo nezareagoval, až ona. A to jen potvrzuje Lorenzův první hřích světa.

Druhým problémem podle Chudého (2006) je devastace prostředí v širším slova smyslu. V tomto případě se nejedná jen o životní prostředí, ale hlavně o prostředí v rovině člověka v intimní a společenské. Pokud se ekonomika mění a vyvíjí rychleji než ostatní obory nastává nerovnováha hodnot. Vzniká vandalismus a otupení citu nebo nezájem o vlastní prostředí. Na psychickém stavu člověka se podepisuje i styl sídlišť, konzumní styl života a ztráta vlastní identity.

Lorenz (2014) uvádí, že lidé podlehli hodně rozšířenému, ale nesmyslnému názoru, že příroda je nevyčerpatelná. Ekologie člověka se mění několikrát rychleji než ekologie ostatních organismů: tempo diktuje technologický postup, který velkou rychlostí graduje. Pod tímto tlakem se člověk nemůže vyhnout zásadním změnám v prostředí, a tak působí až příliš často úplné zhroucení biocenóz, ve kterých a ze kterých žijeme. Chvat dnešní doby neponechává lidem čas na to, aby si předem promysleli, co se chystají udělat. Zločiny se dnes dějí všude. Když civilizované lidstvo ve slepém vandalismu ničí živou přírodu, jež ho obklopuje a živí, ohrožuje samo sebe ekologickým zhroucením.

Současná psychika většiny lidí je v nerovnováze. Může za to urychlený styl života, každodenní stresové situace a neustálý shon a obava, že někam přijdu pozdě nebo něco člověk nestihne. Nejvíce to poznáme na dětech. V současné době se u dětí vyskytují různé poruchy a nemoci, které dříve nebyly tak časté nebo se vyskytovaly v jiné starší skupině lidí. Mluvíme tu o různých poruchách jako je ADHD, ADD, porucha pozornosti, hyperkinetické poruchy ale také autistické poruchy spektra, cukrovka a jiné nemoci. Tyto nemoci a poruchy nejsou jen dědičné, ale na jejich rozvoj má i velký vliv prostředí, ve kterém dítě vyrůstá.

Třetím problémem podle Chudého (2006) vidí Lorenz v urychlené době. Produktivita společnosti vyzdvihuje jiné hodnoty jako jsou zisk, úspěch, prestiž, produkce, peníze a snaha o vyšší postavení ve společnosti. Takto zvolené hodnoty se odrážejí v hodnotovém žebříčku nejen jednotlivců, ale celé společnosti. Tím se mění cíle společnosti a vytváří se orná půda pro vznik výchovy, která je založena na nemyslném individualismu a bezhraniční soutěživosti. Lorenz připomíná, že doposud žádný druh na světě neměl za hlavní hodnotu úspěch. Ruka v ruce jde s těmito hodnotami nejen biologické poruchy, psychické poruchy, ale i sociálně patologické jevy ve společnosti jako jsou krádeže a únosy.

Lorenz (2014) uvádí, že pod lakem mezilidského soupeření bylo vše, co je dobré a užitečné pro lidstvo jako celek i pro jednotlivého člověka, zcela odsunuto stranou. Drtivá většina lidí si dnes cení pouze toho, co přináší zisk a čím je možno přetrumfovat svého bližního v bezuzdném soutěžení. Musíme se zeptat sami sebe, co škodí po duševní stránce modernímu lidstvu víc, zda jeho zaslepená hrabivost nebo jeho zničující spěch.

V minulosti se děti vychovávaly k dobrotě, uctě a toleranci. Dnešní doba tyhle hodnoty skoro ignoruje. Většina dospělých vychovává své děti tak, aby se dokázaly v budoucnu prosadit a vybudovat si vyšší společenské postavení. V žebříčku hodnot u většiny lidí jsou na prvním místě peníze, zisk a na lásku, zdraví, pokoru a slušné vychování dnes všichni zapomínají.

Jak uvádí Lorenz (2014) dalším hříchem v pořadí, tedy již čtvrtým, je vyhasínání citů. Vývoj moderní technologie a zvláště farmakologie pomáhá v nevídaném měřítku lidské snaze vyhýbat se nepříjemným zkušenostem. S postupujícím ovládním svého okolí změnil moderní člověk tržní situaci své ekonomie slasti a strasti ve směru stále vzrůstající přecitlivělosti ke všem nepříjemným situacím a právě takové otupělosti vůči příjemným zážitkům. Z nejrůznějších důvodů má tento stav zkázonosný efekt.

Chudý (2006) tvrdí, že pokud první tři „hříchy doby“ byly spíše popisované jako výsledek evoluce lidstva a vlivem globalizace, pak tedy čtvrtý jev můžeme posoudit jako rozhraní moderní technologických věd a farmakologie. Výsledky a rozvoj těchto vědních oborů umožňuje člověku, aby se vyrovnal s bolestí a strastmi života. Člověk si díky tomu zvyká na určitý komfort a řeší situace za pomoci farmaceutik, což u něho potlačí bolest a námahu, ale vyvolá ztrátu citu, zážitků a otupělost v přežívání. Ztrácí se ochota podstoupit fyzickou bolest a projevu je se pohodlnost a spotřebitelský způsob života podřízený jedinému cíli a to úspěchu dosaženého s co nejmenší námahou.

Pohodlnost, rozmazlenost a lenost, to jsou v dnešní době velmi populární vlastnosti. Když se zeptáte nezaměstnaného člověka, který i nehledá práci, proč nechodí do práce, s velkou pravděpodobností vám odpoví, na co by chodil do práce, když může brát peníze ze „sociálky“ a podobné výmluvy. Tyto vlastnosti můžeme vidět i na vysokoškolácích. Stačí, když nabídnete nějakému studentovi výměnný pobyt v cizí zemi. V minulosti by studenti neváhali a takovou nabídku by na 95% přijali. Ale v dnešní době musíte studenty přemlouvat a vyzdvihoval jim výhody, jaké takový výměnný pobyt přináší. I přesto by vám souhlasilo je asi 50% oslovených studentů. Protože kdyby odjeli na výměnný pobyt, prodloužili by si

studium o rok, v cizině by se museli starat sami o sebe a nikdo by za ně jejich problémy nevyřešil. To samé máte i s malými dětmi. Na co by chodily ven na čerství vzduch si zahrát fotbal nebo nějakou společenskou hru. Když si mohou pustit počítač nebo nějakou hrací konzola a hrát fotbal v pohodlí domova bez fyzické námahy. To je ta pohodlnost a rozmazlenost dnešní doby. Vše se pak odráží na našem fyzickém a psychickém stavu.

Podle Chudého (2006) je genetický úpadek jako pátý problém v pořadí. Vědecky je dokázáno, že člověk disponuje vysoko diferencovaným systémem vzorců chování, vylučuje tím všechny společenské parazity a ohrožení lidské společnosti. Základem sociálního chování je genetika. V rovnováze pak jsou pudy se zodpovědnými „ovladači“, podmíněné kulturními aspekty.

Je velmi důležité si uvědomit, že mládež odmítáním norem a uspořádáním společnosti pohrdá nejen z nedostatku rozvoje sociálních vzorců, ale i z výši uvedené konformity společnosti. Většina mladých lidí přebírá normy společnosti aniž by přemýšleli o jejich kladech nebo záporech.

Jedním z rozporů, do kterých se civilizované lidstvo vmanévrovalo, je podle Lorenza (2014) skutečnost, že požadavky na lidský postoj vůči každému jednotlivci se rozcházejí ze zájmy lidstva jako celku. Abychom pochopili, jaká nebezpečí přináší lidstvu dědičná ztráta některých instinktů, musíme si připomenout, že v podmínkách moderní civilizace nepůsobí ani jediný selekční faktor ve prospěch obyčejné dobroty a slušnosti, leda snad náš vrozený cit pro tyto hodnoty.

Podle Lorenza, jak uvádí Chudý (2006), je na šestém místě rozchod s tradicemi. Lorenz se pouští do zkoumání daného jevu přes hledání příčin nepřátelství části mladé generace. Opět se objevuje nespokojenost a nevyváženost ve vztahu k rodičům a kulturním zvykem. Základní příčinou možná není ani tak vztah k tradici, jako nepochopení kulturního dědictví a jeho odkaz pro mladé generace. I když v období revolty adolescence je snaha o vymanění se z rodičovských pout a prosazení vlastních myšlenek a ideálů je nejčastěji pozorovatelný jev navrácení se k tradicím a znovu přehodnocení svého názoru. Příčinou je jiný pohled na svět životní zkušenost, uvědomování si společenských rolí v společnosti a láska .

Procesy, jimiž civilizace získává a uchovává si nové znalosti nezbytné pro k další existenci, jsou rozdílné od procesů, které vedou k proměnám druhů. Je velmi zneklidňujícím faktem, že dnešní mladá generace začíná zacházet s generací starších, jako by to byla nějaká

cizí skupina. Lorenz (2014) uvádí, že ve svých zvycích a způsobech chování se revoltující mládež snaží co nejostřeji odlišit od rodičovské generace, a to ne snad ignorováním jejich způsobů chování, ale tak, že si všímají každé podrobnosti a dělají pravý opak.

Já si myslím, že dnešní mladí lidé zacházejí ze starší generací bezcitně a lhostejně. V minulosti se mladí lidé o své starší rodiče nebo prarodiče starali s úctou a láskou. Dnes je jen zajímavá kolik jim dají peněz a kam by je mohli umístit, aby se o ne nemuseli starat. To vše je spojeno s lenivostí a pohodlností se o někoho postarat, ale také s hodnotami, se kterými dnes mladí lidé vyrůstají. Dnešní hodnoty výchovy a morálky myslí jen na člověka jako na jedince a zcela se zapomnělo na hodnoty jako je soucit a láska. Vždyť starší generace jsou ty, které nás vychovali a starali se o nás a my jim to lhostejností a bezcitností oplácíme.

Sedmým problémem lidstva podle Chudého (2006) jako ji vidí Lorenz, je poddajnost lidstva kvůli doktrínám a dogmám. Pro naši dobu je typickým jevem přebírání a vytváření názorů a doktrín. Pro odchylku od ideologie nemusíme chodit příliš daleko. Stačí nám bývalý ideologický režim a názory proti byly potrestané různými formami trestů. I v současné demokratické době je těžké „odolávat“ se svými myšlenkami, protože společnost, která vyznává odlišný názor jako jedinec, ho sugestivním tlakem pohltní. Jen silný jedinec dokáže odolat takovému tlaku, který je navíc podpořený zmanipulovaným prostředím.

Lorenz (2014) říká, že k rozhodujícímu kroku v utváření doktríny v užším smyslu slova však dochází tehdy, když k oběma zmíněným činitelům, proměňujícím teorii v přesvědčení, přistoupí ještě značný počet jejich stoupců. Dnešními sdělovacími prostředky, novinami, rozhlasem, televizi, lze libovolné učení šířit poměrně snadno, a tak se něco, co není než nepotvrzenou vědeckou hypotézou, snadno stane nejen převládajícím vědeckým názorem, ale ovládne i veřejné mínění. Bludná víra, že za vhodných podmínek lze od člověka cokoli požadovat, že z něho lze cokoli udělat, je příčinou mnoha smrtelných hříchů spáchaných civilizovaným lidstvem proti přírodě, počítaje v to přirozenost člověka, a tedy i proti lidskosti.

Osmým problémem, jak uvádí Lorenz (2014), je srovnám-li hrozbu jaderných zbraní s následky ostatních sedmi smrtelných hříchů, docházím k poznání, že ze všech osmi je právě ona nejsnáze odvrátitelná. Největší škodou, kterou lidstvu jaderná hrozba působí už dnes a v míru, je vytváření nálady konce světa. Současná dětinská snaha po okamžitém uspokojení a s ní spojená neschopnost cítit odpovědnost vůči čemukoli ve vzdálenější bu-

doucnosti souvisí jistě se skutečností, že při každém rozhodování podvědomě cítíme v pozadí úzkostnou otázku, jak dlouho ještě bude tento svět existovat.

Tak tohle jsou hříchy světa se kterými se lidstvo musí vyrovnat. I když byly sepsána již před nějakým časem i nyní jsou aktuální, a ne-li přímo zasazeny do naší doby. Je tedy potřeba brát na tyto oblasti větší ohledy a starat se, aby lidstvo mělo i za 100 let kdy žít.

4 RODINA A JEJÍ VLIV NA VÝCHOVU

Rodina je nejstarší institucí společnosti. Rodina je malá společenská skupina vzniklá v okamžiku, kdy se dvěma lidem narodí dítě (ať už spolu jsou nebo ne ve svazku manželském). Musil (2014) také uvádí, co všechno dospělý člověk díky rodině získává. V rodině člověk odkládá veřejné role, v rodině dochází k neustálému vyměňování informací, rodič se svými dětmi prožívá vlastní dětství, základem sebehodnocení rodiče bývá velmi často i výchova dětí.

Bakošová (1994) zase tvrdí, že moderní představa rodiny i manželství neodpovídá žádnému z těchto pojetí. Pro společnost naší kultury je charakteristická přirozená, převládající forma rodiny - párová monogamní rodina, tedy domácnost tvořená párem muž-žena (manželským párem) a jejich dětmi.

Sociální klima rodiny, jak uvádí Hintnaus (1998), se nejvíce odráží ve výchově. V dřívějších časech se otcové považovali za autoritativní hlavy rodiny, ale v dnešní době se již vyskytují i autoritativní matky. Kromě vzájemného vztahu rodičů je v rodině složité předivo vztahů mezi jednotlivými jejími členy. To že není vztah rodičů ke všem dětem je známou realitou. V rodině stejně tak jako v jiných primárních skupinách se vyskytují favorité a černé ovce. Tento nevyvážený vztah může být, i že jeden z rodičů má blíže k jednomu dítěti a ten druhý k tomu druhému dítěti.

Matoušek (2003) zase uvádí, že v současné české rodině se postupně prosazuje zastupitelství otce a matky v řadě domácích prací, i když jejich výrazně větší díl stále leží na matkách. Současná česká rodina je rodinou zaměstnané ženy. Zaměstnání ženy je ještě u většiny rodin stále ekonomickou nutností, málokterá rodina by dnes vystačila s jedním platem.

Čábalová (2012) tvrdí, že pokud je rodina funkční sociální skupinou, pak poskytuje dítěti zázemí, respektuje potřeby svých členů. Umožňuje dítě socializaci také tím, že ho orientuje na určité hodnoty, rozvíjí jeho sociální dovednosti, komunikaci a poskytuje mu sociální oporu. Z toho vyplývá, že je rodina pro dítě prvním místem setkávání se s určitými závaznými modely společnosti.

Hintnaus (1998) uvádí, že nepochybným úkolem rodiny již odedávna bylo existenční a materiální zabezpečení členů rodiny. Materialisté jako Engels to považuje za základ rodiny a jejího historického vývoje. Engels usuzuje, že na prahu vývoje lidstva, v období divoštví,

rodina zajišťovala rozdělení potravin z lovu. Engels ve skutečnosti odvozuje formu rodiny ze společenských vztahů a ne přímo z materiální existence, jež je pouze v pozadí.

Prestiž rodiny podle Janíše a Loudové (2011) byla výrazně narušena po 2. světové válce. Jednak zde došlo k výrazné absenci mužů, kteří by mohli vystupovat jako potenciální vzory pro chování otce. Společnost na vzniklou situaci reagovala masovým umisťováním dětí do předškolních zařízení. Přestože se situace začala v 60. a 70. letech měnit, nedošlo k výraznému zůstávání matek doma s dětmi.

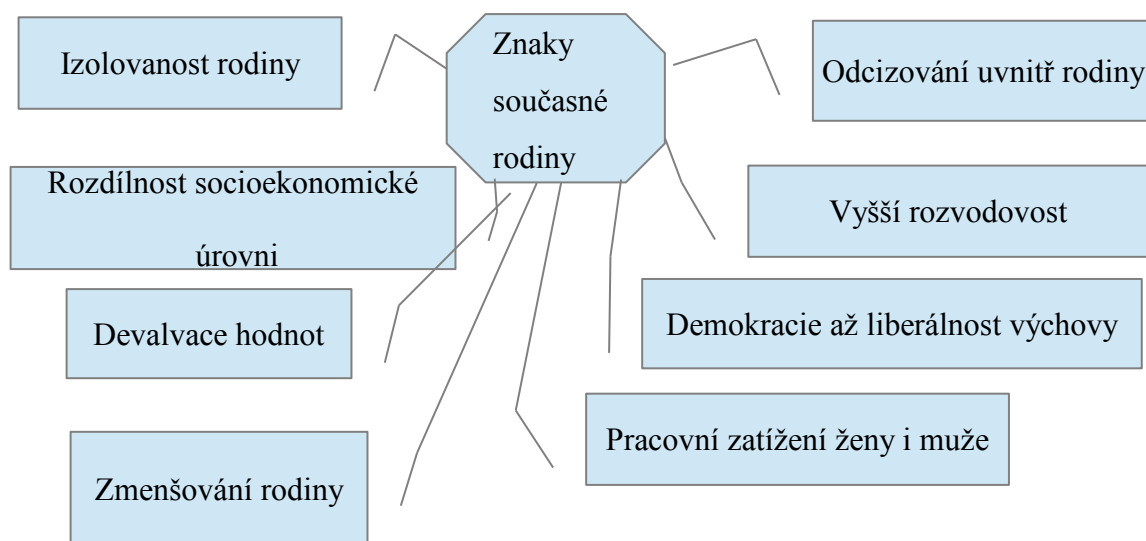
Zplozenému jedinci je podle Hintnause (1998) nutno poskytovat ochranu, zajišťovat jeho vývojové potřeby, rozvíjet jeho schopnosti a neučit jej chování odpovídajícímu druhovému fenotypu. V pedagogické teorii je výchova definována jako činnost intencionální, cílená racionálně. Nelze však nevidět, že i ve výchovném počínání, již má obdobu u jiných příbuzných živočišných druhů.

Čábalová (2012) uvádí, že při analýze rodiny můžeme rozlišovat následující charakteristiky rodinného prostředí, které ovlivňuje výchovu a socializaci jedince. První charakteristikou je celková struktura a stabilita rodiny. Spadají sem členové rodiny a jejich vztahy, počet, klima rodiny, atmosféra, emocionální stránka rodiny, úplnost rodiny apod. Jako druhou uvádí životní styl rodiny. Jedná se o zájmy, využívání volného času a stravování. Následuje kulturně-výchovné zázemí (včetně využívání prostředků výchovy a vzdělávání). Hodnotová orientace rodiny je také velmi důležitá. Dále je to vzdělání, profese a zaměstnanost rodičů. Sociální ekonomické zajištění rodiny, včetně individuální potřeby rodiny atd.

Dnešní názor na rodinu jako na společenství, které je udržováno pohromadě citovými pouty, vykrytalizoval na přelomu 17. a 18. století. Matoušek (2003) tvrdí, že se prosadil v době, kdy se osvícenský racionalismus zavrhuje náboženství dostal do velké krize. Každá lidská kultura přizpůsobuje rodinu svým potřebám a tradicím. Nemůžeme zde soustavně probírat všechny typy současných podob rodiny.

Čábalová (2012) uvádí, že podobnou analýzu rodinného prostředí pomáhá s volbou optimálních výchovných postupů a přispívá k cílené preventivní a terapeutické činnosti s rodinou a jejími členy. Rodina by měla být pro dítě i ostatní její členy „ostrovem bezpečí“ ve chvílích radosti i v době životních krizí, nemocí, stresů a konfliktů. Měla by poskytnout prostor pro seberealizaci všech svých členů a pro řešení případných rodinných kolizí.

Obr. č. 3 Znaky současné rodiny podle Čábalové (2012)

4.1 Typy rodiny, disfunkční rodiny

Bakošová uvádí (1994) současná rodina, která je jedinečná a autonomní, může být charakterizována podle jednotlivých typů. Může být rozdělena podle vztahů. Vtom okamžiku rodinu rozdělujeme na úplnou a neúplnou rodinu. **Úplná rodina** je tvořena oběma rodiči a nejméně jedním dítětem. Jde o dvou generační skupinu rodičů a dětí, které jsou jasné role všech jejích členů. Podle způsobu spolužití ji můžeme ještě rozdělit na disharmonickou rodinu, harmonickou rodinu a doplněnou rodinu.

Disharmonickou rodinu můžeme podle Bakošové (1994) charakterizovat jako narušenou, labilní a rozvrácenou. Nastává zde konflikt, vyskytuje se napjatá atmosféra, kde je nezájem, kruté zacházení s dětmi i mezi partnery. Konflikt může být příčinou dezintegrací osobnosti. **Harmonická rodina** je ta, která uspokojuje všechny potřeby členů rodiny. Poslední typ rodiny je **doplněná rodina**. Tu může definovat jako rodinu, kde po rozvodě jeden z rodičů se svými dětmi vstoupí do nového manželství, do kterého přináší nový partner dítě z předešlého manželství. Jde o nejkomplicovanější typ vztahů a může přinášet mnohé problémy jako např. „moje děti“, „naše děti“. Nejvíce děti a noví partneři mohou být zdrojem problémů a konfliktů.

Druhým typem podle Bakošové (1994) je **neúplná rodina**, ta je společenství jednoho rodiče (nejčastěji matky) s dítětem nebo dětmi, který plní funkci obou rodičů. Neúplná rodina může vzniknout úmrtím jednoho rodiče, rozvodem rodičů, odchodem manželského partnera – opuštění rodiny (př. Vězení), nebo rozhodnutím ženy být svobodnou matkou s dítětem.

Situace neúplné rodiny je velmi komplikovaná. Vyplývá to z příčin jejího vzniku, z nároků osamělého rodiče. Je příkladem takové rodiny, která nese řadu specifických, společenských i právních problémů.

Rodina vdovecká je specifická tím, jak uvádí Bakošová (1994), že jeden z rodičů zemřel. Pro druhého partnera vzniká složitá situace. Stojí před problémem, jak se vyrovnat se ztrátou partnera a zmírnit ztrátu rodiče pro své děti. Děti v takových rodinách mohou být vystavovány většímu množství povinností. **Rodina svobodné matky s dítětem.** Rodinné prostředí nevdané matky je komplikované nejvíce pro dítě. Je tu i citový deficit. Takovéto dítě nikdy nezažije roli otce, která je taková nevyhnutelná na formování reálného pohledu na svět. **Rodina rozvedených rodičů** je v současné situaci nejčastější. Je to jedinou společensky uznanou formou zániku manželství, pokud jsou oba manželé ještě živí. Právní a statistické příčiny rozvodů, jako je nevěra, alkoholismus, rozdílné povahy, jsou subjektivní pocitové příčiny. Opravdovou příčinou je nezpůsobilost, neschopnost, nepřipravenost manželů vyrovnat se s takovými podmínkami.

Podle Musila (2014) před vstupem do manželství a založení rodiny by si každý měl položit čtyři základní otázky a již v okamžiku, kdy na ně hledá odpověď, snadněji pochopí, jaké funkce musí každá rodina plnit, aby se nerozpadla. Otázky zní: Jaký povedeme sexuální život? Kdo bude v rodině převážně rozhodovat o financích? Mám ji/ ho rád/a a proč? Čeho si na něm/ní vážím? Kolik chceme mít dětí, a jak je budeme společně vychovávat? .

Pro význam a zajímavost dále uvedu některé typy dysfunkčních rodin, které sepsala D. Čábová (2012). První disfunkční rodinou je **nezralá rodina**. Ta se vyznačuje nízkým věkem rodičů a ekonomicko-sociálními problémy a proto jsou závislí na původní rodině, tedy na prarodičích. Nezralost rodičů se především projevuje v oblasti životních hodnot, v jejich nedostatečné zkušenosti a také v citové nezralosti. Velmi často v těchto párech může chybět něha, klidná atmosféra v rodině, kdy poté vznikají konflikty a problémy.

Jedná se většinou o situace, kdy dítě bylo neplánované a narodilo se v nepravý okamžik. Rodičové jsou na dítě nepřipraveni a v mnoha případech jsou sami ještě dětmi. Někdy tyto mladí partneři velmi rychle dospějí a stanou se zodpovědnými a milujícími rodiči. Ale to se stává jen v málo případech. Pravděpodobnější je, že tyto mladé páry nechtějí tak rychle dospět a raději přenechají výchovu svého dítěte na někom jiném, nejčastěji na své rodiče, tudíž na prarodiče dítěte. Nebo své dítě vychovávají sami, ale dítěti se většinou nedostane všeho, co by potřebovalo, především od citové a psychické stránky.

Další je podle Čábalové (2012) **přetížená rodina**. Tu můžeme charakterizovat zejména přetížeností z konfliktů uvnitř rodiny (konfliktogenním prostředím), narozením dalšího dítěte, starostmi (ekonomické, nemoc, vysoká zaměstnanost rodičů aj.), citovým strádáním.

Jsou to ve větší míře rodiny buď velmi zaměstnaných rodičů, nebo rodin s nízkým ekonomickým rozpočtem. Tyhle dva typy rodičů tráví hodně času v práci a na své děti jim nezbyvá čas. Děti jsou ochuzeny o citové pouto svých rodičů a nedostatkem času se svými rodiči. Ti rodiče, kteří trpí ekonomickou krizí a nemají mnoho finančních prostředků si to většinou nevybírají dobrovolně a to že netráví se svými dětmi tolik času, kolik by potřebovaly je velmi mrzí. Ale ti rodiče, kteří si vybraly zaměstnání před rodinou (př. Podnikatelé), svému svědomí ulevují pomocí rozmazlování dětí a kupováním drahých hraček.

Ambiciózní rodina je podle Čábalové (2012) taková, kde jsou rodiče pohlcováni potřebami vzestupu, seberealizace. Vše se děje na úkor rozvoje osobnosti jejich dítěte a péče o ně (strádání dětí v potřebách citových: chybí láska, soucítění, solidarita, sociální opora, potřeba jistoty bezpečí, příslušnost k domovu apod.).

Perfekcionistická rodina uplatňuje soustavný nátlak na dítě, které musí podávat vysoké výkony bez ohledu na jeho schopnosti, zájmy a možnosti. Nastává tak permanentní přetěžování dítěte a pak to vede k jeho úzkosti, vyčerpanosti a depresím, psychosomatickým onemocněním apod. Podle Čábalové (2012) **autoritářská (autokratická) rodina** je rodinou, kdy rodiče požadují automatickou a slepou poslušnost dětí a často užívají trestů (psychických, ale i fyzických), vytvářejí atmosféru strachu a násilí.

Protektionistická rodina se podle Čábalové (2012) vyznačuje rozmazlující výchovou. Rodiče se snaží vyhovět dítěti za každou cenu a ochraňují dítě před negativními vlivy okolí (třeba i jen domnělými křivdami), nebo naopak jsou rodiče v podřízeném vztahu k dítěti, dítě se stává diktátorem, tyranem rodičů. Další je **rodina liberální a improvizující**. V této rodině často chybí řád, smysluplný program. Dítě je tedy dána naprostá volnost bez výchovných cílů. Děti velmi často neumějí využít této volnosti a zneužívají ji. Objevuje se lenost, pochybné zábavy, egoismus, nebo asociální chování, což může vést k terorizaci rodičů dítětem v pozdějším věku.

Odkládací rodina. V současné době se setkáváme s nárůstem tohoto typu disfunkční rodiny. Rodiče z různých důvodů, především z časových, pracovních, ale i osobních, odkládají dítě k prarodičům, tetám, přátelům a narušují tím základní linie emocionálního zranění dítěte.

Dítě si tak těžko vytváří vztah k domovu, k vlastní rodině, otci a matce. Poslední je podle rozdělení Čábalové (2012) **disociální rodina**. Ta se vyznačuje narušením vnějších a vnitřních vztahů rodiny. To jsou konflikty s vnějším okolím, i v rodině, izolovanost od okolí apod. Uvnitř rodiny se objevují konflikty, napětí, intriky, strach z rozpadu rodiny, alkoholismus a neurotizace členů rodiny.

4.2 Funkce rodiny

Rodina plní celou řadu funkcí. Nejčastěji jsou následující funkce: biologicko-reprodukční, socializační, výchovná, emocionální a ekonomická.

Janiš a Loudová (2011) uvádějí nejzákladnější funkcí je **biologicko-reprodukční**. Jde o udržení života početím a narozením lidského jedince. I když se může uplatnit i mimo rodinu, je zapotřebí myslet na to, že pouze v rodinném prostředí nabývá plného významu a vytváří základ pro naplnění ostatních funkcí.

Bakošová (1994) dodává, že představuje dvě složky, jednou je uspokojení pohlavního pudu a druhou je reprodukce obyvatelstva. Ukazuje se, že reprodukční funkce rodiny v současné době není celkem uspokojivá. Podstatné zhoršení populačního vývoje způsobeno především snížením počtu žen fertilního věku, poklesem tempa uzavírání prvního manželství, prodlužování doby přípravy na povolání a přehodnocování životních podmínek na založení rodiny.

Socializační funkce zahrnuje podle Janiše a Loudové (2011) základ pro budoucí výchovné modely, vzorce společensky žádoucího chování, realizace naplnění role otce a matky budoucnosti. Prostřednictvím rodiny dochází k přípravě na následné začlenění do společnosti.

Bakošová (1994) to doplňuje tím, že rodina je prvním místem, kde se dítě společensky začleňuje, i prvním prostředím, které učí dítě začleňovat se do společenských vztahů. Každá společenská třída i skupina má svoje specifika. Úlohou rodiny je naučit dítě rozeznávat tyto osobitosti a nacházet své místo.

Cílem **ekonomické funkce** je, jak uvádí Bakošová (1994), udržet životaschopnost rodiny. Ovlivňuje další funkce a způsob života každého jejího člena. Ekonomická úroveň rodiny závisí od přímého příjmu všech jejích členů. Důležitá je i spotřeba rodiny, která je velmi ovlivněna tradicemi rodiny organizací rodinného života a schopnost jejího zabezpečení.

Ekonomická funkce rodiny může zahrnovat významnou úlohu při výchově a učí k práci, k pracovním návykům a k racionálnímu hospodaření.

Prokop uvádí (2001), že také vytváří materiální podmínky pro ostatní funkce rodiny. Zaměstnání sice okrádá rodiče o čas, který by mohli věnovat svým dětem, ale na druhé straně bývají děti zaměstnaných rodičů pracovitější a více samostatné. Tyto děti častěji dělají domácí práce nebo se starají o své sourozence. Zaměstnanost rodičů však může mít i negativní účinek. Přicházejí velmi unaveni, nervózní a nemají pak mnoho času a energie na své děti, což má vliv na emocionální stánku rodiny.

Janiš a Loudová (2011) popisují ekonomickou funkci jako ekonomické zabezpečení rodiny jako je uspokojení základních biologických potřeb všech členů rodiny, provoz domácnosti, umožnění uspokojení volnočasových aktivit a podobně.

Výchovná funkce rodiny. Prokop (2001) také uvádí, že rodina je významným prostředím výchovy především v předškolním věku dítěte a v období dospívání. Plnění této funkce předpokládá jisté podmínky. Musí mít základní materiální podmínky, ale to musí mít i pro plnění ostatních funkcí. Rodina je institucí ochrany dětí. Důležitým činitelem, který má vliv na výchovu dětí, je vzájemné spolužití rodičů. Velký vliv mají i vzájemné vztahy mezi sourozenci.

Podle Janiše a Loudové (2011) se sleduje opravdový zájem o dítě, péči o něj, stejně tak jako o jeho výchovu. Jde o rozvoj dítěte a jeho osobnosti na základě jeho fyzických a psychologických zvláštností. Hlavně jde o uspokojování základních potřeb, volit nejlepší a nejoptimálnější výchovnou strategii s cílem jej co nejlépe připravit do budoucího života.

Janiš a Loudová (2011) také uvádí, že vychází ze společenských cílů. Demokratická společnost si klade za cíl vychovávat svobodného člověka, schopného najít zodpovědnost za svoje činy, člověka humánního, mravního, kulturně i společensky vyspělého. Rodina vychovává svoje děti celým prostředím, atmosférou, chováním, vystupováním, svojí hierarchií hodnot, vztahem k práci a k sebe navzájem.

Emocionální funkce rodiny podle Janiše a Loudové (2011) sleduje zabezpečení pocitu stability, bezpečí, jistoty a podobně, a to na pozadí hlubokých a dlouhodobých citových vazeb mezi jednotlivými členy rodiny i blízkým rodinných prostředím.

Podle Prokopa (2001) emoční zážitky z dětství mají velký význam pro další život dítěte. Emoční výchova se nejčastěji odvíjí od lásky rodičů k dítěti. Jsou to základy, kde děti roz-

víjejí svoji sebedůvěru a postoje ke světu. Bohužel někteří rodičové své děti nemilují. Jsou to ti rodiče, kteří ve svém dětství získali takové charakterové vlastnosti, jako nenávisť, netrpělivost aj. Pokud se v některém pokolení nenajde jedinec se silnou vůlí, tak se takové vlastnosti předávají z generace na generaci.

4.3 Výchovné styly v rodinách a disfunkční výchova v rodině

Podle Vališové a Kasíkové a kol. (2007) jsou normy a hodnoty společnosti zakotveny v autoritě a jejím prostředí, jsou i prosazovány. To jak jsou prezentovány, je současně záležitostí procesu výchovy, související s výchovnými styly, rodičovskými postoji, způsoby řízení a s použitou mírou emočního vztahu mezi dospělými a dětmi. Na základě této teze lze uvažovat, že výchova a autorita jsou stejného původu a že autorita nemůže být od výchovy oddělována: v obou případech jde o zprostředkování hodnot a norem společnosti.

Hintnaus (1998) toto třídění doplnil a vytvořil následující přehlednou tabulku.

Tab. č. 2 Typy výchovných stylů v rodině podle Hintnause (1998)

Hlediska a charak. výchovných stylů	Výchovný důsledek
1. Kdo je determinující člen vztahu?	
Absolutní autorita rodičů	Dítě nesamostatné a nejisté samo sebou
Rodiče se podrobují dítěti	Dítě tyran okolí
2. Jaký je citový obsah vztahu?	
Ochranitelský styl	Dítě hračka
Spartánský styl	Deprivace lásky
3. Jaká je míra aktivace osobnosti dítěte?	
Nepodněcující, srážející styl výchovy	Pasivita, pocity méněcennosti
Nadhodnocující styl	Nadřazenost, asociálnost
4. Jaká je míra porozumění dítěti?	
Chápající (permissivní)	Emoční závislost, afilience
Pedantní	Vzdorovitost, intolerance
5. Jaká vzájemná tolerance rodičů a dětí?	

nekompromisní	Kázeň ze strachu
„laissez faire“	Nepodřízenost, neodpovědnost
6. Výchovné sebevědomí, výchovná víra rodičů?	
Všemocnost výchovy, výchova přeceňující	Přetěžování dítěte
Výchova rezignující	Zanedbávání dítěte
7. Důslednost výchovného působení?	
Styl strnulý, kategorický, požadavky bez diskuse	Pocity nesvobody, útlaku
Nedůsledný, měnlivý	Nejistota, pocity nespravedlnosti
8. Síla výchovných reakcí	
Důrazný, efektivní	Ustrašenost dítěte
Chladný, lhostejný	Pasivita, nezájem

Gabura (2006) dodává, že dlouho trávající nepříznivé podmínky v rodinách podmiňují vznik poruchových rodin. Rodiny mohou být poruchové aktuálně, situačně nebo dlouhodobě chronicky. V poruchové rodině se objevují některé poruchy funkcí, které ještě vážněji neohrožují celý rodinný systém, tyto rodina na rozdíl od dysfunkčních mají většinu zabezpečené základní životní potřeby.

Hintnaus (1998) uvádí, že ve výchově je nutno usilovat po vzoru přírodních procesů o vyváženost různých potřeb protichůdných hledisek. Tuto vyváženost můžeme definovat jen v obecných rysech, protože výchovný proces nemůžeme uniformovat. Směr i výchovné prostředky musí přiléhat objektivně daným podmínkám a situacím. Co je v jednom případě správné v jiném může být chybné. Chybné postupy mohou být odrazem neharmonických vztahů v rodině, nebo neharmonickou osobností některého z rodičů, případně výrazem jejich výchovné bezradnosti. Chybný výchovný postup zpravidla postihuje dítě komplexně, intelektově, citově i mravně.

Gabura (2006) také tvrdí, že manželství a rodina přes svou existenci může přecházet různými krizemi. Už v počátcích se může objevovat adaptační krize, krize z neoptimální motiva-

cí pro manželství, později se objevuje krize všednosti a stereotypu. Krize v rodině může představovat pro rodinu riziko nebo nebezpečí, ale na druhé straně je příležitostí k pozitivním změnám. Krizi by jsme neměli zaměňovat s nouzí. Nouze může mobilizovat vnitřní zdroje rodiny, ale nemusí vyžadovat změnu, krize podmiňuje změnu.

5 SOCIOKULTURNÍ KONTEXT VÝCHOVY

Soukup (2011) uvádí, že za zrcadlem naší vlastní kultury existují alternativní světy, světy jiných hodnot, norem a idejí. Díky pohádkám jsme prvně pochopili, že neexistují pevné hranice mezi dobrem a zlem. Tato skutečnost nás připravila na skutečnou rozmanitost kultur a společenství v prostoru i v čase. Dříve nebo později každý z nás stál na místě, kde dříve žili lidé jiným způsobem života jako dnes.

Havlík (2005) tvrdí, že snahy porozumět světu a společnosti, kde žijeme, mají pradávno tradice a dlouhou historii. Zamýšlení nad mezilidskými vztahy mezi ženou a mužem, problémy výchovy, platnými hodnotami a pravidly nalezneme již v minulosti. O těchto sociálních úvahách mluvíme z hlediska sociologie a byly v nich formulovány téměř všechny zásadní problémy, jakými se stále znepokojujeme.

Havlík (2005) tvrdí, že odpovědi na tyto otázky se stále hledají. Sociologie je vědou o společenských jevech, vztazích a procesech. Zabývá se především současností. Na rozdíl od ostatních věd se zabývá společností komplexně. Měla by tedy z různých stran usilovat o ucelený obraz a postihovat obecné pravidla společnosti.

Podle Soukupa (2011) jsme se setkali s pojmem kultura již v dětství prostřednictvím výstav, koncertů, divadel, nebo uměleckých a historických památek. Tam nás dříve vodili rodiče, následně škola a nakonec my sami navštěvujeme tato místa. Slovo kultura je používáno nejen jako označení třídy pozitivních hodnot, ale i jako synonymum pro jiný způsob života.

Havlík (2005) dodává, že pokud mluvíme o kultuře, setkáváme se širokou paletou představ, co tento pojem označuje. Kultura je vytvořena člověkem. Je to složitý a společenský jev a proces. Podle Havlíka (2005) je nejvýznamnějším kulturním mediátorem rodina, která zabezpečuje první přenos kulturních prvků (pravidla chování, hodnoty...), na procesu se podílí výrazně výchovné a kulturní instituce a různé skupiny, kterými jedinec prochází.

Prokop (2001) uvádí definici sociologie výchovy, je to disciplína, která se zabývá sociálními aspekty výchovy a její úlohou v procesech společenské instituce. Pojednává o místě a funkci výchovy ve společnosti, v dané kultuře, o vztazích mezi výchovou a sociální strukturou a sociální mobilitou. Pojednává o vztazích objektů a subjektů výchovy a o struktuře a funkci výchovných institucí, o podmínkách a sociálních důsledcích jejich činnosti.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Empirická část diplomové práce, která navazuje na část teoretickou, prezentuje výsledky kvalitativního výzkumného šetření. Výzkum byl veden pomocí rozhovorů a poté byl doplněn dotazníky. Nejprve je stanoven cíl výzkumu, dále následují výzkumné otázky. Pokračuje přiblížení použité metodologie, charakteristika zvolené metody šetření a vybraného vzorku. Podstatnou část pak zabírá vlastní vyhodnocení jednotlivých otázek a zobrazení výsledků. V závěru této kapitoly je celý výzkum zhodnocen .

Cílem výzkumné části diplomové práce bylo srovnat výchovu v dnešní době a výchovu v 60. letech minulého století. Dále jsem chtěla zjistit, v jakých souvislostech se výchova změnila, a zda výchova našich rodičů ovlivňuje to, jak my vychováváme své děti.

Výzkumné otázky:

- Jaké jsou rozdíly ve výchově dnešní doby a ve výchově v 60. letech?
- Jak se změnilы hodnoty člověka v dnešní době na rozdíl do 60. let?

6.1 Typ výzkumu a metody sběru dat

Ke své diplomové práci jsem si zvolila kvalitativní výzkum, protože ke zkoumání přístupu rodičů k výchově dětí je důležité, aby byly zjištěny hlubší souvislosti. U kvantitativního výzkumu by to nebylo možné. Pro výzkum jsem si vybrala metodu polostrukturovaného rozhovoru. Validitu výzkumu zaručím polostrukturovaným rozhovorem. Validita je podle Gavory (2008) zajištěna dlouhodobým výzkumem, tedy přímým kontaktem s realitou a přesným popisem, kde se často používají autentické citáty zkoumaných osob.

Polostrukturovaný rozhovor se vyznačuje předem danými otázkami, ale v průběhu výzkumu lze otázky přidat na doplnění informací. U polostrukturovaného rozhovoru je nutné si ho předem připravit a sepsat otázky, na které bude respondent odpovídat. Otázky byly stanoveny tak, aby navazovaly na oblasti výzkumu.

Na doplnění hlavního výzkumného nástroje rozhovoru jsem použila dotazník. Dotazník je široce používaná metoda v případě zkoumání velkého počtu osob. Kvalita informací získaných dotazníkem závisí na úrovni jeho konstrukce i na spolehlivosti výpovědí osob, které se výzkumu účastní. Velkým problémem je formulace otázek, které nesmí působit su-

gestivně a mnohoznačně. Dále musí být jednoduché a srozumitelné všem respondentům. Výhodou dotazníku je možnost jeho statistického zpracování.

Oslovila jsem svým dotazníkem rodiče v mateřské školce. Dotazník byl dán 100 rodičům. Dotazník (viz příl. P1) obsahoval celkem 16 otázek, z toho bylo 7 otevřených otázek a 9 uzavřených. Otevřené a uzavřené otázky byly navzájem promíchány. Šetření dotazníkem se zaměřovalo na rodiče a jejich styl výchovy, výchovné postupy a metody.

Při zadávání vzorku byly rodiče obeznámeny s tím, že výsledky budou sloužit k výzkumu diplomové práce a ochotně spolupracovali. Když někdo potřeboval pomoci s vysvětlením otázek, tak jsem rodiči dopomohla příkladem. Práce byla časově náročná, vzhledem k počtu respondentů. Při vyhodnocování bylo použito procentuálního výpočtu, jehož výsledky jsou uvedeny v grafech.

V rozhovorech jsem použila následující otázky?

- Jak se jmenujete a kolik je vám let?
- Máte již svou vlastní rodinu?
- V jakém svazku jste se svým partnerem?
- Kolik máte dětí?
- Navštěvují/ navštěvovaly vaše děti mateřskou školku?
- Myslíte si, že se výchova v dnešní době nějak změnila, než když jste vyrůstala vy?
- Jaké jsou to změny?
- Mají dnešní děti více možností, než když jste měla vy jako malé dítě?
- Jaké hodnoty ve výchově se preferovaly, když jste vyrůstala?
- K jakým hodnotám dnes vedete své dítě?
- Jaké charakterové vlastnosti dle Vás by měl mít dnešní úspěšný člověk?
- Jakých rizik výchovy nebo negativních vlivů na výchovu se nejvíce obáváte?
- Myslíte si, že když jste vyrůstala vy, tak se rizikové faktory vyskytovaly stejně často jako dnes?
- Používáte stejné výchovné styly, prostředky a metody jako vaši rodiče?

- Co platí na Vaše dítě, když chcete něčeho dosáhnout?
- Používáte se svým partnerem stejné výchovné metody? V čem se liší?
- V čem si myslíte, že se odlišuje výchova v 70. letech a dnes?

Pro analýzu výzkumných dat jsem použila otevřené kódování.

6.2 Výzkumný soubor pro rozhovory

Do výzkumu jsem zvolila jeden výzkumný soubor a to rodiče dětí. S 10 ženami jsem provedla rozhovory. 5 žen bylo mladšího věku (do 35 let) a 5 bylo vyššího věku (od 35 let). Ale dotazníky jsem rozdala rodičům dětí, kteří navštěvují mateřskou školu ve Zlínském kraji.

Výzkumný vzorek byl zvolen záměrně. Výzkumné vzorky pro rozhovory jsem našla ve svém blízkém okolí (přátelé rodina) a o vyplnění dotazníků jsem poprosila rodiče, kteří navštěvují mateřskou školku, kde pracuji.

Pro výzkum pomocí rozhovoru jsem zvolila 10 žen. Záměrně jsem hledala jen ženy, protože ženy s dětmi tráví více času, a mají o svých dětech podrobnější informace než muži. Pro jednodušší práci s rozhovory jsem si pojmenovala ženy M- jako matky a čísla od 1 do 10. M1- M5 jsou do 35 let a M6-M10 jsou ženy nad 35 let.

M1- Martina, věk 26, jedno dítě

M2-Tereza, věk 23, jedno dítě

M3- Ludmila, věk 35let, dvě děti

M4- Michaela, věk 22let, jedno dítě

M5- Naďa, věk 26 let, jedno dítě

M6- Milena, věk 51, tři děti

M7- Marie, věk 79 let, tři děti

M8- Helena, věk 51 let, tři děti

M9- Zdeňka, 66 let, jedno dítě

M10- Alžběta, věk 69 let, dvě děti

Pro anonymitu respondentů a na jejich žádost jsem více osobních údajů neuváděla.

6.3 Průběh výzkumu rozhovorů

Tento výzkum jsem si zvolila z osobního zájmu. Jsem učitelka v mateřské škole a celkem mě zajímalo srovnání těchto dvou rozdílných dob ve výchově. Proto jsem si zvolila tohle zajímavé téma. Rozhovory jsem prováděla osobně. Bohužel maminky nebyly příliš sdílné a jejich odpovědi byly krátké. Některé maminky nesouhlasily s nahráváním rozhovorů. Nahranych rozhovorů jsem měla k dispozici 6 a 4 rozhovory jsem měla v psané podobě. Rozhovor trval od 10 do 15 minut.

Místa pro nahrávání rozhovorů byla klidná, většinou rozhovory probíhaly u žen doma. Místa rozhovorů si volily ženy. U psaných rozhovorů jsem měla většinou dost času na to, abych si stihla všechno zapsat hned při otázce. Maminky velmi ochotně spolupracovaly, jen nebyly výmluvné, ale pro můj výzkum jsem získala všechny potřebné informace.

Všechny rozhovory byly následně přepsány do počítače. Písemné rozhovory byly jednoduší přepisovat, ale u nahrávek, jsem mohla přepsat vše do detailů. Všechny přepsané rozhovory jsem si vytiskla a připravila na analýzu dat pomocí otevřeného kódování. Důkladným a opakovaným pročitáním jsem přiřazovala a vpisovala do textu kódy, z nichž jsem pak vytvářela příslušné kategorie. Otevřené kódování jsem prováděla podle Hendla (2005). Hendl (2005) tvrdí, že při otevřeném kódování pomalu a opakovaně výzkumník pročítá poznámky. Poté v nich vytvoří kódy, které jsou tvořeny na nízké úrovni abstrakce. Ty mají vztah k položeným výzkumným otázkám.

Jednotlivé kategorie jsem zmapovala z pohledu rodičů. Pod každou kategorií a příslušnými kódy jsou vypsány odpovědi žen. Z použití otevřeného kódování jsem vytvořila následující kategorie, které jsem seřadila tak, aby odpovídaly výzkumným otázkám. Kategorie byly tedy vytvořeny následovně:

- Mějme se rádi
- Možnosti
- Naše ctnosti
- Jak vychovávat

6.3.1 Mějme se rádi

Pro správný vývoj dětí má největší vliv rodina, prostředí, ve kterém vyrůstají. Ale největší vliv na děti mají rodiče, a to jak na výchovu nahlíží, jaké si zvolí metody, prostředky a styly výchovy. Z větší části při výběru metod a prostředků výchovy jsou mladí rodiče ovlivněni svými rodiči a jejich způsoby výchovy. Je to takový věčný koloběh. I já jsem si již kolikrát říkala, když se ke mně rodiče chovali nějak, že se mi to nelíbilo, že se takto k vlastním dětem nikdy chovat nebudu. A myslím si, že si to řeklo už několik lidí a snaží se tím držet.

I typ rodiny, kde dítě žije je velmi důležitý. Má to hlavně vliv na vytváření partnerských vztahů až budou velcí. Když dítě při růstu vidí oba rodiče, jak se k sobě krásně chovají, milují se, jsou k sobě tolerantní a navzájem se povzbuzují, přijde mu normální se v budoucnu tak chovat ke svému partnerovi. Ale pokud uvidí, že se v domácnosti k sobě dospělí lidé chovají ne zrovna s láskou, nadávají si, křičí na sebe nebo je v domácnosti jen jeden rodič, poté nebude mít dítě adekvátní sociální základy a nebude si umět v budoucnu vybudovat vztah, nebo jej alespoň udržet.

Dalším důležitým hlediskem je minulost výchovy. Nejvíce jsme ovlivňováni blízkou minulostí a její výchovou. Někdy se s ní vypořádáme a vezmeme si z té doby ponaučení. Většinou však opakujeme stejné chyby stále dokola, generace po generaci, dokud to někdo nezmění a zase nenastane nový koloběh. Je velmi zajímavé, že již naše babičky a maminky jsou vychovávány jiným stylem výchovy, než jsme my a než budeme vychovávat své děti. Je to hlavně zapříčiněno technickým rozvojem a rozvojem vědy. Jde o to, že vše jde kupředu a proto se musejí vytvářet i nové výchovné styly, metody a postupy, aby ani výchova nezaostávala.

Mezi faktory ovlivňující výchovu patří i rizikové faktory a negativní vlivy na výchovu. Mezi tyto faktory a vlivy můžeme zařadit negativní vliv prostředí, sociální prostředí, místo, kde dítě vyrůstá, ale i vrstevnické skupiny, drogy alkohol, cigarety apod. Jak z mého výzkumu vyplynulo rodiče se nejvíce obávají negativního prostředí, alkoholu, drog a šikany.

Co se týče o srovnání výchovy v 60. letech, z výzkumu vyšlo, že dříve měly děti nastaveny striktní pravidla a děti musely poslouchat, neměli příliš příležitostí ke svému vlastnímu rozvoji, museli pomáhat doma rodičům a neměly možnosti jako děti dnes. Zato dnešní děti jsou nevychované, neumějí poslechnout své rodiče a dokáží udržovat nastavené pravidla

slušného chování v dnešní době. Z výzkumu také vyplynulo, že dnešní děti si neváží žádných věcí a jen je rozbíjejí a jsou rozmazlovány jak rodiči, tak i dnešní dobou, která jim přináší nepřehledné množství hraček a různých nových technologií.

Z výzkumu také vyplynulo, že se změnil i styl výchovy. Naši prarodiče byly vychovávány k úctě poslušnosti a ochotě pomoci, zatím co dnešní děti jsou hýčkány a nemusí dělat nic. Je zajímavé, že mnoho lidí si tyhle rozdíly uvědomuje, ale nesnaží se je ani trošku změnit. Nemyslím tím, že se vrátíme ve výchově do 60. let, ale že některé metody a hlavně hodnoty, které fungovaly tehdy, bychom mohly modifikovat do dnešní doby a fungovaly by i dnes. A nemuseli bychom se vmlouvat, že naše děti jsou neposlušné, protože je jiná doba. Je jisté, že dnešní děti jsou neposlušné, protože dnešní výchova není důsledná. A nemůže za to doba, ale výchova rodičů.

Kódy ke kategorii „Mějme se rádi“ z rozhovorů s matkami:

Typ rodiny, změna výchovy, typ změn výchovy, rizika výchovy, rizika výchovy našich babiček, vychovaná 60. léta.

M1- „...partnerský vztah...; *Výchova je úplně jiná. Rodiče měli jiné priority, byla jiná doba; Velké oproti mému dětství. Rodiče jsou více benevolentní, Nemohli jsme si tolik dovolit, co děti v dnešní době; ... okolní vliv strhne sebou,... chytne se zlé party,... bude chtít vyzkoušet..nějaké drogy, alkohol, automaty; ...vyskytovaly, ale nemluvalo se o tom, ...zapnete televizi, internet a dovíte se vše...dnes je normální vidět osmileté dítě kouřit; V 60. letech měli jiné priority,... bylo striktní a poslechnout se muselo,... dnes...neposlechněš, tak neposlechněš.“*

M2- „... manželé,... oddáni, ...v kostele; *Ano změnila; ...dříve rodiče dbali na to, aby je dítě více poslouchalo,... rodiče je pro ně jakási autorita; ...pokud bude dítě dobře vychované a budou se mu vštěpovat určité hodnoty, tak samo dobře pozná, co je dobré a co je zlé. A bude se umět tady těmto negativním vlivům a rizikům samo vyvarovat... je to o té výchově; ...tady ty rizika tu byla pořád, ale teď jsou tu asi ve větší míře,... ne v takové míře; ... dříve se hodně dbalo na poslušnost,...něco provedlo, tak bylo potrestáno,... v dnešní době... naopak... nesmí pomalu nic říct.“*

M3- „...Manželé; *Ano, změnila se hodně; Děti se více věnují televizi a počítači a tráví méně času venku; ...drogy, zlá parta; ...vyrůstala já, tak drogy, cigarety nebyly tolik*

dostupné, ...k nim neměli jak dostat a naše výchova nebyla tolik ovlivněna médii; Nemám srovnání.“

M4- *„ ...partnerství; Ano, změnila; ...více liberální, děti mají více volnosti, rodiče se mohou více opírat o pomůcky a vychytávek moderní doby... na dítě působí moderna; ...negativního vlivu vnějšího okolí,... kamarádi a vidina toho, že se nějak chovají, a že něco mají; Nebyly tolik medializované,...tolik nevědělo; ...dnešní možnosti, rodiče mají více práce, ženy se feminizují, ... více pracovat i děti dříve dospívají.“*

M5- *„...partnerství; Myslím, že se změnila; ...Ne až tak moc...každý rodič at' už v dnešní době nebo v časech minulých měl vždycky svoje vlastní výchovné metody a to bez rozdílu času; ...špatného kolektivu,... chytne se špatné party,... spadne do nějakého alkoholu, ...dostane se do nesnází,...drogy; ...byly, ale byly míň,...v menší míře,...méně medializované, možností všech míň, ...míň příležitostí do něčeho takového spadnout; ...se liší, děcka byly prostě víc u baráků. Byly víc dohlížené od rodičů, ... v podstatě měly životě... škola-domů-škola-domů-doma pomáhat, psát úkoly, - zase do školy- a zase domů,... dnes... více vedeni k tomu, že prostě musí spoléhat sami na sebe, na svůj zdravý úsudek, ... musí se jako osamostatňovat trochu dřív než bývalo.“*

M6- *„...rozvedená, ...žije s partnerem; Dnešní doba je zcela jiná a výchova také; ...když jsem já vyrůstala byly jsme my děti nuceny starat se sami o sebe,... v dnešní době jsou děti velmi závislé na svých rodičích, ...v dnešní době je mnoho rizik a zlých lidí,... dnešní děti mají více možností než jsem měla já jako dítě,... mnoho kroužků, kina, divadla a různé elektronické vymoženosti; ... dostatečně nevychovala a neponaučil,...dostanou se do nějakého nebezpečí, ...chytanou se zlé party, ...brát drogy,...pít alkohol, .. budou šlapat chodník; ... za mého dětství byly drogy, alkohol, ale nevyšly se v takovém množství a nebylo to tak snadno dostupné jako dnes, ... nepoukazyvalo se na, ... moje dětství toho bylo ušetřeno; v dnešní době... rodiče mnohem tolerantnější, ...děti na svých rodičích až skoro do 30 let závislí,... dříve... museli už v pubertě se o sebe starat sami o sebe.“*

M7 - *„ ...vdova, ...manžel; Samozřejmě, ... výchova se neustále mění generaci od generace, ...já už jsem byla vychovávána jiným stylem než má vlastní matka; Výchova v dnešní době je volnější... my jsme měli dána pravidla, které se musely striktně dodržovat, jinak nastal trest,... taková byla doba a my jsme si museli zvyknout,... byly jsme i samostatnější než jsou dnešní děti; ...nesešly ze správné cesty, nechytly se drog a alkoholu a neskončily velmi zle; V dnešní době jsou drogy a alkohol, cigarety více dostupnější, než když jsem byla*

dítě; ...dnešní výchova je benevolentnější a skoro bez hranic, ...měli striktní pravidla a museli jsme je dodržovat. “

M8- *„...vdaná; Ano dnešní výchova je zcela jiná,... změnila společně s proměnou dnešní doby;hlavně v přístupnosti,... dnes máte všechno po ruce; ...alkohol, drogy, zlá parta; ...ne; ..více závislé na svých rodičích, ...dříve se děti uměly hrát i samostatně, ...dnešní děti potřebují stále pozornost, ...přísnější doba, ...jednu facku, ...účinnější, ...lépe zapamatovaly. “*

M9 *–,... první a jediné manželství; Ano výchova je úplně jiná, než když jsem vyrůstala já; hlavně technické vymoženosti- počítač televize; alkohol,drogy, zlá parta; rozhodně v menším měřítku;...dřív... dětem četlo, povídalo se s nimi, děti se pohybovaly v přírodě, pomáhaly učitel byl autorita, zachovávala se česká tradice,... slušně vychované, ... zdravily, děkovaly,... jedna na zadek,...vychovanější než domluva,... dnes ... u televize, počítače, neumí se vyjádřit, špatně mluví, nezdraví, neděkují, nemají respekt,...nebudou potrestané, když drahé věci rozbijí. “*

M10 *- „,vdaná 51 let; dnešní výchova je zcela jiná; ...nebylo nic a my jsme si museli hrát s obyčejnými hračkami, ...mají nekonečné množství; alkohol a drogy; ... jsou stejné, ...dnes se o všem moc mluví; ...V poslušnosti, ...dnes je volnější výchova, ...striktně poslechnout, ...je to na výchově rodičů. “*

6.3.2 Možnosti

V této kategorii jsou sepsány změny ve výchově, které byly zjištěny z výzkumu. Jde hlavně o technické vymoženosti jako Pc, televize, internet, hrací konzoly a různé hračky, kterých je na trhu nepřeberné množství. V 60. letech se děti musely hrát s obyčejnými hračkami ze dřeva nebo jiné dostupného materiálu. Kluci si vzali klacík a představovali si, že mají velký dřevěný meč, děvčaty si udělaly panenku z kousku hadříku. Nikdo nepotřeboval dnešní moderní techniku a uměly si hrát. Dnešním dětem vypnete elektriku, vezmete jim mobily a tablety a oni se ukoušou nudou. Neumějí se samostatně zabavit ani hrát.

Kódy ke kategorii „možnosti“ z rozhovorů s matkami:

Do této kategorie jsem použila jen jeden kód a ten má stejný název jako kategorie a to „možnosti“:

M1 - „*Samozřejmě,...děti tráví mnoho času, kde by neměly.*“

M2- „*...dnešní doba má hodně co nabídnout dětem... rodiče si mohou vybrat z více školek... více možností ,jak a v čem se budou rozvíjet... hraček nepřeborné množství... mnohem více možností pro děti s nějakým způsobem handicapované.*“

M3- „*...V dnešní době je dostupnější to co by nemělo být.*“

M4- „*... různé kroužky, všeho přístupnost, možnost vzdělání v jakémkoliv oboru.*“

M5- „*...bylo miň hraček, když jsem byla malá...dětské sdružení, kam můžou maminky s dětmi chodit cvičit, plavat, všechno tohohle předtím nebylo.*“

M6- „*...o technické vymoženosti jako je pc, telefon, internet a různé hrací konzoly... i o svobodu pohybovat se a všeho přístupnost.*“

M7- „*...záleží, jak se to vezme...trávit všechen volný čas venku, v parcích, na zahradě. Dnes... buď jsou hřiště zdemolovaná a nebezpečná, nebo zcela ve vesnicích chybí...ale na druhou stranu dnešní děti mají více svobody a výběru, jak v technologiích, hračkách, kterým už moc nerozumím... kroužcích a jejich dostupnosti.*“

M8- „*Myslím si, že ano.*“

M9- „*...zájmové kroužky.*“

M10- „*...všeho přístupnost.*“

6.3.3 Naše ctnosti

Jak nás ovlivňují naši rodiče, tak nás ovlivnili i tím, jaké nám vštěpovali hodnoty, jak rozvíjeli naše charakterové vlastnosti a co všechno nás naučili. To je velmi důležité, protože tyhle hodnoty a charakterové vlastnosti budeme jednou vštěpovat i my našim dětem. Proto si musí rodiče dávat pozor na to, jak se ke svým dětem chovají, a jak se chovají před nimi, protože až vyrostou se tak budou z velké pravděpodobnosti chovat i oni. Protože malé dítě se nejvíce učí pozorováním a to svých rodičů nebo nejbližší osob.

A jak jsem řekla, co se naučíme my, tak poté vštěpujeme našim dětem. Co se týká hodnot, jsou zcela rozdílné než byly v 60. letech. Dříve se dětem vštěpovala poslušnost, pracovitost, úcta, ochota pomoci, slušnost ke starším lidem a podobné hodnoty. Dnešní dětem se nevštěpuje skoro nic a pomalu ani nevědí jak se mají ve společnosti chovat. Jsou drzé nevychované, sobecké a neumí se vcítit do druhé osoby.

V dnešní době spousta lidí považuje za nejdůležitější v životě peníze. Mít hodně peněz v podstatě znamená totéž jako být úspěšný, a tudíž hodný pozornosti okolí. Dává to pocit relativní svobody a zdánlivého štěstí. Nemálo lidí vám také řekne, že je to teze pravdivá. Já však věřím, že existují výjimky, které mají na prvním místě rodinu, zdraví, přátelství, čest.

Ve výzkumu jsem se ptala na vlastnosti, které by měl mít úspěšný člověk a většina dotazovaných odpovědělo, že musí být průbojný, cílevědomý, sebevědomý a umět se učit. Nikdo nezmínil vlastnosti jako pracovitost, laskavost, čest, pravdivost a já se ani nedivím. Dnešní doba je jako stvořena pro lidi dá se říct skoro bez charakteru, kteří se umí prosadit a ničeho se nebojí. Doufám, že se doba změní a začnou se prosazovat pracovití a dobří lidé, kteří si to zaslouží.

Kódy ke kategorii „naše ctnosti“ z rozhovorů s matkami:

Hodnoty vašich rodičů, hodnoty našich dětí, charakteristické vlastnosti úspěšný člověk:

M1- „...poslušnost a vzdělání; ...sebevědomý,...měl úctu k ostatním lidem,... se nechoval jako by mu patřil celý svět; ...by měl mít velké sebevědomí, dobře vystupovat a komunikovat s lidmi a mít vysoké ambice.“

M2- „...byly slušně vychované,...zdravily starší lidi první, ...pomáhaly našim babičkám a dědečkům, abychom věděly, že ne vždy dostaneme, to co si umaneme; ...slušnosti, k pomáháním druhým, ...aby mě jako jeho rodiče vidělo jako jakousi autoritu; ...základem úspěšného člověka je to, aby měl tzv. Zdravé sebevědomí,... pokud nemá žádné sebevědomí, tak se nebude umět v dnešním světě prosadit, nebude umět vyjádřit svůj názor, ...ani přehnané sebevědomí není dobré, ...nějaké ambice, vědět co chce v životě dosáhnout... pro každého člověka je úspěch něco jiného.“

M3- „...úcta, poslušnost; ...slušnosti, úcty, vážit si lidí a věcí; Poctivost.“

M4- „...Kamarádství, rodinná láska a aktivity s rodiči; ... k lásce k rodině, pomoc druhým, nezkaženost penězi a moderními pomůckami, vychovanost, úcta k druhým, vzdělanost v cizích jazycích a celková orientovanost ve světě; úcta k druhým, pokora, nezkažený charakter, ukotvení základních morálních hodnot, inteligence.“

M5- „...domácí hodnoty, rodinné hodnoty,...děcka musely doma pomáhat, ...pořád něco dělaly, musely prostě pro rodinu něco podnikat, ...mamince pomáhaly holky a tatínkovi synové; ...k samostatnosti, ...nerada bych byla, aby byl takový rozmazlený,... sebevědomý, ale zase ve zdravé míře...sám sebou, ...aby se v životě neztratil, ...byl hodný člověk hlavně; ..průbojný, musí mít dobrou školu, ...studijní typ, ...nebo minimálně dřič, aby chtěl na sobě prostě pracovat.“

M6- „...samostatnost, ...i úcta ke staršímu, ochota pomoci, láska, přátelství a dobrosrdečnost; ...dcery vychovat tak, aby se prosadily, ... poctivost, sebekontrola, toleranci; ...musí být arogantní, cílevědomí a umět se ovládat.“

M7 - „...kázeň, poslušnost, ...sebekontrola, láska, přátelství, ohleduplnost; ...ohleduplnosti, dobrotě, toleranci,... to jsou už „zaostalé“ hodnoty, ... pravnoučata snažím se jim trochu lakomosti a hlavně sebevědomí; ...být arogantní, neohleduplný, drzí, chytrý, ...musí chodit přes mrtvoly, aby něčeho dosáhli.“

M8- „, ...slušnost; ...lásce, přátelství, sebeúctě; ...poctivost, slušnosti.“

M9 - „,...poslušnosti, pomoci při práci; ...slušnosti, pracovitosti; ...slušnost, cílevědomost, pracovitost.“

M10 - „, ...pracovitost, poslušnost; ... k poslušnosti, pracovitosti, snaze něčeho dosáhnout; sebevědomí, ctižádostivý.“

6.3.4 Jak vychovávat

Se stylem výchovy svých rodičů především nesouhlasí děti, když se jim něco zakáže. Ale když nastane čas, kdy mají začít vychovávat své vlastní děti, tak si na styl výchovy svých rodičů moc rádi vzpomenou, a většinou používají stejné výchovné styly i metody. Někdy si to nechceme ani připustit, ale je to tak.

Každý rodič používá ke své výchově něco jiného, proto existuje velké množství metod a stylů. Odborníci se často setkávají s lidmi, kteří trpí nízkou sebeláskou a její příčina je

vždy v přístupu jejich rodičů. Ti dávají základ. Je tedy důležité, aby si rodiče přiznali, že jsou za sebevědomí svého dítěte zodpovědní, a na výchově zapracovali.

Výchova je v dnešní době velmi důležitá, ale pokud rodič zvolí špatný způsob a bude ve výchově nedůsledný, tak to dopadne velmi zle. Proto je velmi důležité jaké metody se zvolí, protože ne všechny metody platí na všechny děti. Nejprve musíme zjistit, co by na naše dítě mohlo platit. Nejistíte to nijak jinak než pokusem, omylem. Jakmile zjistíte jak na své dítě pak již bude jednoduší ve výchově dosáhnout, to čeho potřebujete, Např. Na mého synovce musíte pomalu a vše mu vysvětlit, jinak sním nepohnete a pokud se mu něco nelíbí, s ním nepohne ani pár volů, jak se říká. Proto je výchova tak obtížná a dlouhodobá.

Kódy ke kategorii „ jak vychovávat“ z rozhovorů s matkami:

Styly rodičů, když chci něčeho dosáhnout, stejné partnerské metody.

M1 - „... bohužel ne, ... nechci používat stejné výchovné prostředky, ...chci vychovat podle sebe, ... co uznám za vhodné; ...nesmí na něj křičet, ...musí se na něj hezky, ...ušít malou kulišárnu,... jinak se zatne a je uražený,... vše vysvětlím, chvílku nelíbí,... pak na to kývne; ne, ...když něco zakážu, on to dovolí, ... mu dovoluje více než by měl.“

M2- „ ...budu používat stejné metody jako moji rodiče; ...to ještě bohužel nevím; ...na výchovu stejné názory, ...bavili o tom, kdo je čeho zastáncem, ... se shodneme, ...rodiče měli navzájem před dítětem podporovat.“

M3 - „...ne snažila jsem se najít vlastní způsob jak vychovávat své děti; ...stačí, když zvýším hlas; ...ano.“

M4 - „Ano, ne ovšem všechny, ...některé nepomáhaly; ...logické a rozumové vysvětlení situace; ...ano.“

M5 - „...úplně stejné ne, ...ne všechny, ...pár jsem zjistila, že opravdu je kolikrát třeba, ... třeba na prdelku, ...symbolicky plácnout; ...zatím zkouší, co si může dovolit, ... zkoušíme, říct mu to, znovu zopakovat, vícrát to zopakovat, ...zkusit říct důsledněji a razantněji; ...myslím, že ano, ...když nejsem doma... co oči nevidí, to srdce nebolí, ...utvrzení stejným směrem, ...řešíme stejně, ...co nesmí, tak to nesmí ani u maminky, ani u tatínka a hotovo.“

M6 - „... něco co platilo na mě, ...jsem se řídila vlastním instinktem, ...vlastní metody; ...o slovní domluvu, ...nepomůže následuje výhrůžka a nakonec trest. Nerada se schyluji k fy-

zickým trestů, ...raději něco zakázu, ...když není vyhnutí...dostaly i na zadek; ...ne nepoužíváme, ...já jsem ta, co se dá smlouvat, ...přítel je striktní a neoblomný, ...častěji trestá než já.“

M7 - „*To co platilo na mě, platilo i na mé děti; ...domluva, ...nepomohlo, tak výhrůžka a ta zabrala vždy; ...dá se říct, že ano.“*

M8 - „*...vyzkoušela jsem svůj způsob výchovy, ...řekla jsem si, že tohle svým dětem dělat nikdy nebudu a snažím se to dodržet;...prosba, ...vždy slušně poprosit; ...v něčem se shodneme, ...muž používá tresty, ...mě se to nelíbí.“*

M9 - „*Ano; ...ústní domluva; ...skoro vždy stejné, ...v zásadě se nelišíme.“*

M10 - „*...většinou ano; ...domluva a když ne tak přijde trest; ...většinou ano.“*

6.4 Závěr z polostrukturovaných rozhovorů

Ze získaných dat vyplývá, že rodiče **dávají své děti do mateřských škol**. Většinou aby si zvykly na nějaký režim, aby se trochu osamostatnily, zvykly si na kolektiv svých vrstevníků, seznámily s kolektivem, naučily se povinností a sebeobsluze, je to taková generálka před školou. Důvodem ve všech případech bylo, že rodiče museli chodit do práce. Zajímavá byla odpověď u paní M7. V době, kdy byla na mateřské dovolené, se chodilo již po půl roce zpět do práce a již v té době (asi v roce 1960) se najímaly paní na hlídání. Dříve se děti dávaly do mateřských škol, protože rodiče museli chodit do práce. Ale jakmile rodičům skončila pracovní doba hned si dítě vyzvedli a šly s ním domů. Dnes je to z většiny případů podobné. Ale některé maminky si z mateřských škol udělaly odkladiště svých dětí. I když jsou doma a nechodí z jakéhokoliv důvodu do práce vždy své dítě do školky doveudou brzy ráno a odcházejí mezi posledními.

Rozdíl mezi výchovou v minulosti a dneškem jsou velké. Hlavně v technických možnostech, v přístupnosti různých kroužků, materiálních potřeb, ale i hraček. Ženy uváděly ve svých odpovědích následující změny: děti se dnes více věnují televizi a tráví méně času venku, děti mají více volnosti, mohou si více dovolit, v dřívější době děti mnohem více poslouchaly než dnešní děti, v dnešní době jsou děti méně samostatné, dnes jsou děti závislejší na svých rodičích, než děti v minulosti a rodiče jsou více liberální.

I Hodnoty a charakterové vlastnosti lidí se změnilo oproti minulosti. Dříve se uchovávaly hodnoty jako poslušnost, ochota pomoci, výchova k samostatnosti, úctu ke staršímu, lásce, přátelství a dobrosrdečnosti, pomoc starším osobám a také k pracovitosti. Zato dnešní děti jsou vychovávány k poctivosti, sebekontrolě, toleranci, k sebevědomí, k slušnosti, k celkové orientovanosti ve světě, ke vzdělanosti v jazycích, k nezkaženosti penězi a moderními pomůckami. Ale nikdo se už nezmínil o pracovitosti, úctě ke starším podobným hodnotám. Na ty se v dnešní době tak trochu zapomíná. A není se ani čemu divit. Dnešní doba si podle tázaných žen vyžaduje člověka, který je pokorný, inteligentní, uctivý, arogantní, cílevědomý, musí se umět ovládat, musí být průbojný, musí mít zdravé sebevědomí a musí umět vyjádřit svůj názor.

Rizikové faktory a negativní vlivy výchovy jsou stejné jako v minulosti, jen se vyskytují ve větší míře. Mezi negativní faktory a rizika výchovy můžeme zařadit alkohol, drogy, všelijaké závislosti, ale i špatné sociální prostředí, špatné povahy lidí a také zlé děti. Z odpovědí vyplynulo, že negativní vlivy a rizikové faktory tu byly neustále, jen se začaly poslední dobou více medializovat a začaly prostupovat napovrch. V minulosti se o nich tolik nemluvilo, ale to neznamenovalo, že nebyly. Když je chtěl člověk vyzkoušet stačilo, když věděl, kam mají jít.

Z výzkumu je zřejmé, že **většina lidí si vytváří své vlastní výchovné styly postupy a metody, které ve větší míře sdílí se svým partnerem.** Nedá se říci, že by jsme zcela zavrhovali výchovné styly našich rodičů, jen se snažíme jít vlastní cestou, i když je to většinou cesta pokusem a omylem. Nejvíce lidí se snaží své děti vychovávat především mírnější cestou jako je domluva, vysvětlení nebo výhrůžka. Mállokterí rodiče se schylují k fyzickým trestům. I když některé ženy uvedly, že „jedna na prdel“ nikdy neuškodí. Na rozdíl od dřívější doby, kdy byly tělesné tresty častější než dnes.

6.5 Výzkumný soubor pro dotazník

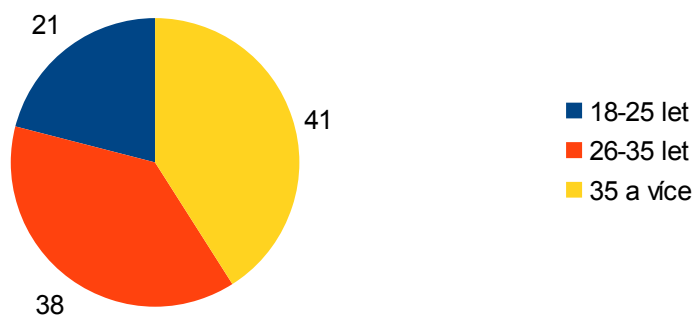
Výzkumný vzorek tvořili respondenti ze zlínského kraje. Dotazník jsem rozdala v mateřské škole. Všechny 100 respondentů jsou rodiče, kteří mají děti v mateřských školách. Byl to záměrný výběr respondentů. Respondenti byli osloveni přímou cestou, dávala jsem je osobně. Každý z respondentů měl možnost, když něčemu nerozuměl, zeptat se a já jsem vše dovy-

světla. Celkem bylo dotazováno 100 respondentů a také návratnost dotazníků byla 100. Žádný z dotazníků nebyl, kvůli nedostatku odpovědí vyřazen, takže návratnost byla 100%.

Dále zde budu prezentovat výsledky dotazníku, který má za úkol doplnit výzkum pomocí rozhovorů. V dotazník jsem použila sedmáct otázek. 7 z nich je uzavřené a 9 z nich je otevřených. Výsledky jsou znázorněny pomocí grafů. V komentářích u grafů jsem zaznamenala významné odpovědi.

Otázka č. 1: věk

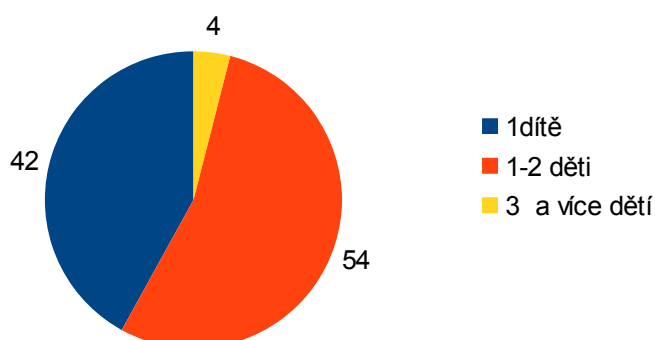
Graf č. 1 k otázce: věk

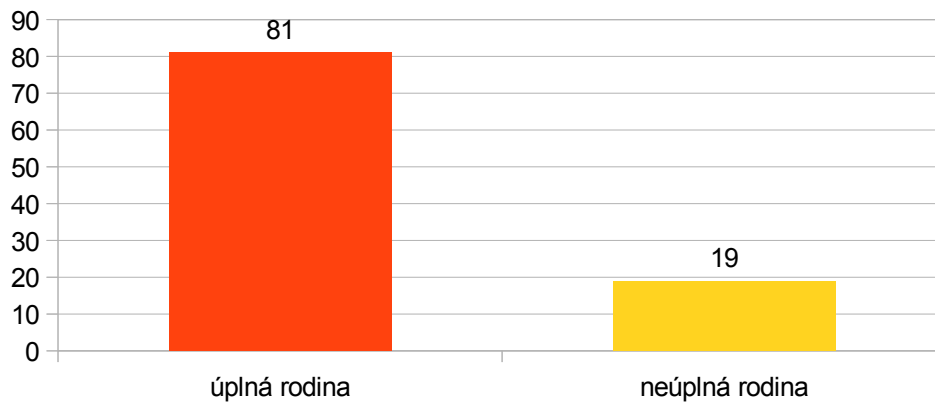
Zde můžeme vidět jak se posunuje věk rodičů dětí v mateřských školách. Můžeme z toho vyvodit, že věk rodičů stoupá. Můžeme říci, že nejčastější věk rodičů se pohybuje v rozmezí od 26 let a více.

Otázka č. 2: počet dětí

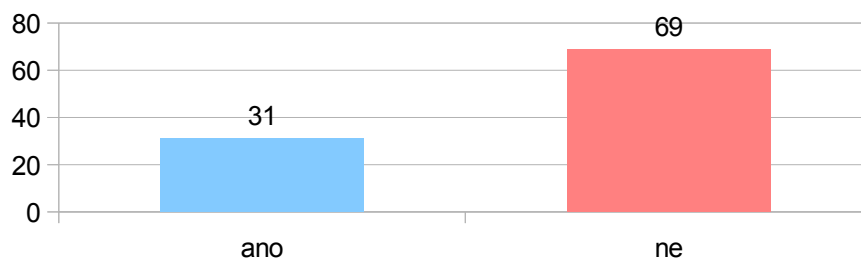
Graf č. 2 k otázce: počet dětí

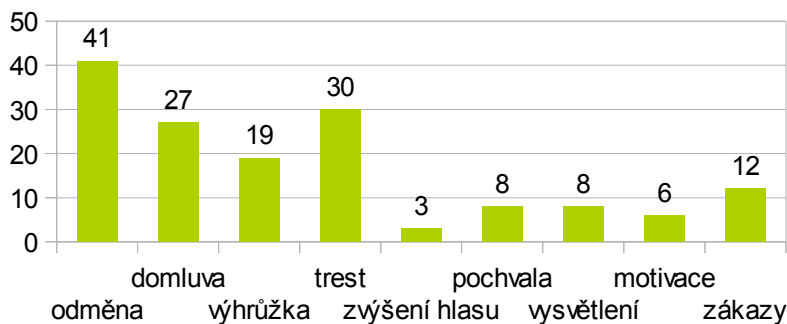
Z grafu můžeme vidět, že v dnešní době jen málokterá rodina má více jako 3 děti. Rozdíly mezi jedním dítětem a více dětmi v rodině jsou zanedbatelné. Z celkového množství 100 rodin jsou jen 4 rodiny s více jak 3 dětmi, Rodiny s 1 dítětem zabírají 42% a rodiny s 1- 2 dětmi mají 54%.

otázka č.3: typ rodiny**Graf č. 3 k otázce: typ rodiny**

Zde můžeme vidět, že ze 100 respondentů 82 žije v úplné rodině a zbylých 19 pochází z neúplné rodiny. Tedy, většina dětí vyrůstá s oběma rodiči.

Otázka č. 4: použití výchovných stylů, metod a stylů našich rodičů**Graf č. 4 k otázce: použití výchovných stylů a metod našich rodičů**

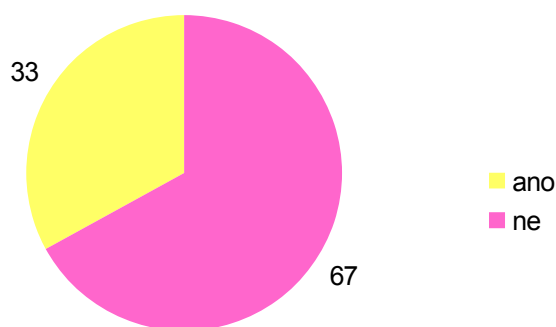
69% rodičů vychovává své děti vlastními styly, metodami a prostředky. Jen 31% respondentů přebírá styl výchovy od svých rodičů.

Otázka č.5: metody a prostředky**Graf č. 5 k otázce: metody a prostředky**

Nejčastěji rodiče pro svou výchovu používají odměnu, následuje trest, domluva výhrůžka, zákazy, na stejné míře jsou pochvala a vysvětlení, následuje motivace a poslední je zvýšení hlasu. Četnost přesáhla 100, protože někteří rodiče odpověděli více odpověďmi.

Otázka č. 6 uplatňují se výchovné metody 60. let i dnes

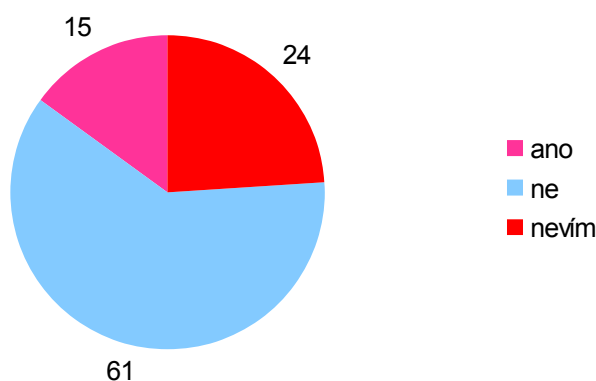
Graf č. 6 k otázce: uplatňují se výchovné metody v 60. let i dnes

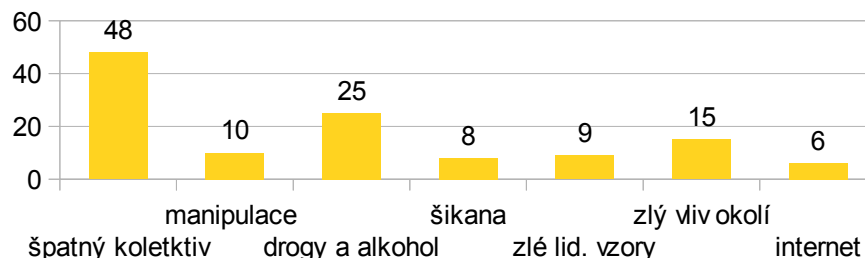
Většina rodičů si nemyslí, že výchovné metody 60. let nemohou být uplatňovány i dnes. Myslí si to až 67% dotazovaných rodičů.

Otázka č. 7: vystavovány stejným rizikům

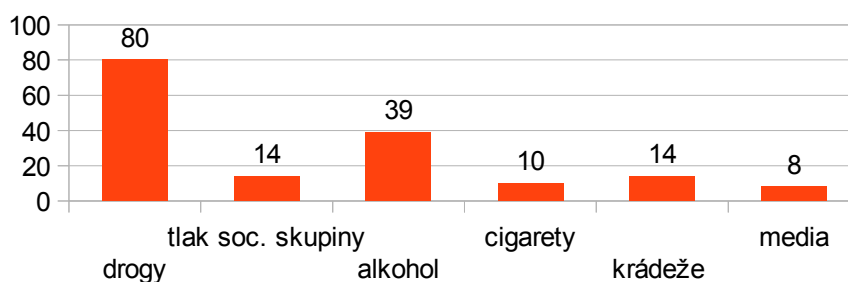
Graf č. 7 k otázce: vystavovány stejným rizikům

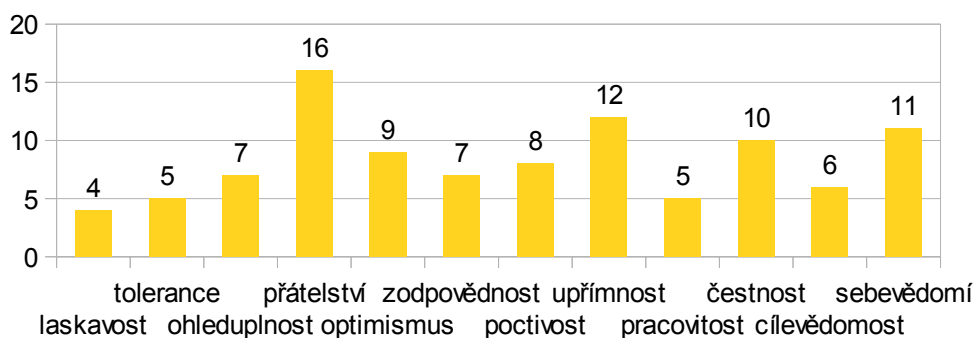
61% respondentů odpovědělo, že dnešní děti nejsou vystavovány stejným rizikům jako děti v 60. letech. 24% z nich nedokázalo na otázku odpovědět a 15% si myslelo, že jsou rizika dnes i v minulosti stejné.

Otázka č.8: vlivy na výchovu**Graf č. 8 k otázce: vliv na výchovu**

65% rodičů se nejvíce bojí špatného kolektivu, který stáhne děti na špatnou cestu. Dále se obávají drog a alkoholu 25%, s 15 % následuje zlý vliv okolí, 10% rodičů se obává manipulace jinou osobou (především rozvedení rodiče), 9% získaly zlé lidské vzory, 8% šikana a na posledním místě s 6% je internet.

Otázka č. 9: rizikové faktory**Graf č. 9 k otázce: rizikové faktory**

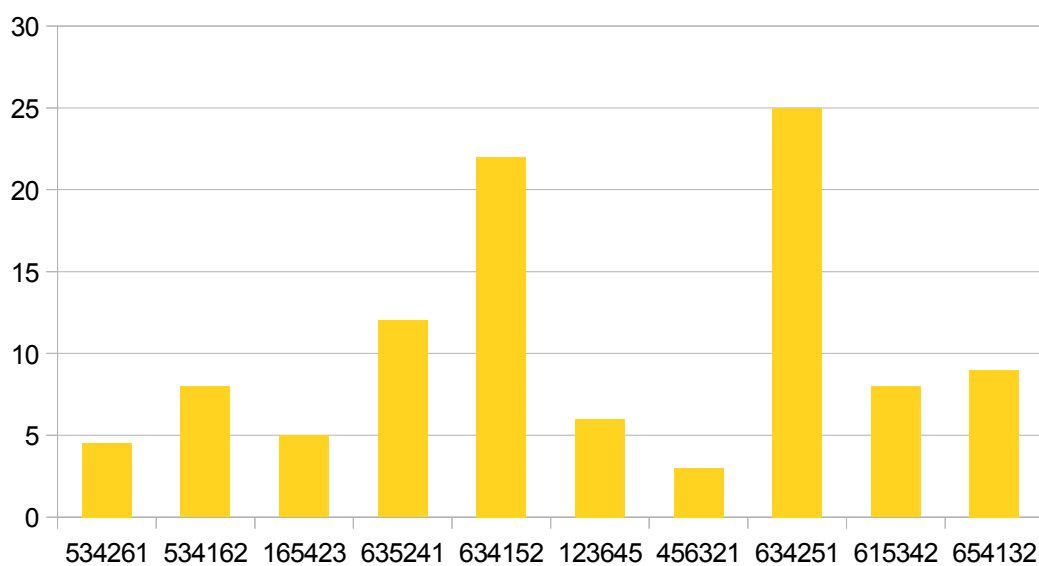
Četnost odpovědí více jako 100, protože rodiče používali více odpovědí. Nejvíce obávané jsou drogy 48% a alkohol 25%, následují krádeže a tlak sociální skupiny jsou na tom stejně mají 8 %, dále to jsou cigarety 6% a na posledním místě média s 5%.

Otázka č. 10: nejdůležitější charakterové vlastnosti**Graf č. 10 k otázce: nejdůležitější charakterové vlastnosti**

Graf znázorňuje charakterové vlastnosti, které jsou podle rodičů nejdůležitější. Na předních místech jsou charakterové vlastnosti jako přátelství, čestnost, upřímnost, sebevědomí. Dále jsou to optimismus, poctivost, zodpovědnost, ohleduplnost, pracovitost, cílevědomost, a laskavost.

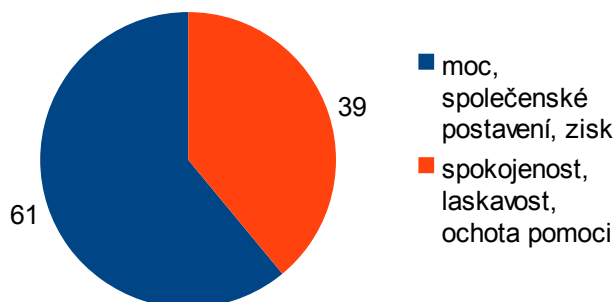
Otázka č. 11: seřad'te následující hodnoty

Graf č. 11 k otázce: seřed' následující hodnoty

Rodiče měli seřadit 6 hodnot. Byly to moc, vzdělání společenské postavení, láska, zisk a rodina. Pod čísly 1- 6 jsou umístěny hodnoty jak. 1 patří moci, 2 vzdělání, 3 společenskému postavení, 4 lásce, 5 zisku a 6 rodině. Čísla jsou pouze přiřazena pro lepší manipulaci, neznamenají umístění nebo hodnocení.

Otázka č. 12: preferování vlastností:

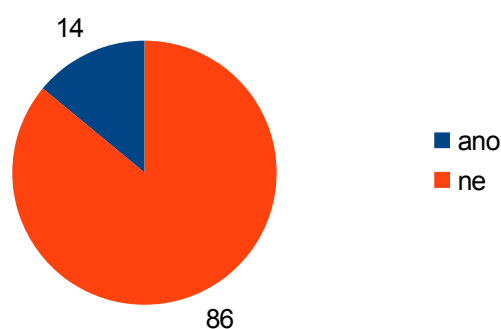

Graf č. 12 k otázce: preferování vlastností

U této otázky měli rodiče vybrat, které charakterové vlastnosti se nejvíce preferují v dnešní době. Měli na výběr z 2 odpovědí, buď moc, společenské postavení, získat, anebo spokojenost laskavost, ochota pomoci. Z větší míry jsou preferovány dnes charakterové vlastnosti jako moc, společenské postavení a zisk.

Otázka č. 13: stejné nároky jako v 60. letech

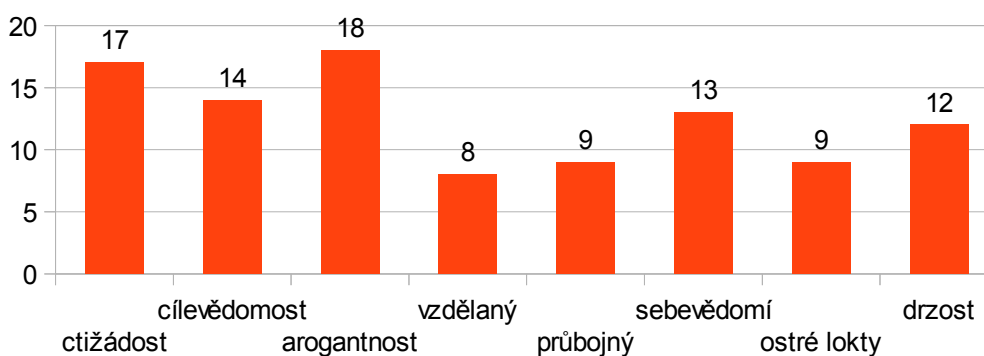
Graf č. 13 k otázce: stejné nároky jako v 70. letech

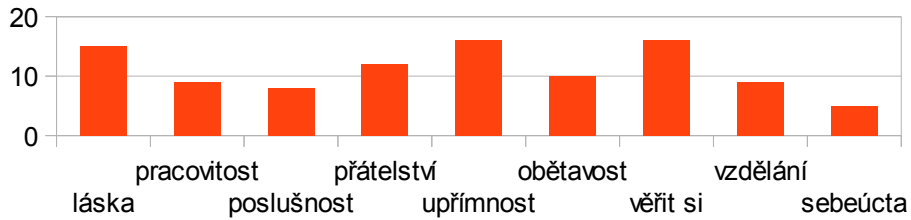
Rodiče měli odpovědět, zda dnešní doba klade na děti stejné nároky jako 60. léta. Rodiče se z větší míry shodli, že ne. Takové odpovědi dosáhlo až 86% rodičů.

Otázka č. 14: vlastnosti úspěšného člověka

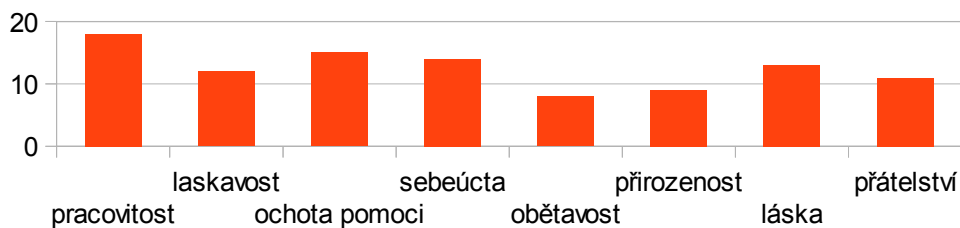
Graf č. 14 k otázce: vlastnosti úspěšného člověka

Podle rodičů musí být úspěšný člověk z 17% ctíživý, z 14% cílevědomý, z 18% arogantní, z 9% průbojný, z 8% vzdělaný, z 13% sebevědomí, z 9% musí mít ostré lokty a z 12% musí být drzý.

Otázka č. 15: hodnoty našich dětí**Graf č. 15 k otázce: hodnoty našich dětí**

Zde jsem zjišťovala jakým hodnotám dnes rodiče vedou své děti.

Otázka č. 16: hodnoty rodičů**Graf č. 16 k otázce: hodnoty rodičů**

Zde jsem chtěla zjistit, jakým hodnotám nás vychovávali naši rodiče a zda jsou stejné k jakým my vychováváme naše děti. Dá se říci, že z většiny jsou to podobné nebo stejné hodnoty.

7 ZÁVĚRY VÝZKUMU

Jako praktický přínos této diplomové práce vidím zmapování rozdílů ve výchově v dnešní době a v 60. letech minulého století. Jde především o změny v hodnotách a ve výchovných metodách rodičů. Z rozhovorů vyplynulo, že skoro každý rodič se snaží najít vlastní cestu výchovou a snaží se pro své dítě zvolit tu nejlepší. I když to někdy nevyjde. Z výzkumu vyplynulo, že se změnilы hodnoty, kterými se v dnešní době řídíme. Můžeme říci, že jsou „tvrdší“. Už se nejedná o lásku, přátelství, laskavost, ale v dnešní době všichni „si hrabou na svém písččku“ a většina lidí už pomáhat druhým nechce.

Výzkum také může sloužit ke zmapování vývoje v různých regionech naší země, nebo rozhovory rodičů, jejichž přepisy jsou součástí téhle práce, by mohly sloužit k jiným výzkumům.

Obecný výzkum v obecné rovině splnil mé očekávání. Odpověděl mi na výzkumné otázky následovně:

- **Jaké jsou rozdíly ve výchově dnešní doby a ve výchově v 60. letech?**

Z výzkumu vyplývá, že změny se projevily především ve volnosti dnešních dětí, dnešní děti mají snadnější přístup snad ke všemu, mají nepřehledné množství hraček a příležitostí jak se dále mohou rozvíjet. Mají širokou škálu možností svého vzdělání. Mají sice volnější výchovu, ale na druhou stranu jsou nevychovaní, neumí zdravit, děkovat, ničit své věci, neradi pomáhají ostatním lidem a neumějí samostatně trávit svůj volný čas.

- **Jak se změnilы hodnoty člověka v dnešní době na rozdíl do 60. let?**

Zde můžeme tvrdit, že hodnoty člověka se změnilы, ale ne až tak výrazně jako celá výchova. Jsou v dnešní době více preferovány hodnoty jako vzdělání, společenské postavení, cílevědomost ale nezapomíná se ani na přátelství, vlídnost, toleranci a sebeúctu. Můžeme říci, že hodnoty se mění podle toho, jak si vyžaduje doba.

Z celého výzkumu můžeme vyvodit, že každý člověk si vytváří své výchovné styly bez ohledu na to, jaké používali jeho rodiče. Dále vyplývá, že rizikové faktory, kterých se rodiče nejvíce obávají tu byly i v minulosti, jen nebyly tolik medializované jako dnes. Z pohledu na výchovu můžeme říci, že se ve velké míře změnila. Dle výzkumu se změnila i k lepšímu, především možnostmi výběru pomůcek k výchově, hraček, možností rozvoje. Ale i k horšímu a to především nerespektování pravidel výchovy. Z výzkumu vyplývá, že děti

jsou dnes neposlušnější, méně samostatné a v poslouchání pravidel mají větší toleranci u rodičů než dříve. Můžeme říci, že dnešní výchova je liberálnější a volnější než výchova v 60. letech minulého století.

Z dotazníků vyplynulo, že se rodiče bojí především drogové závislosti, alkoholu a negativního vlivu okolí a vrstevnických skupin dětí. Srovnání hodnot, které používali naši rodiče a my nejsou příliš velké změny.

ZÁVĚR

Má práce měla jeden z cílů objasnit změny ve výchově v dnešní době a v 60. letech minulého století. Dospěla jsem k závěru, že výchova se změnila ve více bodech. Především jsou to styly výchovy, metody a prostředky výchovy. Změny jsem zaznamenala i ve způsobu výchovy.

V teoretické části jsem se dále zaměřila na styly výchovy, na typy rodin, zmínila jsem i osm hříchů světa, kde jsou zobrazeny dnešní problémy lidstva. Měla jsem tak možnost lépe proniknout do téhle problematiky. Praktická část práce měla za cíl zjistit změny ve výchově dnes a v 60. letech.

Výchova se změnila a měnit se bude z generace na generaci a již záleží na nás, jak se k těmto změnám postavíme, a jak ne ně budeme reagovat. Jednou z možností je se jim přizpůsobit a hledat stále nové možnosti a styly výchovy, které budou na nové generace platit, a které nám pomohou vychovat slušnou a inteligentní populaci lidí. Nebo na změny nebudeme brát ohled a budeme děti vychovávat stejnými metodami jako před 50 lety. Ale může se stát, že tyto staré metody již nemusí na dnešní děti působit stejně jako způsoby v minulosti.

V první řadě bychom se měli zeptat my rodičové sami sebe, zda-li děláme všechno co je v našich silách, abychom naše děti vychovali dobře. Nebo na výchovu dnešních dětí nestačíme a raději výchovu přenecháváme na někom jiném. Třeba na prarodičích, na učitelích jak v mateřské škole, tak v základních školách. Nejprve musíme hledat chybu u sebe. Někteří lidé tvrdí, že děti jsou nevychované, protože je taková doba. Ale je to opravdu dobou, nebo v něčem jiném.

Z výzkumu vím, že většina maminek se snažilo svým dětem vštěpovat jen samé dobré vlastnosti a hodnoty, ale už se nedozvím, zda toho pomocí své výchovy opravdu dosáhly. Nezbyvá jen doufat, že ano. A náš svět bude bohatší o několik dobrých lidí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BAKOŠOVÁ, Zlatica. *Sociálna pedagogika: vybrané problémy*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislavě, 1994. ISBN 80-223-0817-x.
- [2] ČÁBALOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-2993-0.
- [3] ČÁP, Jan a Jiří, MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Praha: portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X.
- [4] BREZINKA, Wolfgang. *Filozofické základy výchovy*. Praha: Zvon, 1996. ISBN 80-7113-169-5.
- [5] FISCHER, Slavomil a Jiří, ŠKODA. *Sociální patologie: analýzy příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Havlíčkův Brod: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2781-3.
- [6] GABURA, Jan. *Sociálna práca s rodinou*. Bratislava: IRIS, 2006. ISBN 978-80-89256-95-2.
- [7] GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výskum*. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, 2008. ISBN 978-80-223-2391-8.
- [8] GRECMANOVÁ, H., D. HOLOUŠOVÁ a E. URBANOVÁ. *Obecná pedagogika 1*. Olomouc: HANEX, 2002. ISBN 80-85783-20-7.
- [9] Havlík, Radomír. *Úvod do sociologie*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0381-0.
- [10] HAVLÍK, Radomír a Jaroslav, KOŤA. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0042-0.
- [11] HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- [12] HINTNAUS, Ladislav. *Člověk a rodina: smysl a funkce rodiny*. České Budějovice: JU ZF České Budějovice, 1998. ISBN 80-7040-315-2.
- [13] CHLUP, Otakar. *K Základním otázkám pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1957.
- [14] CHUDÝ, Štefan a kol. *Hledání kořenů výchovy v současné společnosti: koncepce, úvahy, názory a dilemata*. Brno :PAIDO, 2006. ISBN 80-7315-131-6.

- [15] JŮVA, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. Brno: Paido, 1997. ISBN 80-85931-43-5.
- [16] JANIŠ, Kamil. *Vybrané kapitoly z dějin výchovy*. Opava: Slezská Univerzita v Opavě, 2009. ISBN 978-80-7248-512-3.
- [17] JANIŠ, Kamil a Irena, LOUDOVÁ. *Vybraná témata z teorie výchovy*. Hradec Králové: GAUDEAMUS, 2011. ISBN 978-80-7435-113-6.
- [18] KASÍKOVÁ, H., VALIŠOVÁ, A a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1734-0.
- [19] KASPER, Tomáš a Dana, KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-6923-3.
- [20] LORENZ, Konrad. *Osm smrtelných hříchů civilizace. Voznice: Leda, 2014. ISBN 978-80-7335-239-4.*
- [21] MALACH, Josef. *Teorie výchovy pro pedagogické studium*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2007.
- [22] MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. ISBN 80-86429-19-9.
- [23] MUSIL, Roman. *Pedagogika pro střední pedagogické školy*. Praha: Informatorium, 2014. ISBN 978-80-7333-107-8.
- [24] PROKOP, Jiří. *Sociologie výchovy a školy*. Liberec: Technická univerzita, 2001. ISBN 9788070835791.
- [25] PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky: Úvod do studia oboru*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-399-4.
- [26] SÁDOVSKÁ, Anna. *Mravná výchova*. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, 2012. ISBN 978-80-8082-573-7.
- [27] SOUKUP, Václav. *Antropologie: teorie člověka a kultury*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-432-8.
- [28] STROUHA, Martin. *Teorie výchovy: k vybraným problémům a perspektivám jedné pedagogické disciplíny*. Havlíčkův Brod: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4212-0.

- [29] ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. 14- 406- 83.
- [30] VACEK, Pavel. *Rozvoj morálního vědomí žáků: Metodické náměty k realizaci průřezových témat*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-368-4.
- [31] VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1734-0.

SEZNAM PŘÍLOH

P1 Dotazník pro rodiče - Rozdíl výchovy v dnešní době a v 60. letech minulého století

P2 Přepis rozhovorů

PŘÍLOHA P I: ROZDÍL VÝCHOVY V DNEŠNÍ DOBĚ A V 60. LETECH MINULÉHO STOLETÍ

Dobrý den, jmenuji se Zuzana Muchová a ve své diplomové práci zkoumám rozdíly ve výchově. Srovnávám výchovu v současné době a v 60. letech minulého století. Tímto Vás chci poprosit o vyplnění tohoto dotazníku.

1. Jaký je Váš věk?

- a) 18-25
- b) 26-35
- c) 35 a více

2. Kolik máte dětí?

- a) 1
- b) 2-3
- c) více jako 3

3. V jaké rodině žije vaše dítě?

- α) úplná
- β) neúplná

4. Používáte stejné výchovné metody, prostředky a výchovné styly jako vaši rodiče?

- a) Ano
- b) Ne

5. Jaké používáte metody a prostředky (př. trest, odměna, výhrůžka) pro výchovu vašeho dítěte?

.....
.....

6. Jsou výchovné metody a prostředky používány v 60. letech uplatňující i dnes?

- a) Ano
- b) Ne

7. Myslíte si, že děti v současnosti jsou vystavovány stejným rizikovým faktorům jako v 60. letech?

- α) Ano
- β) Ne
- χ) Nevím

8. Z jakých vlivů na výchovu svých dětí se nejvíce obáváte (př. špatná parta) ?

.....

.....

9. Co považujete za rizikové faktory(př. drogy) při výchově vašeho dítěte?

.....

.....

10. Jaké jsou podle vás nejdůležitější charakterové vlastnosti ?

.....

.....

11. Seřad'te následující hodnoty:

- a) moc
- b) vzdělání
- c) společenské postavení
- d) láska
- e) zisk
- f) rodina

12. Jaké charakterové vlastnosti se v dnešní době preferují?

- a) moc, společenské postavení, zisk
- b) spokojenost, laskavost, ochota pomoci

13. Myslíte si, že dnešní doba klade na děti stejné nároky jako 60. léta?

- a) Ano

b) Ne

14. Jaké vlastnosti musí mít člověk, aby se v dnešní době prosadil?

.....
.....

15. K jakým hodnotám (cílům) vedete své dítě?

.....
.....

16. K jakým hodnotám (cílům) Vás vychovávali Vaši rodiče?

.....
.....

PŘÍLOHA P 2: PŘEPIS ROZHovorŮ

Rozhovor M1

1. Jak se jmenujete a kolik je vám let?

„Jmenuji se Martina a je mi 26 let.“

2. Máte již svou vlastní rodinu?

„Ano jsme trojčlenná rodina.“

3. V jakém svazku žijete se svým partnerem?

„Žijeme v partnerském vztahu již skoro 6 let. Žijeme v pronajatém bytě o velikosti 2+kk.“

4. Kolik máte dětí?

„Máme jedno dítě. Chlapce. Jmenuje se Ondřej. V září bude mít 5 let.“

5. Navštěvuje mateřskou školku?

„Ano navštěvuje mateřskou školu od svých 3 let.“

6. Myslíte si, že se výchova v dnešní době nějak změnila, než když jste vyrůstala vy?

„Samozřejmě. Výchova je úplně jiná. Rodiče měli jiné priority, byla jiná doba.“

7. Jaké jsou to změny?

„Velké oproti mému dětství. Rodiče jsou více benevolentní. Nemohli jsme si tolik dovolit, co děti v dnešní době.“

8. Mají dnešní děti více možností, než když jste měla vy jako malé dítě?

„Samozřejmě. Ale na druhé straně je to špatně. Děti tráví mnoho času, kde by neměly.“

9. Jaké hodnoty ve výchově se preferovaly, když jste vyrůstala?

„Aby jsme byly poslušné a vzdělané.“

10. K jakým hodnotám dnes vedete své děti?

„Aby byl sebevědomý a měl úctu k ostatním lidem, aby se nechoval jako by mu patřil celý svět.“

11. Jaké charakterové vlastnosti by měl mít dnešní úspěšný člověk?

„Úspěšný člověk? Samozřejmě by měl mít velké sebevědomí, měl by dobře vystupovat a komunikovat s lidmi a mít vysoké ambice.“

12. Jakých rizik výchovy nebo negativních vlivů na výchovu se nejvíce obáváte?

„Že ho okolní vliv strhne sebou. Chytne se zlé party a bude chtít vyzkoušet nějaké drogy, alkohol, automaty a já s tím nic neudělám. Nic nepomůže. Člověk si pak vyčítá, kde udělal tu chybu.“

13. Myslíte si, že když jste vyrůstala vy, tak rizikové faktory se vyskytovaly stejně často jako dnes?

„Určitě se vyskytovaly, ale nemluvílo se o tom. Ale dnes si zapnete televizi, internet a dozvíte se vše. Neměli jsme tušení co je to heroin, ani jsme nevěděli co je to prostitutka. Dnes je normální vidět osmileté dítě kouřit. My jsme si to nedovolili. A ještě se vás zeptá: „Nemáš cígo?“ . V dnešní době si děti myslí, že můžou všechno a nic se jim nestane a nejhorší je, že je rodiče v tom podporují.“

14. Používáte stejné výchovné styly, prostředky a metody jako vaši rodiče?

„Bohužel ne.“ Proč? „Myslím si, že nechci používat stejné výchovné prostředky jako používali rodiče na mě. Svého syny chci vychovat podle sebe. Co uznám za vhodné a co ne, co je správné a co ne a co nesmí dělat.“ Co je podle vás správné? „Musí mít úctu ke starším lidem, kamarádům, k rodině, musí se umět chovat a neměl by být agresivní k ostatním.“ Myslíte si, že jste toho dosáhla? „To doufám. Ale na 100% to říct nemůžu, neovlivním to jak se chová v jiném kolektivu než doma.“

15. Co platí na vaše dítě, když chcete něčeho dosáhnout?

„Nesmím na něj křičet, musí se na něj hezky. Musím na něj ušít malou kulišárnu, aby poslechl, jinak se zatne a je uražený. Pěkně mu vše vysvětlím, jemu se to chvílku nelíbí, ale pak na to kývne.“

16. Používáte se svým partnerem stejné výchovné metody?

„Ne. Když něco já zakážu, on to dovolí, malinko mu dovoluje více než by měl.“

17. V čem si myslíte, že se odlišuje výchova v 60. letech a dnes?

„V 60. letech měli jiné priority, než dnes. Tamto bylo striktní a poslechnout se muselo. V dnešní době neposlechněš, tak neposlechněš.“

Děkuji Vám za rozhovor.

Rozhovor -M2

1.Jak se jmenujete a kolik je vám let?

„Jmenuji se Tereza a je mi 23 let.“

2.Máte již svou vlastní rodinu?

„Bydlím s manželem a máme jedno dítě. Má několik měsíců.“

3.V jakém svazku žijete se svým partnerem?

*„Jak už jsem v předešlé odpovědi říkala, je to můj manžel, takže jsme oddáni. Svatbu jsme měli v kostele. Manželé jme něco přes rok.“ **Takže miminko bylo ze svatební cesty?** „No otěhotněla jsem až po svatební cestě.“*

4.Kolik máte dětí?

*„Máme jedno dítě. Malá má několik měsíců.“ **Plánujete jich víc?** „Ještě jsme o tom s manželem nemluvili, ale jelikož chceme oba velkou rodinu, tak je to velmi pravděpodobné.“*

5.Navštěvuje mateřskou školkou?

„Moje dítě bude navštěvovat mateřskou školu. Samozřejmě pokud v budoucnu nenastanou takové podmínky, kvůli kterým by do mateřské školy nemohlo nastoupit. Za normálních podmínek do mateřské školy určitě půjde.“

6.Myslíte si, že se výchova v dnešní době nějak změnila, než když jste vyrůstala vy?

„Myslím si, že ano.“

7.Jaké jsou to změny?

„Myslím si, že dříve rodiče dbali na to, aby je dítě více poslouchalo. Aby vědělo, že rodič je pro ně jakási autorita. Občas nás plácli po zadku, když jsme udělali něco hodně špatného, ale rozhodně jsme neměli tendenci hned volat na linku bezpečí, protože jsme věděli za co to bylo.“

8.Mají dnešní děti více možností, než když jste měla vy jako malé dítě?

„Tady si myslím, že dnešní doba má hodně co nabídnout dětem. Taktéž rodiče si mohou vybrat z více školek, kam se zapíší. Mají více možností jak a v čem se budou rozvíjet. Co se týče třeba hraček pro děti, kterých je na trhu nepřehledné množství, by měli rodiče hodně přemýšlet nad tím, jakou hračku svému dítěti koupí, která za to opravdu stojí. Taky si myslím, že je mnohem více možností pro děti nějakým způsobem handicapované. Pro tyto děti je teď mnohem více věcí, jak jim obohatit život a jak jim pomoci v jejich životě a zároveň zmírnit jejich handicap.“

9. Jaké hodnoty ve výchově se preferovaly, když jste vyrůstala?

„Určitě se více dbalo na to, abychom byly slušně vychované, např. abychom zdravily starší lidi první, i když tady to se spíše preferuje na vesnicích, kde se všichni lidé tak nějak znají. Dále abychom více pomáhaly našim babičkám a dědečkům, abychom věděly, že ne vždy dostaneme, to co si uemaneme.“

10. K jakým hodnotám dnes vedete své děti?

„K jakým hodnotám povedu své děti? No myslím si, že taktéž jako moji rodiče vedli mě, tak já povedu své děti. Ke slušnosti, k pomáháním druhým, taktéž aby mě jako jeho rodiče vidělo jako jakousi autoritu.“

11. Jaké charakterové vlastnosti by měl mít dnešní úspěšný člověk?

„Myslím si, že základem úspěšného člověka je to, aby měl tzv. zdravé sebevědomí. Protože pokud člověk nemá žádné sebevědomí, tak se nebude umět v dnešním světě prosadit, nebude umět vyjádřit svůj názor, ani říct jakýkoliv svůj nápad třeba. Na druhou stranu ani přehnané sebevědomí není dobré. Také by měl mít nějaké ambice, vědět co chce v životě dosáhnout. Samozřejmě pro každého člověka je úspěchem něco jiného. Pro jednoho to může být kariéra na nějakém vysokém postu, ale pro druhého to může být Založení rodiny atd.“

12. Jakých rizik výchovy nebo negativních vlivů na výchovu se nejvíce obáváte?

„Já myslím, že tady ty rizika tu byly pořád, ale teď jsou tu asi ve větší míře než, když jsem vyrůstala já. Myslím si, že pokud bude dítě dobře vychované a budou mu vštěpovat určité hodnoty, tak samo dobře pozná, co je dobré a co je zlé. A bude se umět tady těmito negativním vlivům a rizikům samo vyvarovat. Samozřejmě nikdy nejde úplně zabránit tomu, aby se s těmito riziky nesetkal. Taky si myslím, že je to o té výchově.“

13. Myslíte si, že když jste vyrůstala vy, tak rizikové faktory se vyskytovaly stejně často jako dnes?

„Jak už jsem v předešlé odpovědi říkala, tak si myslím, že tady ty rizika byly, ale ne v takové míře.“

14. Používáte stejné výchovné styly, prostředky a metody jako vaši rodiče?

„O těchto prostředcích a metodách můžu prozatím jen uvažovat, ale myslím si že budu používat stejné metody jako moji rodiče.“

15. Co platí na vaše dítě, když chcete něčeho dosáhnout?

„To ještě bohužel nevím.“

16. Používáte se svým partnerem stejné výchovné metody?

„S manželem máme na výchovu stejné názory. Když jsme uvažovali nad dítětem, tak jsme se bavili o tom, kdo je čeho zastáncem. V pohledu na výchovu dítěte se shodneme, takže doufám, že v průběhu, jak bude naše malá růst, to bude stejné. Protože si myslím, že by se rodiče měli navzájem před dítětem podporovat.“

17. V čem si myslíte, že se odlišuje výchova v 60. letech a dnes?

„No myslím si, že dříve se hodně dbalo na poslušnost dětí. Když dítě něco provedlo, tak bylo potrestáno učitelem, řeklo se to rodičům a ti udělali pořádek ještě doma. V dnešní době je to spíše naopak. S tím, že dítěti se nesmí pomalu nic říct, a když rodiče od dítěte zjistí, co bylo ve školce nebo ve škole, tak se naženou do školy a ještě za to nadají učitelce, že je to její chyba. Myslím že takto rodiče shazují akorát učitelku a ta ztrácí na své autoritě před tím dítětem.“

Děkuji Vám za rozhovor.

Rozhovor -M3

1. Jak se jmenujete a kolik je vám let?

„Jmenuji se Ludmila a je mi 35let.“

2. Máte již svou vlastní rodinu?

„Ano již mám svoji vlastní rodinu.“

3.V jakém svazku žijete se svým partnerem?

„Jsme manželé.“

4.Kolik máte dětí?

„Máme spolu 2 děti, dceru a syna. Synovi je 12 let a dceři 9 let.“

5.Navštěvuje mateřskou školku?

„Ano obě mé děti navštěvovaly mateřskou školku, aby si zvykly na nějaký režim a trochu se osamostatnily a zvykly si na kolektiv svých vrstevníků.“

6.Myslíte si, že se výchova v dnešní době nějak změnila, než když jste vyrůstala vy?

„Ano změnila se a to hodně.“

7.Jaké jsou to změny?

„Děti se více věnují televizi a počítači a tráví méně času venku.“

8.Mají dnešní děti více možností, než když jste měla vy jako malé dítě?

„Ano. V dnešní době je dostupnější i to, co by být nemělo, př. Alkohol, dogy...“

9.Jaké hodnoty ve výchově se preferovaly, když jste vyrůstala?

„Úcta, poslušnost.“

10. K jakým hodnotám dnes vedete své děti?

„Slušnosti, úctě, vážit si lidí a věcí.“

11. Jaké charakterové vlastnosti by měl mít dnešní úspěšný člověk?

„Poctivost.“

12.Jakých rizik výchovy nebo negativních vlivů na výchovu se nejvíce obáváte?

„Drogy, zlá parta.“

13.Myslíte si, že když jste vyrůstala vy, tak rizikové faktory se vyskytovaly stejně často jako dnes?

„Ne. Když jsem vyrůstala já, tak drogy, cigarety nebyly tolik dostupné. Proto jsme se k nim neměli jak dostat a naše výchova nebyla tolik ovlivňována médií jako je TV, internet, časopisy, rádia a noviny jako dnes.“

14.Používáte stejné výchovné styly, prostředky a metody jako vaši rodiče?

„Ne snažila jsem se najít vlastní způsob, jak vychovávat své děti.“

15.Co platí na vaše dítě, když chcete něčeho dosáhnout?

„Stačí, když zvýším hlas.“

16.Používáte se svým partnerem stejné výchovné metody?

„ANO“

17.V čem si myslíte, že se odlišuje výchova v 60. letech a dnes?

„Nemám srovnání, jsem narozena v 80.letech.“

Děkuji Vám za rozhovor.

PS: tato paní nebyly příliš výřečná, bála se aby neodpověděla nějak špatně, tak mi odpovídala heslovitě a nezacházela příliš do detailů.

Rozhovor -M4

1.Jak se jmenujete a kolik je vám let?

„Jmenuji se Michaela a je mi 22 let.“

2.Máte již svou vlastní rodinu?

„Ano mám již svou vlastní rodinu.“

3.V jakém svazku žijete se svým partnerem?

„S přítelem žijeme v partnerství už skoro 8 let, ale nejsme manželé.“

4.Kolik máte dětí?

„Máme s partnerem jedno dítě. Dceru a má 2,5 let“

5.Navštěvuje mateřskou školku?

„Ano navštěvuje.“

6.Myslíte si, že se výchova v dnešní době nějak změnila, než když jste vyrůstala vy?

„Ano změnila.“

7.Jaké jsou to změny?

„Více liberální, děti mají více volnosti, rodiče se mohou více opírat o pomůcky a vychytávky moderní doby jako jsou hračky, tablety, mobily, pc, pomůcky pro batolata- hrací podložky, vibrační lehátka, důmyslná zařízení, a výchova dětí je tak více otevřená. Na dítě působí moderna.“

8.Mají dnešní děti více možností, než když jste měla vy jako malé dítě?

„Ano. Například různé kroužky, všeho přístupnost, možnost vzdělání v jakémkoliv oboru.“

9.Jaké hodnoty ve výchově se preferovaly, když jste vyrůstala?

„Kamarádi. Rodinná láska a aktivity s rodiči.“

10. K jakým hodnotám dnes vedete své děti?

„K lásce, k rodině, pomoc druhým, nezkaženost penězi a moderními pomůckami, vychovanost, úcta k druhým, vzdělanost v cizích jazycích a celková orientovanost ve světě.“

11. Jaké charakterové vlastnosti by měl mít dnešní úspěšný člověk?

„Úcta k druhým, pokora, nezkažený charakter, ukotvení základních morálních hodnot, inteligence.“

12.Jakých rizik výchovy nebo negativních vlivů na výchovu se nejvíce obáváte?

„Nejvíce se obávám negativního vlivu vnějšího okolí. To jsou kamarádi a vidina toho, že se nějak chovají, že něco mají.“

13.Myslíte si, že když jste vyrůstala vy, tak rizikové faktory se vyskytovaly stejně často jako dnes?

„NE. Nebyly tolik medializované jako dnes, proto se o nich tolik nevědělo.“

14.Používáte stejné výchovné styly, prostředky a metody jako vaši rodiče?

„Ano, ale ne ovšem všechny, některé na mé dítě nepomáhaly, tak jsem je vypustila a nahradila je takovými, které na ni zaberou.“

15.Co platí na vaše dítě, když chcete něčeho dosáhnout?

„Na moje dítě zabírá logické a rozumové vysvětlení situace. Nejhorší je, když se jí někdo snaží jen tak obalamutit, když se jí to špatně vysvětlí a ona s tím není spokojena, tak se zapře jako koza a nikdo s ní nepohne. Tuhle vlastnost má po mém partnerovi.“

16.Používáte se svým partnerem stejné výchovné metody?

„ano“

17.V čem si myslíte, že se odlišuje výchova v 60. letech a dnes?

„Dnešní možnosti, rodiče mají více práce, ženy se feminizují a snaží se více pracovat i děti dříve dospívají. Je to vlivem okolí a moderny.“

Děkuji Vám za rozhovor.

Rozhovor -M5

1.Jak se jmenujete a kolik je vám let?

„Jmenuji se Nad'a a je mi 26 let.“

2.Máte již svou vlastní rodinu?

„Ano mám. Mám jednoho malého syna.“

3.V jakém svazku žijete se svým partnerem?

„Jsmo neoddáni. Jsem svobodná a žijeme s partnerem v jedné společné domácnosti.“

4.Kolik máte dětí?

„Mám jednoho syna.“

5.Navštěvuje mateřskou školku?

„Ne protože je ještě moc malinkatý, má teprve rok a 5 měsíců.“

6.Myslíte si, že se výchova v dnešní době nějak změnila, než když jste vyrůstala vy?

„Myslím, že se změnila.“

7.Jaké jsou to změny?

„Ale ne až tak moc. Protože každý rodič ať už v dnešní době nebo v časech minulých měl vždycky svoje vlastní výchovné metody a to bez rozdílu času.“

8.Mají dnešní děti více možností, než když jste měla vy jako malé dítě?

„To každopádně. Jaké. To už jenom to, že bylo míň hraček, když jsem byla malá. Neexistovaly žádné takové dětské, jak to jen říct. Sakriš. Takové ty dětské sdružení, kam můžou maminky s dětmi, jak je třeba Nekika klub a taková Vlnka. Tam můžete s děckama chodit cvičit, plavat, všechno tohle to předtím nebylo.“

9. Jaké hodnoty ve výchově se preferovaly, když jste vyrůstala?

„Tak dřív se preferovaly takové jako domácí hodnoty. Rodinné hodnoty, kdy prostě děcka musely doma pomáhat, musely pořád něco dělat, musely prostě pro rodinu něco podnikat, prostě mamince pomáhaly holky a tatínkovi synové.“

10. K jakým hodnotám dnes vedete své děti?

„Chci ho vést v první řadě k samostatnosti. Potom nerada bych byla, aby byl takový rozmazlený. Byla bych ráda, aby byl sebevědomý, ale zase ve zdravé míře. Aby byl zase sám sebou, aby věděl co chce, aby se v životě neztratil. Aby byl hodný člověk hlavně.“

11. Jaké charakterové vlastnosti by měl mít dnešní úspěšný člověk?

„Tak musí být hlavně průbojný. Musí být průbojný, co si budeme nalhávat, úspěšný člověk musí mít i dobrou školu, že jo. Také tak trošku by to měl být, alespoň nějakým způsobem, studijní typ, nebo minimálně dřič, aby chtěl na sobě prostě pracovat. Pak by měl chuť do života. Potom chtít se zdokonalovat. Pořád na sobě něco měnit. Protože prostě doba se mění, čas jde kupředu a jsou věci pořád nové. Takže asi tak.“

12. Jakých rizik výchovy nebo negativních vlivů na výchovu se nejvíce obáváte?

„No. Bojím se špatného kolektivu, že se chytne špatné party. Bude prostě nějaká šance. Třeba spadne do nějakého alkoholu časem, když bude starší. Dostane se někam do nesnáží. No prostě, co si budeme vykládat, drogy. To je problém, který číhá na každém rohu. Někdo si ani nechce přiznat, že jeho dítě by mohlo spadnout do něčeho takového. Prostě rodina může být sebelepší, výchova sebedůkladnější, ale jak se člověk k tomu dostane a třeba se mu to nedejbože zalíbí, protože testovat bude. Bude zkoušet, jak všechny děcka. Takže stát se to může. Jenom toho se bojím asi nejvíc.“

13. Myslíte si, že když jste vyrůstala vy, tak rizikové faktory se vyskytovaly stejně často jako dnes?

„Byly, ale byly míň. Byly v menší míře. Ne že je. Je pravda, že to bylo třeba méně medializované, ale myslím si, že právě kvůli tomu, že bylo těch možností všech míň, a tady těch všech aktivit, tím pádem i míň příležitostí do něčeho takového spadnout. Když už se to stalo, samozřejmě stalo se. Mohlo se stát, to neříkám, ale určitě ne tak často jako v dnešní době.“

14. Používáte stejné výchovné styly, prostředky a metody jako vaši rodiče?

„Úplně stejné ne. Nebo tak. Ne všechny. Pár jsem zjistila, že opravdu je kolikrát potřeba trest. Náš malý je ještě moc malý, to není na nějaký trestání. Ale když se zlobí, tak to chce třeba na prdelku přes plínku klidně jenom symbolicky plácnout, aby věděl, že se to nedělá. Asi tak (smích).“

15.Co platí na vaše dítě, když chcete něčeho dosáhnout?

„No náš malý je ještě moc malý. Ještě jednou, má teprve rok a půl a zatím zkouší, co si může dovolit. A když se po něm něco chce, tak zatím jenom zkoušíme, říct mu to, znovu zopakovat, víckrát to zopakovat. Pak i když neposlechne, tak to zkusit říct důsledněji a razantněji. Zatím, že je moc malinký, tak si to nějak nevymáháme, prostě čekáme, co to bude dělat dál, zase když je příležitost zkoušíme to znovu stejně. To takhle asi půjde do té doby, než opravdu usoudíme, že nebude chtít to, co je třeba neudělá. Tak to už potom bude chtít řešit jiným razantnějším způsobem, ale zatím není třeba.“

16.Používáte se svým partnerem stejné výchovné metody?

„Já si myslím, že ano. Sice jako když nejsem doma a partner hlídá malého, tak co oči nevidí to srdce nebolí, jak se říká, že. Tak ale zatím co vím, tak jsme utvrzeni stejným směrem. Všechno řešíme stejně, co musím zaklepat, že je to tak. To může časem přijít. Takový ty rozdíly, kdy se budeme teprve sjednocovat a nějakým způsobem to řešit. Ale jinak jsem toho názoru, že jsme na tom úplně stejně. Co nesmí, tak to nesmí ani u maminky ani u tátka a hotovo.“

17.V čem si myslíte, že se odlišuje výchova v 60. letech a dnes?

„To si myslím, že se liší v tom, že ty děcka byly prostě víc u baráků. Byly víc dohlížení od rodičů nebo do pedagogů ve škole, protože oni v podstatě měly život více méně hlavně takový prostě škola- domů-škola-domů- doma pomáhat, učit se, psát úkoly -a do školy- a zase domů. Jo to bylo třeba takhle dřív. Ale ty děcka dneska jdou do školy, pak jdou na fotbal nebo nějaký kroužek. Je to takové jinací. Už jsou více vedeni k tomu, že prostě se musí spoléhat sami na sebe na svůj zdravý úsudek. Myslím si, že musí se jako osamostatňovat trochu dřív než bývalo.“

Děkuji Vám za rozhovor.

1. Jak se jmenujete a kolik je vám let?

„Jmenuji se Milena a je mi 51 let.“

2. Máte již svou vlastní rodinu?

„Ano mám. Mám 3 dcery.“

3. V jakém svazku žijete se svým partnerem?

*„Jsem jednou rozvedená. Nyní žiji s partnerem jen tak, nejsme vzítí. Žijeme v bytě v Uher-
ském Brodě.“*

4. Kolik máte dětí?

„Mám 3 dcery. Nejstarší je 26 let a též už má svou rodinu. Prostřední dceři je 25 let a žije s přítelem, ale prozatím rodinu nemají. Tej nejmladší je 10 let a žije s námi v bytě. První dvě dcery mám s prvního manželství a nejmladší dceru mám z nynějším přítelem.“

5. Navštěvuje mateřskou školku?

„Ano všechny 3 chodily do mateřské školy.“

6. Myslíte si, že se výchova v dnešní době nějak změnila, než když jste vyrůstala vy?

„Dnešní doba je zcela jiná a výchova také. Když jsem já vyrůstala byli jsme my děti nuceny starat se sami o sebe. Museli jsme být samostatní. Rodiče chodili do práce a na nás již nezbyvalo tolik času. V dnešní době jsou děti velmi závislé na svých rodičích až do staršího věku. Já se ale nedivím. My jsme dřív běhali po ulicích, po parcích a zahradách a skoro žádné riziko nám nehrozilo, ale dnes se člověk bojí pustit dítě jen před dům na ulici, aby se něco nestalo.“

7. Jaké jsou to změny?

„Jak už jsem říkala, v dnešní době je mnoho rizik a zlých lidí. Ale na druhou stranu dnešní děti mají více možností než jsem měla já jako dítě. V nabídce mají mnoho kroužků, kina, divadla a různé elektronické vymoženosti. To za mě nebylo. Když jsem chtěla v dětském věku někomu, kdo bydlí daleko, poslat pozdrav, musela jsem mu napsat dopis. Dnes jen pošlete smsku. Ale jednu výhodu to mělo, když jsem řekla rodičům, že přijdu v tolik hodin domů, nebo že budu tam a tam, tak jsem to musela splnit. Nemohla jsem zavolat a to nás většinou vedlo k svědomitosti, spolehlivosti a samostatnosti.“

8. Mají dnešní děti více možností, než když jste měla vy jako malé dítě?

„Ano, to tedy mají. Nejde jen o technické vymoženosti jako je pc, telefon, internet a různé hrací konzoly, ale jde i svobodu pohybovat se a všeho přístupnost.“

9. Jaké hodnoty ve výchově se preferovaly, když jste vyrůstala?

*„Především samostatnost, ale i úcta ke staršímu, ochota pomoci, láska, přátelství a dobro-
srdečnost.“*

10. K jakým hodnotám dnes vedete své děti?

„Situace se změnila. V dnešní době hodnoty jako láska, přátelství už neplatí. Snažila jsem se své dcery vychovat tak, aby se prosadily. Učila jsem je poctivosti, sebekontroly, tolerancí a pod.“

11. Jaké charakterové vlastnosti by měl mít dnešní úspěšný člověk?

„Jak už jsem dnes říkala, člověk musí být arogantní, cílevědomí a umět se ovládat.“

12. Jakých rizik výchovy nebo negativních vlivů na výchovu se nejvíce obáváte?

„Nejvíce se bojím, že jsem své dcery dostatečně nevychovala a neponaučila a ony se dostanou do nějakého nebezpečí. Například se chytanou zlé party, kde budou brát drogy, pít alkohol nebo se nedejbože dostanou do situace, že budou šlapat chodník. Toho bych se nechtěla dožít.“

13. Myslíte si, že když jste vyrůstala vy, tak rizikové faktory se vyskytovaly stejně často jako dnes?

„Myslím si, že ne. Je pravda, že i za mého dětství byli drogy, alkohol, ale nevyskytovali se v takovém množství a nebylo to tak snadno dostupné jako dnes. Ale hlavně se tak na to nepoukazovalo. Dnes to vidíte furt v televizních novinách, posloucháte v rádiu. Moje dětství toho bylo více ušetřeno. Ale ten kdo chtěl, tak věděl, jak se k tomu dostat.“

14. Používáte stejné výchovné styly, prostředky a metody jako vaši rodiče?

„Něco co platilo na mě, tak jsem použila i na výchovu svých dcer, ale ve většině případech jsem se řídila vlastním instinktem a používala vlastní metody, jak své děti vychovávat.“

15. Co platí na vaše dítě, když chcete něčeho dosáhnout?

„Nejprve se snažím o slovní domluvu, a když to nepomůže následuje výhrůžka a nakonec trest. Nerada se schyľuji k fyzickým trestům, spíše raději něco zakážu, ale když není vyhnutí a dcery si to opravdu zasloužily, tak dostaly i na zadek.“

16. Používáte se svým partnerem stejné výchovné metody?

„Ne nepoužíváme. Já jsem ta, co se dá usmlouvat. Ale přítel je striktní a neoblomný. Je taká prudší povahy, takže holky častěji trestá než já. „

17. V čem si myslíte, že se odlišuje výchova v 60. letech a dnes?

„V dnešní době jsou rodiče mnohem tolerantnější než dříve. Teď jsou děti na svých rodičích až skoro do 30 let závislí. Dříve jsme se museli už v pubertě starat sami o sebe.“

Děkuji Vám za rozhovor.

Rozhovor -M7

1. Jak se jmenujete a kolik je vám let?

„Jmenuji se Marie a je mi 79 let.“

2. Máte již svou vlastní rodinu?

„Ano to mám. Jsem již dvojnásobná prababička a mám 7 vnoučat. 6 z nich jsou holky, no dnes už spíží ženy, všechny jsou už plnoleté a mám jen jednoho vnuka. Ten už je také plnoletý.“

3. V jakém svazku žijete se svým partnerem?

*„Dnes jsem již vdovou, ale se svým manželem jsem byla 50 let vdaná“. **Bylo to vaše jediné manželství?** „Ano to bylo. Víte, v době, kdy jsme se brali, nebylo normální, aby se lidé rozváděli a znovu brali jako je tomu dnes. My jsme se brali celkem mladí, mě bylo 19 let a vidíte jak nám to dlouho vydrželo.“*

4. Kolik máte dětí?

„Mám 3 děti. Dva chlapce a jednu dceru. Nejstaršímu synovi je 55 let, prostřednímu je 52 let a nejmladší je dcera a ta má 48 let.“

5. Navštěvuje mateřskou školku?

*„V době, kdy jsem byla těhotná bylo normální jít již po půl roce do práce. Takže ano, všechny 3 děti navštěvovali mateřskou školu. Ale předtím než dosáhly věku, kdy by je vzali do školky, tak jsme měli paní na hlídání. To víte, já jako učitelka na prvním stupni jsem musela hned do práce, ale naštěstí jsme si to mohli dovolit.“ **A vaše maminka vám nepo-***

máhala? „No naši rodiče bydleli celkem daleko, ale když bylo zapotřebí dojeli pohlídat děti, nebo děti jely na prázdniny k babičce. Je pravda, že v době, byly již mí rodiče v důchodu, ale stále měli hodně práce na poli atd. Ne jak dnešní prarodiče musí chodit v 60 letech ještě do práce.“

6. Myslíte si, že se výchova v dnešní době nějak změnila, než když jste vyrůstala vy?

„Samozřejmě, výchova se neustále mění generaci od generace. Já už jsem byla vychovávána jiným stylem než má vlastní matka.“

7. Jaké jsou to změny?

„Výchova v dnešní době je volnější, než když jsem vyrůstala já. My jsme měli dány pravidla, které se museli striktně dodržovat, jinak nastal trest. Taková byla doba a my jsme si museli zvyknout. Byly jsme i samostatnější než jsou dnešní děti.“

8. Mají dnešní děti více možností, než když jste měla vy jako malé dítě?

„Záleží, jak se to vezme. My jsme byli zvyklí trávit všechnen volný čas venku v parcích, na zahradě, průlezkách, ale dnešní děti takové prostory pro hraní nemají. Bud' jsou hřiště zdemolovaná a nebezpečná, nebo zcela ve vesnici chybí. To samé můžeme říct o parcích a travnatých porostech. Ale na druhou stranu dnešní děti mají více svobody a výběru, jak v technologiích, hračkách, kterým už moc nerozumím, tak i v zájmových kroužcích a jejich dostupnosti.“

9. Jaké hodnoty ve výchově se preferovaly, když jste vyrůstala?

„Důležitá byla kázeň, poslušnost, ale i sebekontrola, láska, přátelství, ohleduplnost. No zcela odlišné než jsou dnes.“

10. K jakým hodnotám dnes vedete své děti?

„Vedla jsem je k ohleduplnosti, dobrotě, toleranci. Ale vidím, že to jsou už „zastaralé hodnoty. Ted' když hlídám pravnoučata snažím se jim vštípit trochu lakomosti a hlavně sebevědomí.“

11. Jaké charakterové vlastnosti by měl mít dnešní úspěšný člověk?

„Dnešní člověk, aby byl úspěšný musí být arogantní, neohleduplný, drzí, chytrý.. Jinak se v dnešní době neprosadíte. Dnes musíte chodit přes mrtvolu, abyste něčeho dosáhli. Ale jak dnes vidím, tyto hodnoty nedělají dětem problém si vštípit.“

12. Jakých rizik výchovy nebo negativních vlivů na výchovu se nejvíce obáváte?

„Nejvíce jsem se bála, aby nesešly ze správné cesty, nechytly se drog a alkoholu a neskončily velmi zle. Ale u mých dětí se mi to povedlo. Ted' už se bojím jen o vnoučata a pravnoučata.“

13. Myslíte si, že když jste vyrůstala vy, tak rizikové faktory se vyskytovaly stejně často jako dnes?

„Ne to nemyslím. V dnešní době jsou drogy a alkohol, cigarety více dostupnější, než když jsem byla dítě. Tehdy jsme pomalu ani nevěděli, co to drogy jsou.“

14. Používáte stejné výchovné styly, prostředky a metody jako vaši rodiče?

„Dá se říct, že ano. To co platilo na mě, tak platilo i na mé děti.“

15. Co platí na vaše dítě, když chcete něčeho dosáhnout?

„Nejprve domluva, a když to nepomohlo tak výhrůžka a ta zabrala vždy.“

16. Používáte se svým partnerem stejné výchovné metody?

„Dá se říct, že ano.“

17. V čem si myslíte, že se odlišuje výchova v 60. letech a dnes?

„Dnešní výchova je benevolentnější a skoro bez hranic. My jsme měli striktní pravidla a museli jsme je dodržovat.“

Děkuji Vám za rozhovor.

Rozhovor -M8

1. Jak se jmenujete a kolik je vám let?

„Jmenuji se Helena a je mi 51 let.“

2. Máte již svou vlastní rodinu?

„Ano mám svou vlastní rodinu.“

3. V jakém svazku žijete se svým partnerem?

„Jsem vdaná a spolu s manželem je to naše první manželství.“

4. Kolik máte dětí?

„Spolu s manželem máme 3 děti. Dvě dcery a jednoho chlapce.“

5.Navštěvuje mateřskou školku?

„Ano všichni tři navštěvovali mateřskou školu, aby se seznámily s kolektivem, neučili se povinností a sebeobslužce. Mateřská školka je taková generálka před vstupem do školy.“

6.Myslíte si, že se výchova v dnešní době nějak změnila, než když jste vyrůstala vy?

„Ano, dnešní výchova je zcela jiná. Myslím si, že se změnila společně s proměnou dnešní doby.“

7.Jaké jsou to změny?

„Hlavně v přístupnosti. Dnes máte všechno po ruce.“

8.Mají dnešní děti více možností, než když jste měla vy jako malé dítě?

„Myslím si že ano.“

9.Jaké hodnoty ve výchově se preferovaly, když jste vyrůstala?

„Slušnost.“

10. K jakým hodnotám dnes vedete své děti?

„Lásce, přátelství, sebeúctě.“

11. Jaké charakterové vlastnosti by měl mít dnešní úspěšný člověk?

„Poctivosti, slušnosti.“

12.Jakých rizik výchovy nebo negativních vlivů na výchovu se nejvíce obáváte?

„Alkohol, drogy, zlá party.“

13.Myslíte si, že když jste vyrůstala vy, tak rizikové faktory se vyskytovaly stejně často jako dnes?

„NE“

14.Používáte stejné výchovné styly, prostředky a metody jako vaši rodiče?

„Ne, vyzkoušela jsem svůj způsob výchovy. Nelíbilo se mi, když jsem byla mladá, jak se ke mně rodiče někdy chovali a řekla jsem si, že tohle svým dětem dělat nikdy nebudu a snažím se to dodržet.“

15.Co platí na vaše dítě, když chcete něčeho dosáhnout?

„Prosba. Stačilo vždy slušně poprosit a děti se snažily mi vyhovět. Ne vždy na poprvé a bez řečí, ale udělaly vždy co jsem po nich chtěla.“

16. Používáte se svým partnerem stejné výchovné metody?

„V něčem se shodneme, ale muž používá i tresty a to se mě moc nelíbí.“

17. V čem si myslíte, že se odlišuje výchova v 60. letech a dnes?

„Dnešní děti jsou více závislí na svých rodičích, než jak to bývalo dříve. Dříve se děti uměly hrát i samostatně, ale dnešní děti potřebují stále pozornost od svých rodičů nebo nějakého dospělého člověka. Byla i přísnější doba. Dřív byly dány od rodičů pravidla a pokud nebyly dodržovány, rodiče nás ihned potrestali. Nebyly to tresty jako dnes, že zakázete dítěti televizi nebo počítač. Tehdy jste dostala jednu facku a bylo to mnohem účinnější než nějaké zákazy. A děti si to také lépe zapamatovaly, co nemají dělat a jak se mají chovat ke svým rodičům.“

Děkuji Vám za rozhovor.

Rozhovor -M9

1. Jak se jmenujete a kolik je vám let?

„Jmenuji se Zdeňka a je mi už 66 let.“

2. Máte již svou vlastní rodinu?

„No mám 1 manžela, s kterým jsem už dlouhou dobu (smích)“

3. V jakém svazku žijete se svým partnerem?

„S mým mužem jsme vzítí. Je to mé první a jediné manželství.“

4. Kolik máte dětí?

„Máme spolu jednu dceru.“

5. Navštěvuje mateřskou školku?

„Ano navštěvovala, protože jsem musela chodit do práce.“

6. Myslíte si, že se výchova v dnešní době nějak změnila, než když jste vyrůstala vy?

„Ano výchova je úplně jiná, než když jsem vyrůstala já.“

7. Jaké jsou to změny?

„Hlavně technické vymoženosti- počítače, televize.“

8. Mají dnešní děti více možností, než když jste měla vy jako malé dítě?

„Ano, zájmové kroužky.“

9. Jaké hodnoty ve výchově se preferovaly, když jste vyrůstala?

„K poslušnosti, pomoci při práci.“

10. K jakým hodnotám dnes vedete své děti?

„Slušnost, Pracovitost.“

11. Jaké charakterové vlastnosti by měl mít dnešní úspěšný člověk?

„Slušnost, cílevědomost, pracovitost.“

12. Jakých rizik výchovy nebo negativních vlivů na výchovu se nejvíce obáváte?

„Alkohol, drogy, zlá parta.“

13. Myslíte si, že když jste vyrůstala vy, tak rizikové faktory se vyskytovaly stejně často jako dnes?

„Rozhodně v menším měřítku.“

14. Používáte stejné výchovné styly, prostředky a metody jako vaši rodiče?

„ANO“

15. Co platí na vaše dítě, když chcete něčeho dosáhnout?

„Ústní domluva.“

16. Používáte se svým partnerem stejné výchovné metody?

„Skoro vždy stejné. V zásadě se nelišíme.“

17. V čem si myslíte, že se odlišuje výchova v 60. letech a dnes?

„Dříve se dětem četlo, povídalo se s nimi, více se děti pohybovaly v přírodě, pomáhaly, učitel byl autorita, zachovávala se česká tradice, Děti byli slušně vychované jako že zdravily, děkovali, když zlobily dala se jim jedna na zadek, bylo to výchovnější než domluva. Dnes děti tráví čas v supermarketech, u televize, počítače, neumí se vyjádřit, špatně mluví, nezdraví, neděkují, nemají respekt před nikým a ničím, všechno jen ničí, nerespektu-

jí pedagogické ani rodičovské výchovné pokyny, vědí že nebudou potrestané, když drahé věci rozbijí.“

Děkuji Vám za rozhovor

Rozhovor -M10

1.Jak se jmenujete a kolik je vám let?

„Jmenuji se Alžběta a je mi 69 let.“

2.Máte již svou vlastní rodinu?

Ano mám svou vlastní rodinu.

3.V jakém svazku žijete se svým partnerem?

„Jsem vdaná a se svým mužem žiju už 51 let.“

4.Kolik máte dětí?

„Mám dva syny.“

5.Navštěvuje mateřskou školku?

„Ano oba navštěvovali mš, museli jsme chodit s manželem do práce.“

6.Myslíte si, že se výchova v dnešní době nějak změnila, než když jste vyrůstala vy?

„Dnešní výchova je zcela jiná.“

7.Jaké jsou to změny?

„Když jsem vyrůstala já, nebylo nic a my jsme si museli hrát s obyčejnými hračkami. Dnešní děti mají nekonečné množství hraček.“

8.Mají dnešní děti více možností, než když jste měla vy jako malé dítě?

„Samozřejmě, že mají. Hlavně všeho dostupnost.“

9.Jaké hodnoty ve výchově se preferovaly, když jste vyrůstala?

„Pracovitost, poslušnost.“

10. K jakým hodnotám dnes vedete své děti?

„K poslušnosti, pracovitosti, snaze něčeho dosáhnout.“

11. Jaké charakterové vlastnosti by měl mít dnešní úspěšný člověk?

„Sebevědomí, ctižádostivý.“

12. Jakých rizik výchovy nebo negativních vlivů na výchovu se nejvíce obáváte?

„Alkoholu a drog.“

13. Myslíte si, že když jste vyrůstala vy, tak rizikové faktory se vyskytovaly stejně často jako dnes?

„Ne . Jsou stejné. Jen dnes se o všem moc mluví.“

14. Používáte stejné výchovné styly, prostředky a metody jako vaši rodiče?

„Většinou ano.“

15. Co platí na vaše dítě, když chcete něčeho dosáhnout?

„Domluva a když ne tak přijde trest.“

16. Používáte se svým partnerem stejné výchovné metody?

„Většinou ano.“

17. V čem si myslíte, že se odlišuje výchova v 60. letech a dnes?

„Hlavně v poslušnosti dětí. Dnes je volnější výchova a děti už vás tak striktně neposlechnou. Ale vždy je to na výchově rodičů.“

Děkuji Vám za rozhovor.